

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

ЭРҮҮЛ
МЭНДИЙН ЯАМ

САЙН ДУРЫН АВЛАГАГҮЙ ЦУСНЫ ДОНОРЫН ТАЛААРХ ХҮН АМЫН МЭДЛЭГ, ХАНДЛАГА, ДАДАЛ

(ДАВТАН СУДАЛГАА)

Улаанбаатар хот
2021 он

ННА 74.58
ДАА 378
С-685

СУДАЛГААНЫ БАГ

СУДАЛГААНЫ БАГИЙН ЗОХИЦУУЛАГЧ

Б.Сувд, АУ-ны доктор

СУДАЛГААНЫ МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛАГЧИД

Б.Алтанчимэг, социологич
О.Ариунжаргал, нийгмийн ажилтан
О.Бадамгарав, нийгмийн ажилтан, магистрант
А.Динара, хүний их эмч
Ц.Нандинцэцэг, хүний их эмч
Н.Наранзул, хүний их эмч, АУ-ны магистр
Б.Оюун, социологич
Х.Цогзолмаа, нийгмийн ажилтан
П.Ундармаа, хүний их эмч, АУ-ны магистр
Т.Содбаяр, социологич
Э.Эрдэнэ-Очир, нийгмийн ажилтан

СТАТИСТИК БОЛОВСРУУЛАЛТ

А.Энхжаргал, АУ-ны доктор
Д.Оюунцэцэг, АУ-ны магистр
Б.Сувд, АУ-ны доктор

ТАЙЛАН БИЧСЭН

Б.Сувд, АУ-ны доктор
Д.Оюунцэцэг, АУ-ны магистр
А.Энхжаргал, АУ-ны доктор
Б.Төмөрбат, УУ-ны доктор

ОРЧУУЛСАН

Б.Пүрэвсүрэн

ХЯНАН ТОХИОЛДУУЛСАН

Р.Эрдэнэтунгалаг, АУ-ны доктор
Г.Уранчимэг, ЭМСХХ-5 төслийн зөвлөх

Жич: Судалгаатай холбоотой асуудлаар та бүхний санал, зөвлөгөө бидний цаашдын ажилд үнэтэй хувь нэмэр оруулах тул доорх хаягаар ирүүлбэл бид баяртайгаар хүлээн авч цаашдын судалгаандаа тусгах болно.

Электрон шуудан: suvd552001@gmail.com

АГУУЛГА

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР	4
ХҮСНЭГТ, ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	5
Хүснэгтийн жагсаалт.....	5
Зургийн жагсаалт.....	6
ӨМНӨХ ҮГ	7
СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮНГИЙН ХУРААНГУЙ.....	8
СУДАЛГААНЫ ҮНДЭСЛЭЛ.....	10
Зорилго	11
Зорилт	11
СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ	12
Судалгааны загвар.....	12
Судалгааны хамрах хүрээ.....	12
Судалгааны хүн ам, түүврийн хэмжээ, түүвэрлэлт	13
Судалгааны бэлтгэл үе шат	15
Мэдээлэл цуглуулагчдад зориулсан гарын авлага, сургалт.....	16
Мэдээлэл цуглуулах үе шат.....	16
Мэдээлэл боловсруулалт.....	19
СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН.....	20
Оролцогчдын хүн ам зүйн байдал	20
Судалгаанд оролцогчдын цусны донорын талаарх мэдлэг	25
Бүлгийн дүгнэлт (Хүн амын мэдлэг)	33
Судалгаанд хамрагдсан хүн амын ерөнхий хандлага.....	35
Бүлгийн дүгнэлт (Хүн амын хандлага).....	46
Судалгаанд оролцогчдын цусаа бэлэглэж байсан дадал	48
Бүлгийн дүгнэлт (Хүн амын дадал).....	52
Судалгаанд хамрагдсан хүн амын мэдээлэл авдаг эх сурвалж	54
Төслийн хүрээнд хийсэн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлын үр дүн.....	59
Кампанит ажлын хүрээнд бэлтгэсэн контентуудыг социал сувгаар.....	63
Бүлгийн дүгнэлт (Мэдээллийн эх сурвалж).....	67
ХЭЛЦЭМЖ	68
НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ	74
ЗӨВЛӨМЖ	75
НОМ ЗҮЙ.....	76
ХАВСРАЛТ	77

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

ААНБ	Аж ахуйн нэгж байгууллага
АХБ	Азийн хөгжлийн банк
АУ	Анагаах ухаан
БЗД	Баянзүрх дүүрэг
БЗДХ	Бэлгийн замаар дамжих халдвар
БНД	Багануур дүүрэг
БОЭТ	Бүсийн оношлогоо эмчилгээний төв
ГЯ	Ганцаарчилсан ярилцлага
ДОХ	Дархлалын олдмол хомсдол
ДЭМБ	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ИХ	Их хурал
МСС	Мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа
МУ	Монгол Улс
МУЗГ	Монгол Улсын Засгийн газар
МУЗН	Монголын улаан загалмай нийгэмлэг
НД	Налайх дүүрэг
НЭМ	Нийгмийн эрүүл мэнд
НЭМХ	Нийгмийн эрүүл мэндийн хүрээлэн
ОУ	Олон улс
СХД	Сонгинохайрхан дүүрэг
СБД	Сүхбаатар дүүрэг
ЦССҮТ	Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төв
ЦСТ	Цусны салбар төв
ХУД	Хан-Уул дүүрэг
ХДХВ	Хүний дархлал хомсдлын вирус
ХХК	Хариуцлагатай хувьцаат компани
ТББ	Төрийн бус байгууллага
ТВ	Телевиз
УБ	Улаанбаатар
УИХ	Улсын их хурал
ШУ	Шинжлэх ухааны
ЭМСХХ	Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр
ЭМЯ	Эрүүл мэндийн яам
ЭХЭМҮТ	Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төв

ХҮСНЭГТ, ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1.	Судалгааны түүвэрлэлт	14
Хүснэгт 2.	Туршилт судалгаа хийгдэх төлөвлөлт	15
Хүснэгт 3.	Мэдээлэл цуглуулагчдад зориулсан гарын авлагын бүрдэл	16
Хүснэгт 4.	Судалгаанд хамрагдсан хүн амын нийгэм, хүн амзүйн зарим шинж	20
Хүснэгт 5.	Судалгаанд оролцогчдын эрүүл мэндийн үнэлгээ	22
Хүснэгт 6.	Оролцогчдын цусны донорыг таньж мэдэх байдал, хүйсээр	23
Хүснэгт 7.	Зөв хариулыг мэдэх байдал, нийгмийн зарим хүчин зүйлсээр, 2019 он	26
Хүснэгт 8.	Судалгаанд оролцогчдын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, насны бүлэг, хүйс, хувиар	27
Хүснэгт 9.	Судалгаанд хамрагдсан хүн амын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх “мэдэхгүй” хэмээн хариулсан хариулт, хувиар	28
Хүснэгт 10.	Сайн дурын авлагагүй цусны донор гэж хэн болох талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр	28
Хүснэгт 11.	Ямар бүлгийн цустай хүн цусаа бэлэглэж болох талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр, 2019 он	29
Хүснэгт 12.	Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болгохыг хориглодог талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр, Монгол Улс, 2019 он	30
Хүснэгт 13.	Ямар хүн цусаа бэлэглэж болох талаарх оролцогчдын мэдлэг	32
Хүснэгт 14.	Сайн дураар цусаа өгөх талаар бодож байсан хандлага, оролцогчдын нийгмийн зарим үзүүлэлтээр	36
Хүснэгт 15.	Оролцогчдын мэдлэг, цусаа бэлэглэх талаарх хандлага	37
Хүснэгт 16.	Судалгаанд оролцогчдын дундаж нас, цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан талаар	39
Хүснэгт 17.	Монгол Улсад цусны донорын хэрэгцээ байгаа эсэх талаарх оролцогчдын хандлага, хүйсээр, байршлаар	40
Хүснэгт 18.	Цусаа бэлэглэхэд эрсдэл байдаг талаарх хандлага, оролцогчдын боловсролын түвшингээр	41
Хүснэгт 19.	Цус бэлэглэх нь буянтай сайн үйлс гэдэгтэй санал нэгдэх хандлага, оролцогчдын сонгосон үзүүлэлтээр	44
Хүснэгт 20.	Судалгаанд оролцогчдын хүмүүсийн цусаа бэлэглэхгүй байж болох шалтгааныг дурдсан байдал, хувиар	45
Хүснэгт 21.	Цусны донор байсаар байдаг шалтгаан, суурь ба төгсгөлийн судалгааны дүнгээр	45
Хүснэгт 22.	Цусаа анх удаа бэлэглэх үед төрж байсан мэдрэмж,	49
Хүснэгт 23.	Судалгаанд хамрагдсан сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын ерөнхий үзүүлэлт	50
Хүснэгт 24.	Мэдээлэл гол төлөв авдаг эх сурвалж, насны бүлгээр	54
Хүснэгт 25.	Судалгаанд хамрагдсан хүн амын мэдээлэл авдаг хэрэгсэл, байршлаар	55
Хүснэгт 26.	Утсанд ирсэн мессежийг уншдаг эсэх, насны бүлгээр	56
Хүснэгт 27.	Цус бэлэглэх үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл, насны бүлгээр	56
Хүснэгт 28.	Интернэтээс http://www.youtube.com хуудсанд	61
Хүснэгт 29.	Сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг өргөжүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн хэвлэл мэдээллийн кампанит ажлын үр дүн	62
Хүснэгт 30.	Төслийн хүрээнд хийгдсэн контентууд	63
Хүснэгт 31.	Судлагдсан он, цус өгөлтийн байдлаар	70

Зургийн жагсаалт

Зураг 1.	Судалгааны түүвэрлэлтийн анхны нэгж буюу аймгийн байршил.....	13
Зураг 2.	УБ хотоос судалгаанд сонгогдсон түүврийн анхны нэгж.....	13
Зураг 3.	Олон шатлалт санамсаргүй түүврийн үе шатууд.....	15
Зураг 4.	Талбарын мэдээлэл цуглуулах судлаачийн багийн зохион байгуулалт	18
Зураг 5.	Судалгаанд оролцогчдын ажил эрхлэлтийн байдал	21
Зураг 6.	Судалгаанд оролцогчдын өвчлөлийн байдал, хүйсээр, 2019 он	21
Зураг 7.	Судалгаанд хамрагдсан элэгний В, С вирустэй оролцогчдын хувь.....	22
Зураг 8.	Судалгаанд оролцогчдын цусны донорын талаар сонссон байдал, хүйсээр	23
Зураг 9.	Мэдлэгийн асуултын гистограм, хүйсээр	25
Зураг 10.	Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэгийн түвшин, хүйс, хувиар, 2019 он... 26	
Зураг 11.	Судалгаанд оролцогчдын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, насны бүлгээр.....	27
Зураг 12.	Ямар өвчтэй хүнийг сайн дурын авлагагүй цусны донор болгохыг хориглодог талаарх оролцогчдын мэдлэг, хувиар, 2019 он.....	29
Зураг 13.	Цусаа бэлэглэх хүний насны хамгийн дээд хязгаарыг нэрлэсэн оролцогчдын хувь, 2019 он	30
Зураг 14.	Гепатит “А” буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүний цусыг донорын цусанд ашиглаж болох талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр, 2019 он.....	31
Зураг 15.	Нэг удаад хэдий хэмжээний цусыг бэлэглэж болох талаарх мэдлэг, оролцогчдын хариултын хувиар, хүйсээр, 2019 он.....	31
Зураг 16.	Харьцангуй эрүүл атлаа ямар хүн цусны донор байж болохгүй.....	32
Зураг 17.	Судалгаанд оролцогчдын цусаа сайн дураар бэлэглэх талаар бодсон байдал.....	35
Зураг 18.	Судалгаанд оролцогчдын сайн дураар цусаа өгөх талаар бодож байсан хандлага	37
Зураг 19.	Судалгаанд оролцогчдын сайн дураар цусаа бэлэглэх талаар бодож байгаагүй шалтгаан..	38
Зураг 20.	Цусны донорын хэрэгцээ байгаа эсэх оролцогчдын хандлага, 2019 он.....	39
Зураг 21.	Цус бэлэглэхэд эрсдэлтэй эсэх, оролцогчдын хувиар, суурь судалгааны дүнтэй харьцуулсан байдлаар	41
Зураг 22.	Цус бэлэглэх үед тохиолдох эрсдэл, хувиар	42
Зураг 23.	Цус бэлэглэхгүй байгаа шалтгаан, оролцогчдын хувиар.....	42
Зураг 24.	Эрэгтэй хүний цус төлждөггүй гэж хариулагчдын хувь, хүйсээр	43
Зураг 25.	Судалгаанд оролцогчдын хувь, цусаа бэлэглэсэн давтамжаар	48
Зураг 26.	Цусаа бэлэглэж байсан оролцогчдын хувь, анх цусаа бэлэглэсэн насаар	48
Зураг 27.	Цусаа бэлэглэх нөлөөлөл, цусаа бэлэглэж байсан оролцогчдын хувиар	49
Зураг 28.	Судалгаанд хамрагдсан цусны донор хүмүүсийн цусаа бэлэглэдэг давтамж.....	50
Зураг 29.	Цусаа бэлэглэж болохгүй тохиолдлыг мэдэх цусны донорын хувь	51
Зураг 30.	Сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын цусаа бэлэглэх болсон хамгийн гол шалтгаан, судалгаанд хамрагдсан хүн амын хувиар.....	51
Зураг 31.	Судалгаанд оролцогчдын мэдээлэл авдаг эх сурвалж.....	54
Зураг 32.	Судалгаанд оролцогчдын ашигладаг үүрэн холбооны төрөл.....	56
Зураг 33.	Цусны донорын нэвтрүүлэг, сурталчилгаа үзээд цусаа бэлэглэх талаар бодсон оролцогчдын эзлэх хувь	57
Зураг 34.	Цусаа бэлэглэхээр очиход сэдэлжүүлсэн хүчин зүйлс, оролцогчдын хувиар	57
Зураг 35.	Мэдээлэл авахыг хүсч буй эх сурвалж, хувиар.....	58

ӨМНӨХ ҮГ

Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банк хооронд байгуулсан хөнгөлөлттэй зээлийн L2963-MON (SF) гэрээний хүрээнд “Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр-5” төслийг амжилттай хэрэгжүүлээд байна. Төсөл нь Монгол Улсын эмнэлгээр үйлчлүүлэгч өвчтөнүүд, тэнд ажиллаж буй эрүүл мэндийн ажилтнуудын аюулгүй байдлыг сайжруулах зорилгоор Цусны аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх, Эрүүл мэндийн байгууллагын хог хаягдлын менежментийг сайжруулах, Халдварын сэргийлэлт, хяналтыг бэхжүүлэх гэсэн 3 үндсэн чиглэлээр хэрэгжсэн.

ЭМСХХ-5 төслийн “Цусны аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх” бүрэлдэхүүн хэсгийн хүрээнд донорын эгнээг өргөжүүлэх, донорын хөдөлгөөнийг идэвхжүүлэх эрх зүйн орчныг сайжруулж, хөрөнгө оруулалт, чадавхи бэхжүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаануудыг хэрэгжүүллээ. Төсөл хэрэгжсэнээр донор зохион байгуулалт сайжирч 2016 оноос 100% сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээнд шилжсэнээр 23 мянга байсан цусны донорын тоог 35600-д хүргэсэн, хүн амд эзлэх байнгын цусны донор 1.2% хүртэл өссөн. Улмаар цусны салбарт 15 төрлийн шинэ технологийг нэвтрүүлж, цус, цусан бүтээгдэхүүний нэр төрөл нэмэгдэж, үйлдвэрлэл 46%-иар өсч, нөөц 5.5 дахин нэмэгдсэн байна.

Төслийн хүрээнд донорын сургалт, сурталчилгаа, донор элсүүлэх, бүртгэх, хадгалах журам (2016, А/01), Цусны донор сонгох эрүүл мэндийн шалгуур үзүүлэлт, Донорын эрүүл мэндийн картыг боловсруулан практикт хэрэгжүүллээ.

ЦССҮТ-д 4.1 сая ам.долларын 240 төрлийн 1519 ширхэг эмнэлгийн болон эмнэлгийн бус тоног төхөөрөмж ханган нийлүүлсэн. Мөн цусны 26 салбар төвийн дэд бүтцийг сайжруулж, 526,4 мян ам долларын өртөг бүхий барилга засварын ажлыг гүйцэтгэн, 4.1 сая ам долларын 60 нэр төрлийн 3135 ширхэг тоног төхөөрөмжийг ханган нийлүүлж суурилуулсанаар доноруудын тав тухтай, аюулгүй орчныг бүрдүүлж чадсан юм.

Донорын эгнээг өргөжүүлэх зорилгоор сайн дурын сургагч нарыг бэлтгэх сургалтыг шат дараатай амжилттай зохион байгуулж, ЦССҮТ болон цусны 26 салбар төвийн эмч мэргэжилтнүүд, МУЗН-ийн дунд шатны хорооны арга зүйч нар, Монголын донорын холбооны сайн дурын гишүүдийг хамруулснаар улсын хэмжээнд нийт 130 гаруй сургагч багш бэлтгэсэн нь иргэдийн дунд цусны донорын тухай мэдлэг, хандлагыг нэмэгдүүлэх, донорын эгнээг өргөжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулсан юм.

Хүн амын дунд сайн дурын, авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, дадлыг нэмэгдүүлэх сургалт, сурталчилгааны кампанит ажил зохион байгуулж, нийт 42 нэр төрлийн сургалт, сурталчилгааны материал бэлтгэн, шинжлэх ухаанч, үнэн зөв мэдээллийг энгийн, сонирхолтой аргаар хүмүүсийн насны бүлэгт тохируулан, гарын авлага, зурагт хуудсууд фото, видео зэрэг олон хэлбэрээр хүргэсэн. Эдгээр сургалт, сурталчилгааны материал, гарын авлагыг казах хэл дээр орчуулан Баян-Өлгий аймгийн иргэдэд түгээлээ.

2019 онд хийсэн Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг, хандлага, дадлыг тогтоох энэхүү давтан судалгаагаар төслийн хүрээнд хийгдсэн ажлуудын үр дүнд иргэдийн дунд нийтлэг байдаг буруу ойлголтууд хэрхэн засч залруулагдсан, мэдлэг хандлагад тодорхой ямар зэрэг өөрчлөлтүүд гарсныг танилцуулж байна. Цаашид улам боловсронгуй болгоход нотолгоонд суурилан шийдвэр гаргах, ухуулга нөлөөлөл, мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлыг явуулахад энэхүү судалгааны үр дүн практик ач холбогдолтой байх болно.

Энэ дашрамд эрүүл мэндийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчид, тэнд ажиллаж буй эрүүл мэндийн ажилтнуудын аюулгүй байдлыг хангахад томоохон үүрэг гүйцэтгэж байгаа энэхүү төслийг санхүүжүүлсэн, төслийн үйл ажиллагааг амжилттай хэрэгжүүлсэн оролцогч талууд болон үнэлгээг явуулсан судлаачдын баг, хамт олонд талархал илэрхийлье.

ТӨСЛИЙН ЗОХИЦУУЛАГЧ

А.МӨНХТАЙВАН

СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮНГИЙН ХУРААНГУЙ

№	Үзүүлэлт	Суурь судалгааны дүн, 2015 он	Давтан судалгааны дүн, 2019 он
Ерөнхий үзүүлэлтүүд			
1.	Судалгаанд хамрагдсан хүн амын тоо	3851	3782
	• Эрэгтэй хүн амын хувь	45.0	45.1
	• Эмэгтэй хүн амын хувь	55.0	54.9
2.	Судалгаанд хамрагдсан хүн амын хувь, ястан үндэстнээр		
	• Халх	84.3	85.3
	• Казак	7.8	7.6
	• Буриад	4.0	3.4
	• Захчин	2.8	0.5
	• Бусад	1.1	3.2
3.	Боловсролын түвшин, хувиар		
	• Боловсролгүй	1.0	2.2
	• Бичиг үсэг тайлагдсан төдий	0.0	3.0
	• Бага	3.5	1.4
	• Бүрэн бус дунд	15.2	10.6
	• Бүрэн дунд	29.7	28.1
	• Техникум, коллеж	10.7	10.1
	• Дээд	37.7	43.9
	• Мастер, доктор	2.2	3.3
4.	Хүн амын хувь, байршлаар		
	• Улаанбаатар хот	59.8	68.3
	• Аймгийн төв	36.0	31.7
	• Сум	4.2	-
5.	Оролцогчдын дундаж нас, жилээр	34.7±12.3	36.0±14.1
6.	Эрүүл мэндийн үзүүлэлт		
	• В вирустэй хүн амын хувь	4.2	3.6
	• С вирустэй хүн амын хувь	4.1	8.6
	• Хавсарсан вирустэй хүн амын хувь	7.0	6.9
Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг			
1.	Цусны донорын талаар сонссон хүн амын хувь	82.3	92.5
2.	Цусны донорын талаар 4-өөс дээш асуултын хариултаас зөв мэдсэн хүн амын хувь	3.4	43.5
3.	Цусны донорын талаар буруу мэдлэгтэй хүн амын хувь, хүйсээр		
	• Эрэгтэй	39.5	7.3
	• Эмэгтэй	38.4	5.5
4.	Цусны донорын талаарх мэдлэггүй хүн амын хувь, сонгосон үзүүлэлтээр		
	• Насанд хүрсэн хүний цусны дундаж хэмжээ хэд байдаг	73.8	53.1
	• Цусны донор нэг удаад хэдий хэмжээний цус бэлэглэх	90.7	52.4
	• Хүний цусны бүлэг	58.1	47.9
	• Цусны донор гэж хэн болох	99.2	34.4
	• “А” буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүний цусыг донорын цусанд хэрэглэж болох эсэх	95.3	95.4
	• Ямар тохиолдолд цус өгөхийг түр хойшлуулдаг	98.1	74.2
	• Таны бодлоор харьцангуй эрүүл атлаа ЯМАР хүн цусны донор байж болохгүй	100.0	89.0
	• Цусаа бэлэглэхийн өмнө хувь хүн биеэ хэрхэн бэлтгэх	87.8	83.2
	• Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болохыг хориглодог	100.0	58.6

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хандлага

1.	Цусаа сайн дураараа бэлэглэх талаар бодсон хүн амын хувь		
	• Эрэгтэй	37.9	41.0
	• Эмэгтэй	44.2	59.0
2.	Монгол Улсад цусны хэрэгцээ их байдаг гэж хариулсан хүн амын хувь	66.0	69.0
3.	Цусаа бэлэглэхэд ямар нэгэн эрсдэлгүй гэж хариулсан хүн амын хувь	70.8	76.4
4.	Цусаа бэлэглэхгүй байгаа хүн амын хувь, тэргүүлэх 3 шалтгаан		
	• Өөрийн цус багадна	34.3	24.5
	• Ямар нэг өвчинтэй	34.3	23.0
	• Цусаа хэн өгч болох талаар мэдлэггүй	43.3	13.5
5.	Цус бэлэглэх нь сайн үйлс гэдэгтэй санал нийлсэн хүн амын хувь	93.2	93.9

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх дадал

1.	Цусаа бэлэглэж байсан оролцогчдын хувь	23.1	15.8
2.	Цусаа бэлэглэсэн оролцогчдын хувь, төрсөн сэтгэгдлээр	27.1	29.4
	• Сайхан сэтгэгдэл төрсөн хүн амын хувь	45.1	39.5
	• Онцгой мэдрэмж төрөөгүй хүн амын хувь		
3.	Судалгаанд хамрагдсан цусны донор хүн амын хувь	22.8	14.6
4.	Өөрийн дотны хэн нэгнийг цусны донор болгосон цусны донорын хувь	25.8	37.5
5.	Сайн үйл хийхээр цусаа бэлэглэх болсон цусны доноруудын хувь	58.7	56.0

Мэдээлэл авсан байдал

	Дараах мэдээллийн эх сурвалжаас мэдээлэл авдаг хүн амын хувь		
1.	• Интернет, вэб сайт	6.6	9.0
	• Олон нийтийн сүлжээ	14.0	32.8
	• Телевиз	34.2	37.5
	• Мэдээллийн хуудас	4.0	3.3
2.	Цусны донорын талаарх мэдээлэл сонсоод төрсөн сэтгэгдэл		
	• Юу ч бодож байгаагүй хүн амын хувь	54.8	24.4
	• Цусаа бэлэглэх юмсан гэж бодсон хүн амын хувь	40.4	50.4
3.	Үүрэн холбооны хэрэглэгчдийн хувь		
	• Скайтел	17.8	22.2
	• Жи-Мобайл	6.3	6.9
	• Юнител	38.6	39.0
	• Мобиком	58.1	38.9

СУДАЛГААНЫ ҮНДЭСЛЭЛ

Донорын бэлэглэсэн цус олон сая хүний амийг авардаг юм. Дэлхийд эмнэлзүйн анагаах ухааны хөгжил, хүн амын өсөлтөөс хамаарч цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэгцээ байнга өсөн нэмэгдэж байна.

Цус сэлбэх албаны үр дүнтэй үйл ажиллагааны үндэс нь аюулгүй, хүртээмжтэй цус юм. Аюулгүй, хүртээмжтэй цус гэдэг нь цусны доноруудын байнгын тогтмол цусаа бэлэглэх явдлыг дэмжих замаар хэрэгжинэ. Сайн дураар цусаа бэлэглэх донорыг элсүүлэх шилдэг арга нь эрсдэл багатай хүн амыг татан оролцуулах явдал билээ. ДЭМБ-аас халдварын аливаа эрсдэлгүй цусаар хангах үндсэн боломжийн нэг нь 100% донороос цус цуглуулах явдал гэж үздэг.

ДЭМБ-ын зөвлөмжид аливаа улс орны хүн амын 1 хувиас доошгүй нь цус хандивлаж байж улс орны наад захын хэрэгцээ шаардлагыг хангах боломжтой хэмээн тооцоолсон байдаг. 2007 онд Монгол Улсын УИХ-ын 45-р тогтоолоор “Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах, аюулгүй байдлыг хангах талаар баримтлах бодлогын баримт бичгийг баталсан” явдал нь аюулгүй цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийн асуудал нь төр, засгийн газрын анхаарлын төвд байгааг илэрхийлнэ. Энэ бодлого нь эмчилгээний үр дүн сайтай, аюулгүй, чанарын баталгаатай цус, цусан бүтээгдэхүүнээр эрүүл мэндийн байгууллагыг тасралтгүй хангах, гамшгийн үеийн хүрэлцээтэй нөөцийг улсын хэмжээнд бүрдүүлэх үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл, хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон. МУЗГ-ын 2008 оны 111-р тогтоолоор “Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамж, аюулгүй байдлыг сайжруулах” талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө батлагдсан. МУ-ын цусны албаны гол мэргэжлийн байгууллага нь Улаанбаатар хотод Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төв, аймгийн түвшинд бүсийн оношилгоо эмчилгээний төв, аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн дэргэд 26 салбар цусны банк (салбар цусны төв)-аас тогтоно. ЦССҮТ болон 26 салбар цусны банк цус, цусан бүтээгдэхүүнээр тухайн засаг захиргааны нутаг дэвсгэрийн хүн амыг хангах үүрэгтэй юм.

Манай улс 1994 оноос хойш цусны донорын тогтолцоонд шилжиж донорын тухай хуулийг шинэчлэн баталгаажуулсан. Ингэснээр цусны донорын зохион байгуулалт, цусны аюулгүй байдлыг хангах эрх зүйн орчин боловсронгуй болсон байна.

Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр-5 төсөл хэрэгжсэнээр Цус сэлбэлт судлалын салбарын хэмжээнд нийт цус цуглуулалтын тоо 2013 онд 22639 байсан бол 2020 онд 35646 болж 57,5 хувиар, цус цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл үндэсний хэмжээнд 2013 онд 54602 нэгж байсан бол 2020 онд 106832 нэгж буюу 95,6%-аар, донорын төрлөөр нь авч үзвэл 2013 онд байнгын донорын эзлэх хувь 46% байсан бол 2019 онд 65% болж 19%-иар өсч орон даяар цусны аюулгүй байдал бэхжсэн байна (ЦССҮТ-ийн статистик, 2020).

“Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр-5” төслийн хүрээнд 2015 онд “Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг, хандлага, дадал тогтоох” суурь судалгааг хийсэн. Судалгааны үр дүнд үндэслэн “Монгол Контент” ХХК нь ЦССҮТ, “Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил-5” төслийн хэрэгжүүлэх нэгж, МУЗН-ийн мэргэжлийн зөвлөхүүдтэй хамтран сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг өргөжүүлэх кампанит ажлыг 1 жилийн турш орон даяар зохион байгуулсан. Кампанит ажлын хүрээнд текст, фото, видео, анимэйшн, инфографик, хэвлэмэл болон тараах материал зэрэг 45 ялгаатай контентийг шинэлэг хэлбэр, дизайн ашиглан, мэргэжлийн өндөр түвшинд хийж гүйцэтгэжээ. Боловсруулан, туршигдсан контентуудыг 21 аймгийн эрүүл мэндийн газарт хүргүүлж орон нутгийн телевиз, сошиал суваг, эмнэлгийн хүлээлгийн танхим болон сургалтаар хүн амд түгээсэн байна. Иймд цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг, хандлага, дадалд гарсан өөрчлөлтийг суурь судалгааны дүнтэй

харьцуулан үнэлж, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний чиглэлд нотолгоо бүрдүүлэх түүнчлэн төслийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны үр дүнд үнэлгээ өгөх зорилгоор үндэсний түвшинд судалгааг давтан зохион байгуулав.

Зорилго

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг, хандлага, дадлын өнөөгийн байдлыг тогтоож, төслийн өмнөх, дараах үеийнхтэй харьцуулан үнэлэх, цусны донорын тоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр төслөөс хэрэгжүүлсэн үр дүнг судлах.

Зорилт

1. Сайн дурын авлагагүй цусны донор болон цус бэлэглэх талаарх мэдлэгийг тодорхойлох;
2. Сайн дурын авлагагүй цусны донорт хамрагдах насны (18-60 нас) хүн амын дундах цус бэлэглэх дадал, хандлагыг тогтоох;
3. Сайн дурын авлагагүй цусны донор болоход нөлөөлж буй нийгэм, соёлын хүчин зүйлсийг суурь судалгааны дүнтэй харьцуулан үнэлэх;
4. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын тоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн төслийн үр дүнд дүн шинжилгээ хийх;
5. Харьцуулсан судалгааны дүнд үндэслэн цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний чиглэлд мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа болон ухуулга нөлөөлөл хийх зөвлөмж боловсруулах.

СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ

Судалгааны загвар

Сайн дурын авлагагүй донорын талаарх мэдлэг, хандлага, дадал, нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг аналитик судалгааны агшингийн загвараар тоон болон чанарын аргаар тодорхойлж 2015 оны суурь үзүүлэлттэй харьцуулан судаллаа. Мөн сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдээлэл авч буй байдлыг баримт мэдээллийн болон интернэтээс түлхүүр үгээр мэдээлэл хайх аргаар тогтоосон.

Судалгааны хамрах хүрээ

Монгол Улсын насанд хүрсэн хүн амын нэг ба түүнээс дээш хувь нь цусны донор байж, улс орны наад захын хэрэгцээ шаардлагыг хангах боломжтой хэмээн үздэг. Иймд 18-60 насны хүн амын төлөөлөл нь цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, дадал, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тодорхойлох судалгааны хамрах хүрээ болсон.

Асуумж судалгаа: Урьдчилан боловсруулж 2015 онд суурь судалгаанд ашигласан энгийн асуумжаар цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, цусаа бэлэглэж байсан туршлага, шийдвэр гаргахад нь нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг тодорхойлов (Хавсралт 1. Судалгааны шинэчилсэн асуумж-2019).

Чанарын судалгаа: Анх удаагийн болон олон удаагийн цусны доноруудад цусаа бэлэглэхэд учирдаг хүндрэлүүд, цус бэлэглэх шийдвэрт нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг ганцаарчилсан болон бүлгийн ярилцлагын аргаар судлалаа (Хавсралт 2-4). Цусны донорын тоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр ажилласан ЦССҮТ, түүний нэгж байгууллага, “Монгол Контент” ХХК-ийн мэргэжилтнүүдтэй ганцаарчилсан ярилцлага зохион байгуулсан.

Хоёрдогч мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх: ЦССҮТ, “Монгол Контент” ХХК-ийн үйл ажиллагааны болон статистик мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийв. Мөн интернэтээс түлхүүр үгээр мэдээлэл хайх аргаар цахим хуудсаар дамжуулан цусны донорын талаарх мэдлэг авсан хүн амын тоо зэргийг судаллаа.

Түлхүүр үг: Цусны донор, цусаа өгцгөөе, ЦССҮТ, цус бэлэглэх, цусны донорын талаарх мэдээлэл г.м.

Цахим сайтууд:

<http://www.gogo.mn>, <http://donor.mohs.mn/web/>

<https://www.facebook.com/pages/category/Medical-Center/Цус-сэлбэлт-судлалын-үндэсний-төв>

Судалгаанд ашиглагдсан нэр томъёоны тайлбар¹:

1. “Цусны донор” гэж хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг аврахад зориулан сайн дураараа цусаа өгөгчийг;
2. “Цусны байнгын донор” гэж жилд хоёр ба түүнээс дээш удаа цусаа өгөгчийг;
3. “Цус, цусан бүтээгдэхүүн” гэж эмчилгээний зорилгоор донорын цуснаас үйлдвэрлэлийн аргаар бэлтгэсэн бүтээгдэхүүнийг;

1. Монгол Улсын донорын тухай хууль, 2018 оны 1 дүгээр сарын 19-ний өдөр. 3 дугаар зүйл.

4. “Цусны аюулгүй байдлыг хангах цогц үйл ажиллагаа” гэж донорын үйлсийг сурталчлах, алдаршуулах, урамшуулах, цусны донор элсүүлэх, цус, цусны бүрэлдэхүүн хэсгийг авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, хэрэглэх, экспортлох, импортлох ажиллагаа гэж тус тус хэлнэ.

Судалгааны хүн ам, түүврийн хэмжээ, түүвэрлэлт

Судалгаанд бүсийн төлөөлөл болсон 4 аймаг, УБ хотын 6 дүүргийн 18-60 насны санамсаргүйгээр сонгогдсон хүн амыг хамруулав. Суурь судалгаанд сонгогдсон аймгуудыг хамруулсан.

Зураг 1. Судалгааны түүвэрлэлтийн анхны нэгж буюу аймгийн байршил

Нийт хүн амын 3.9 хувийг эзэлж буй Баян-Өлгий аймгийн казах үндэстний төлөөллийг зорилтот түүвэрлэлтийн аргаар сонгон оролцуулсан.

Зураг 2. УБ хотоос судалгаанд сонгогдсон түүврийн анхны нэгж

УБ хотоос төвийн 4, захын 2 дүүргийг (БНД, НД) зорилтот түүвэрлэлтийн аргаар сонгов. Сонголтод хүн амын төвлөрөл, өвчлөл, УБ хотоос алслагдсан байдал зэргийг харгалзсан.

Тоон судалгаа: Түүврийн хэмжээг тогтоохдоо суурь судалгаагаар хүн амын 46.3 хувь нь сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаар мэдлэггүй гэсэн үзүүлэлтийг харгалзан үзэж, 95 хувийн үнэн магадлал ($Z=1.96$), алдааны хязгаар ($p=0.05$), комплекс түүврийн нөлөөллийн коэффициент (1.5), насны бүлэг бүрт хүйсийн төлөөлөл тэнцвэртэй байх (хүйс бүрт 3 насны бүлэг нийт 6) зарчмуудыг баримталж нийт 3438 орчим хүнийг хамруулах тооцоо гарснаас сонгогдсон хүмүүс судалгаанд оролцохоос татгалзах магадлалыг 10 хувиар тооцоолон нэмж нийт 3782 хүнийг судалгаанд оролцуулсан (Томъёо 1).

Түүврийн хэмжээг тооцоолсон томъёо:

$$n = Z^2 \frac{P(1-P)}{e^2}$$

$$n = 1.96^2 \frac{0.46(1-0.46)}{0.0025} = 3.8416 \frac{0.2484}{0.0025} = 381.70$$

n х комплекс түүврийн коэффициент х нас – хүйсийн үзүүлэлт = $382 \times 1.5 \times 6 = 3438$

Монгол Улсын хүн амын төлөөллийг хангах тул судалгаанд хамрагдах хүн амыг олон шатлалт түүвэрлэлтийн аргаар сонголоо. Хот суурин болон хөдөө орон нутгаас хамрагдах хүн амын зохистой харьцааг хангахын тулд судалгааны түүвэрлэлтийг хот, хөдөө орон нутгийг тусад нь хийв (Хүснэгт 1).

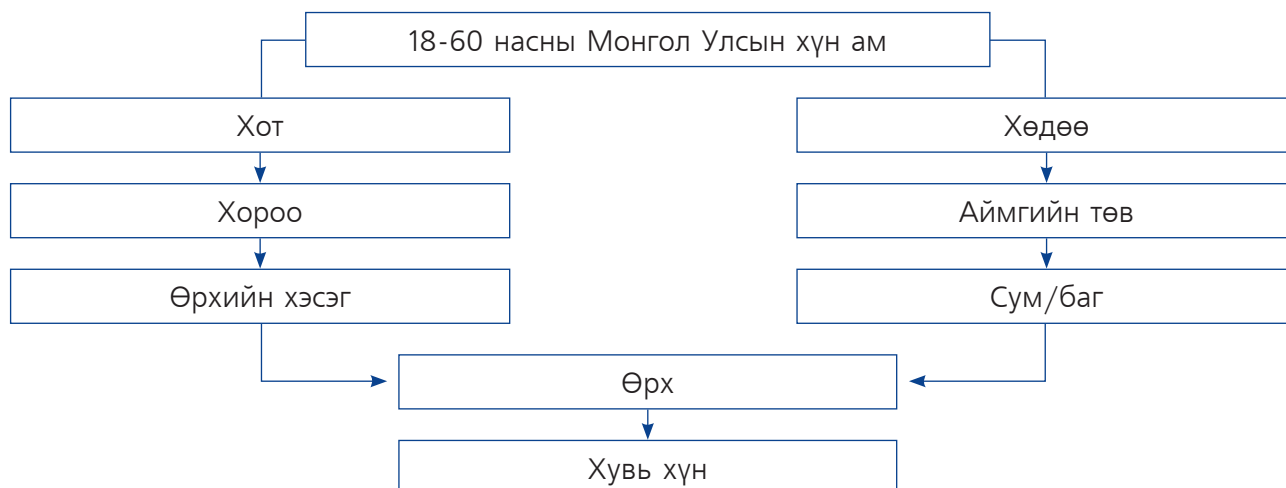
Хүснэгт 1. Судалгааны түүвэрлэлт

№	Судалгаанд хамрагдах	Асуумж	Чанарын судалгаанд			Нийт
			Хүн ам	Ганцаарчилсан ярилцлага*	Цусны донор	
1.	ЦССҮТ	-	10	3	10	23
2.	Монгол Контент	-	-	2	-	2
3.	Эрүүл мэндийн яам	-	-	1	-	1
4.	МУЗН	-	-	1	-	1
5.	БНД	87	4	3	3	97
6.	НД	98	4	3	3	108
7.	БЗД	856	4	3	3	866
8.	СХД	765	4	3	3	775
9.	СБД	394	4	3	3	404
10.	ХУД	383	4	3	3	393
11.	Өвөрхангай аймаг	306	4	3	3	316
12.	Өмнөговь аймаг	306	4	3	3	316
13.	Дорнод аймаг	306	4	3	3	316
14.	Баян-Өлгий аймаг	281	4	3	3	291
	Нийт	3782	50	37	40	3909

Тайлбар: * Удирдах албан тушаалтнуудыг хамруулахаар тооцоолсон.

Хүснэгт 1-ээр тоон 3782, чанарын судалгаанд 127 нийт 3909 хүнийг судалгаанд хамруулсан. Сонгогдсон аймагт ганцаарчилсан ярилцлагыг зохион байгуулж шаардлагатай бол цасан бөмбөлөгийн аргаар зайлшгүй уулзах шаардлагатай хүнтэй уулзаж мэдээллийг цуглуулж байсан.

Сонгосон аймгийн төв, багийн насанд хүрсэн хүн амыг тохируулан тэнцүүлэх байдлаар санамсаргүйгээр хүн амын шинэчилсэн бүртгэлд үндэслэн өрхийг сонгов.

Зураг 3. Олон шатлалт санамсаргүй түүврийн үе шатууд

Түүврийн эцсийн нэгж буюу хувь хүн нь сонгогдсон өрхийн 18-60 насны хүмүүсийн дотроос Кишийн аргаар, санамсаргүйгээр сонгов. Сонгогдсон өрхийн насанд хүрсэн нэг хүнийг л судалгаанд хамруулсан (Зураг 3).

Судалгааны бэлтгэл үе шат

Судалгааны хэрэглэгдэхүүнийг эцэслэх, түүврийн, мэдээлэл цуглуулах ажлын төлөвлөгөөг сайжруулах, судалгааны ажлын маршрутыг төлөвлөх, талбарт мэдээлэл цуглуулах, мэдээллийг шивэх судлаачид, ажилтнуудыг бэлтгэлээ.

Судалгааны хэрэглэгдэхүүн, түүврийн аргачлалыг Улаанбаатар хотын БЗД, Төв аймагт тус тус туршиж, түүврийн болон мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг сайжруулсан.

Хүснэгт 2. Туршилт судалгаа хийгдэх төлөвлөлт

№	Туршилт хийгдсэн газар	Цусны донорын төлөөлөл	Цусны донор бус хүн амын төлөөлөл	Хугацаа (өдөр)
1	УБ хотын БЗД	10	10	1
2	Төв аймгийн Зуунмод сум	10	10	1
	Нийт	20	20	2

Туршилт судалгааг дараах үе шаттай хэрэгжүүлсэн. Үүнд:

- 1) Төлөвлөлт. Туршилт явагдах орон нутаг, ажиллах судлаачдын багийн зохион байгуулалт, турших, туршилтын явцыг ажиглах, тэмдэглэл хөтлөх удирдамж, заавар боловсруулсан.
- 2) Туршилт судалгааг талбарт гүйцэтгэх. Асуулгын агуулга, үг сонголт, найруулга, мэдээллийг шивж оруулах, архивлах, мэдээллийн сан бүрдүүлэх зэрэгт хяналт тавин, судалгааны хэрэглэгдэхүүнд гарч болох алдаа, бэрхшээлийн талаар тодруулав. Мөн талбарт хэрхэн ажиллах, түүврийн нэгжийг хэрхэн олох, хэрхэн холбоо тогтоох, УБ хот, аймгийн төвийн хороо, багийн холбогдох мэргэжилтэнтэй хэрхэн хамтарч ажиллах зэрэг мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагаанд ямар саад, бэрхшээл тохиолдож болохыг тодорхойлсон.
- 3) Туршилт судалгааны үр дүнг хэлэлцэх. Захиалагч, гүйцэтгэгчийн бүрэн бүрэлдэхүүнтэй хийгдсэн.
- 4) Үр дүнд тулгуурлан хэрэглэгдэхүүн, түүврийн болон мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааны аргачлалыг боловсронгуй болгох. Захиалагч талд туршилт судалгааны үр дүнг танилцуулан, зөвшилцөж шийдэлд хүрсэн.

Энгийн санамсаргүй түүврийн аргачлалын дагуу сонгогдсон дүүрэг, аймгаас мэдээлэл цуглуулах нь түүврийн сонголтын алдааг бууруулахад чухал үүрэгтэй байв.

Мэдээлэл цуглуулагчдад зориулсан гарын авлага, сургалт

Мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааны удирдамж болох гарын авлага нь судалгааны мэдээллийн чанарыг дээшлүүлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой юм. Судалгааны мэдээлэл цуглуулагчдад сургалт зохион байгуулахаас өмнө багийн ахлагч болон ахлах судлаачид хамтран мэдээлэл цуглуулалтын гарын авлагыг боловсруулсан (Хүснэгт 3).

Хүснэгт 3. Мэдээлэл цуглуулагчдад зориулсан гарын авлагын бүрдэл

№	Ерөнхий агуулга	Дэлгэрэнгүй байдлаар тусгах агуулга
1.	Судалгааны танилцуулга	Сэдэв, захиалагч, гүйцэтгэгч, зорилго, хамрах хүрээ
2.	Судалгааны мэдээлэл цуглуулах хэрэгслүүд	Асуулгын зорилго, хамрах хүрээ, нийт асуултын тоо
3.	Талбарт очиж сонгогдсон газраар зочилж газар дээр нь түүвэрлэлт хийх	Талбарт очиж сонгогдсон өрхийн тоонд уялдуулан судалгаанд хамрагдах хүний тоог сонгоно. Хариулагчийн мэдээллийг авахдаа нэрсийн жагсаалтаас хэдэн хүн сонгогдох талаарх мэдээлэл
4.	Судалгааны асуулга нөхөх заавар	Асуулгад багтсан асуулт бүрийн агуулга, хариултын хувилбарын төрөл (нээлттэй, хаалттай, нээлттэй төгсгөлтэй, олон сонголттой г.м), агуулга, тэмдэглэх заавар
5.	Хариулагч (респондент) буюу мэдээлэл өгөх этгээдүүдтэй харилцаа тогтоох	Мэдээлэл цуглуулагч өөрийгөө болон судалгааны талаар хэрхэн танилцуулах, тухайн хүн яагаад сонгогдсон, ямар мэдээлэл шаардлагатай, хариулагчтай итгэлцлийн уур амьсгал бий болгох
6.	Мэдээллийн нууцлалыг хангах	Судалгааны асуулгад хариулж, мэдээлэл өгч буй хариулагчийн нэр, байгууллага зэргийг Статистикийн тухай хуульд заасны дагуу чандлан хадгалах бөгөөд мэдээллийг зөвхөн судалгааны зорилгоор ашиглана гэдгийг тайлбарлах
7.	Мэдээлэл цуглуулах явцад аюулгүй байдлаа хангах	Орчны нөхцөл байдлыг үнэлж аюулгүй байдал хангагдсан орчинд мэдээлэл цуглуулах, аюулгүй байдлаа хангах үүднээс зарчмын зарим хүсэлтийг хариулагчид тавих, шаардлагатай багаж хэрэгсэл ашиглах болон бусад асуудал
8.	Мэдээлэл цуглуулалтанд холбогдох хэрэглэгдэхүүн ашиглах	Мэдээлэл цуглуулалтын үр дүнг дээшлүүлэх үүднээс асуулгын хуудас, үзэг, дэвтэр, судлаачийн үнэмлэх, хавтас зэргийг ашиглах, дуу хураагч, гар утас зэргийг ашиглах шаардлагатай бол зөвшөөрөл авах
9.	Асуулгын хуудас бөглөгдсөн байдлыг хянах	Асуулгын хуудсыг бүрэн бус, дутуу, ойлгомжгүй тэмдэглэж, бөглөсөн зүйл байгаа эсэхийг мэдээлэл цуглуулагч өөрөө хянаж, хариулагчаас дахин тодруулга авах
10.	Мэдээлэл цуглуулалтын явцад тодруулга хийх, лавлагаа авах	Мэдээлэл цуглуулах явцад ойлгомжгүй, тодруулах зүйл гарсан тохиолдолд хэнд хандах, асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх

Зөвлөх үйлчилгээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор бэлтгэл шатанд 2 төрлийн гарын авлага, нэг сургалтын хөтөлбөр боловсруулсан. Гарын авлагад дараах агуулгыг багтаасан:

Мэдээлэл цуглуулагчдад зориулсан сургалт: Сургалтын зорилго нь судлаачдад “Хүн амын дунд сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, дадал” судалгааны талаар бүрэн мэдээлэл өгөх, санал асуулгын агуулга, цуглуулах мэдээллийн мөн чанарын талаар нэгдсэн ойлголттой болгох, цаашлаад хүн амаас авах мэдээллийн чанарыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн:

- Мэдээлэл цуглуулагчдад судалгааны хэрэгцээ, шаардлага, зорилго, хамрах хүрээний талаар ойлголттой болох;
- Судалгааны асуулгад багтсан асуулт бүрийн агуулгыг ярилцаж, нэгдсэн ойлголтод хүрэх;
- Асуулгын хуудсыг нүүр тулсан ярилцлага хэлбэрээр бөглөн туршилт хийж, ойлгомжгүй зүйлээ тодруулах;
- Судалгааны мэдээлэл цуглуулах арга зүй, онцлог, туршилт судалгааны талаар ойлголттой болох;
- Мэдээлэл цуглуулах баг, маршрут, талбаруудад ажиллах хугацааг мэдэх;
- Судалгаанд мэдээлэл цуглуулагчийн гүйцэтгэх ажил үүргийн хуваарь, хариуцлага, мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, судлаачийн ёс зүйн талаар мэдлэгтэй болох;
- Судалгааны мэдээлэл цуглуулах явцад өөрийн аюулгүй байдлыг хангах, талбарт ажиллахдаа хувийн бэлтгэлээ хангах;
- Ойлгомжгүй зүйлийн талаар харилцан ярилцаж, мэдээлэл цуглуулахад бэлтгэгдэх;

Сургалтыг багийн ахлагч, удирдагч, зохицуулагч нар зохион байгуулсан бөгөөд тайлбарлах, турших, хэлэлцэх, асуулт/хариултын аргыг ашиглав.

Мэдээлэл шивэгч/операторуудад зориулсан сургалт: Цуглуулсан мэдээллийг шивэх олераторуудад зориулан явуулах сургалтын хүрээнд дараах үйл ажиллагааг явуулсан. Үүнд:

- Мэдээллийн баазыг бэлтгэх программ хангамжийн танилцуулга;
- Мэдээлэл шивэх зарчим, шивэлтэнд ашиглагдах мэдээлэл буюу хариултын хувилбарын мөн чанар;
- Мэдээллийн баазын бүтэц, судалгааны асуулгатай хэрхэн уялдаж байгаа
- Мэдээллийг алдаагүй шивэх, нягтлах, алдаа гаргасан тохиолдолд засварлах техник;
- Мэдээллийг шивэх дадлага хийлгэх, харилцан ярилцах;
- Туршилтын шивэлтийг шалгах, зөвлөгөө өгөх.

Сургалтад урьдчилан бэлтгэсэн гарын авлагыг ашиглах ба мэдээлэл оруулагч нар үйл ажиллагааны турш гарын авлагыг ашигласан. Гарын авлагад мэдээлэл шивэлт, мэдээлэл оруулах үе шатын нарийвчилсан заавар, кодлох, гарч болох асуудал бэрхшээл, тэдгээрийг шийдэх аргачлал зэргийг тусгасан.

Мэдээлэл цуглуулахтай холбоотой бусад техник ажлын бэлтгэл: Бэлтгэл шатны төгсгөлд мэдээлэл цуглуулахад шаардагдах дараах техник бэлтгэлийг хангасан.

- Судалгааны хэрэглэгдэхүүнийг олшруулах;
- Мэдээлэл цуглуулагч, шивэгч/оператор, мэдээллийн менежер, ахлах судлаач нартай гэрээ байгуулсан;
- Мэдээлэл цуглуулах зааварчилгаа, удирдамжийг судлаач бүрийн тоогоор олшруулсан;
- Мэдээлэл цуглуулахад шаардлагатай албан бичиг, үнэмлэх, томилолтын хуудас, бал, хавтас зэргийг бэлтгэх;
- “Аюулгүй ажиллагааны ерөнхий зааварчилгаа”-г хувилан олшруулсан.

Мэдээлэл цуглуулах үе шат

Монгол Улсын 4 аймаг, 1 сум, Улаанбаатар хотын 6 дүүргийг хамруулсан. Өрхөөр зочилж, мэдээлэл цуглуулахдаа цаг хугацаа, зардал хэмнэх, цуглуулсан мэдээллийн алдааг боломжит доод түвшинд, чанарыг боломжит дээд түвшинд байлгахын тулд багийн удирдлага, зохион

байгуулалтыг сайжруулахад анхаарч ажиллав. Үүнд багийн ахлагч орон нутгаа сайн мэдэх туслах судлаачийн хамтаар сонгогдсон өрхийн байршлын зураглал гаргах, холбогдох мэргэжилтэнтэй урьдчилан холбоо барьж, цаг тохирон мэдээлэл цуглуулалтын үйл ажиллагааг саадгүй зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлж ажилласан.

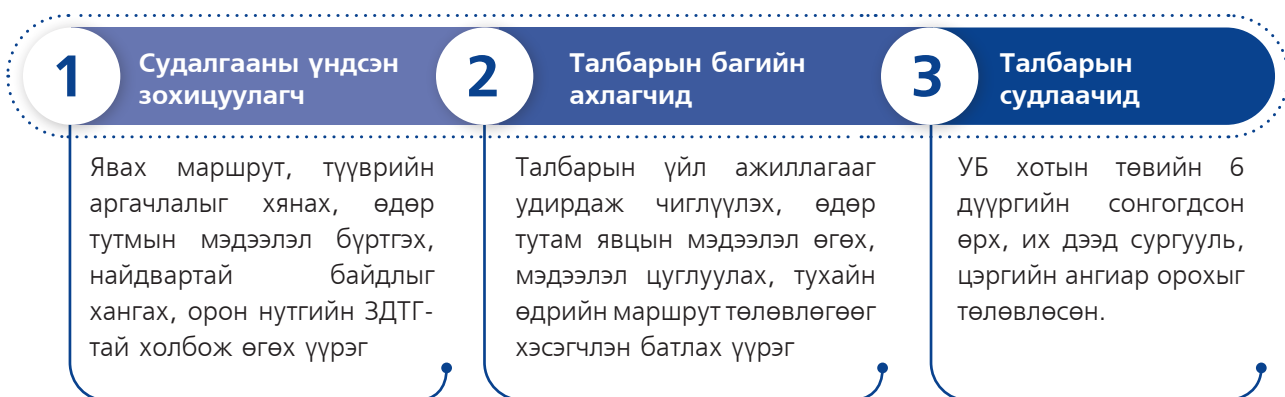
Мэдээлэл цуглуулах баг: Мэдээлэл цуглуулах үйл явцын чанар, үр дүнг дээшлүүлэх үүднээс багийн ахлагч, судлаачдаас бүрдсэн нийт 3 хүний бүрэлдэхүүнтэй баг ажиллав. Багийн ахлагч нь мэдээлэл цуглуулалтад оролцохоос гадна гишүүдэд зөвлөх, чиглүүлэх, үйл ажиллагаанд нь хяналт, шаардлага тавих, ажил үүргийг жигд хуваарилах, тулгамдсан асуудлыг оновчтой, шуурхай шийдвэрлэхэд анхаарч ажилласан. Багийн ахлагч өдөрт авах асуулгын тоо, хугацааг төлөвлөж, багийн гишүүдэд ажил үүргийг хуваарилж асуулгыг тухай бүр нь шалган хүлээж авсан.

Мэдээллийн чанар: Мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааг ажлын цагаар хийсэн бөгөөд түүний дараагаар багийн гишүүд өдрийн ажлын явц, тохиолдсон бэрхшээл зэргийн талаар хэлэлцэж, цаашид адил төстэй асуудал гарвал хэрхэн шийдвэрлэхийг тогтоох нь багаар ажиллах, бие биеэсээ харилцан суралцахад дэмжлэг болсон бөгөөд цуглуулсан мэдээллийн чанарыг сайжруулахад ихээхэн ач холбогдолтой байсан.

УБ хотод өдөр бүрийн, аймаг, орон нутагт нийт мэдээлэл цуглуулалт дууссаны дараагаар талбарт ажилласан. Төслийн удирдагч, менежер нь асуулгын хуудсыг хуваарилсан тоотой тулган, алдаатай, дутуу, буруу, ойлгомжгүй бөглөгдсөн зүйл байгаа эсэхийг хянаж, хүлээн авч ажилласан.

Талбарт ажилласан талаар: Талбарт ажилласан багууд судалгааны мэдээлэл цуглуулах үйл явцын тайланг талбар бүрээр бичиж, зохицуулагчид бичгээр хүргүүлсэн.

Судалгаанд оролцож буй бүх судлаачид эхний ээлжинд УБ хотын 6 дүүрэгт мэдээлэл цуглуулсан. Бүх судлаачид УБ хотод ажиллах нь олон хүн цөөн хоногт хурдан, чанартай мэдээлэл цуглуулах боломжийг хангаж ажилласан. Хэдийгээр туршилт судалгаа хийгдсэн ч судалгааны үед гарч болох эрсдэл, алдаа гарах магадлалтай тул эхлээд төвийн дүүргүүдэд судлаачдыг ажиллуулж судалгааны багийг жигдрүүлж, эрсдлийг багасгах, нэгдсэн ойлголттой болох, газар дээр нь алдаагаа засах боломжийг олгож ажилласан. Хоёрдахь 7 хоногоос эхлэн багууд өөр өөр чиглэлд, тогтсон маршрутын дагуу судалгаанд гарсан бөгөөд Улаанбаатарт 1 баг судалгааг гүйцэтгэсэн.

Зураг 4. Талбарын мэдээлэл цуглуулах судлаачийн багийн зохион байгуулалт

Багийн ахлагч нь орон нутгаа сайн мэдэх туслах судлаачийн хамтаар сонгогдсон өрхийн байршлын зураглал гаргах, холбогдох мэргэжилтэнтэй урьдчилан холбоо барьж, цаг тохирон мэдээлэл цуглуулалтын үйл ажиллагааг саадгүй зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлсэн.

Мэдээлэл боловсруулалт

Судалгааны мэдээллийн статистик боловсруулалтыг SPSS программын 21 хувилбарыг ашиглан гүйцэтгэсэн. Үр дүн нь хүн амын дундах мэдлэг, хандлагын хувь, дундаж үзүүлэлтээр илэрхийлсэн. Үр дүнгийн нарийвчлалын хэмжүүр (тархалтын хувь) болоод бүлгүүдийн (нас, хүйс, байршил) ялгааг тодорхойлоход 95%-ийн итгэх хязгаар [95%CI]-ын хэлбэлзлийн утгуудыг ашиглав. Түүврийн хүн амд түшиглэсэн энэхүү судалгааны үр дүнгийн нарийвчлалд нөлөөлж болох түүвэрлэлтийн алдаа нь хэмжигдэж буй хувьсуурууд ба үр дүнгийн стандарт алдаагаар хэмжсэн.

Чанарын мэдээллүүдийг ангилах арга зүйг баримтлан боловсрууллаа. Үүний дараа үнэлгээний удирдамжийн дагуу багц кодыг боловсруулж бүх ярилцлагуудыг кодлов. Кодлолтоор нийтлэг болон ялгаатай хүчин зүйлд үндэслэсэн тайлбарлах хандлагаар дүн шинжилгээ хийж тайланд оруулахад бэлтгэсэн. Чанарын мэдээллийг үнэлгээний тайланд тайлбар, ишлэл хэлбэрээр хэв маяг үүсгэн ашиглав.

СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Оролцогчдын байдал

Судалгаанд нийт 3782 хүн ам хамрагдсан бөгөөд хамрагдалтын хувь 100.0 байна. Хүснэгт 4-өөр судалгаанд оролцогчдын нийгэм, хүн ам зүйн үзүүлэлтийг харуулав.

Хүснэгт 4. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын нийгэм, хүн амзүйн зарим шинж

№	Нийгэм, хүн амзүйн зарим шинж	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Оролцогчдын нийт тоо	
		тоо	%	тоо	%	тоо	%
Байршил							
1.	Улаанбаатар хот	1139	66.8	1444	69.5	2583	68.3
	Аймгийн төв	565	33.2	634	30.5	1199	31.7
Насны бүлэг							
2.	18-25 нас	385	22.6	469	22.6	854	22.6
	26-35 нас	400	23.5	549	26.4	949	25.1
	36-45 нас	421	24.7	476	22.9	897	23.7
	45-аас дээш нас	498	29.2	584	28.1	1082	28.6
Боловсролын түвшин							
3.	Боловсролгүй	38	2.2	45	2.2	83	2.2
	Бичиг үсэг тайлагдсан	9	0.5	4	0.2	13	0.3
	Бага	37	2.2	17	0.8	54	1.4
	Бүрэн бус дунд	223	13.1	179	8.6	402	10.6
	Бүрэн дунд	528	31.0	533	25.6	1061	28.1
	Техник мэргэжлийн	187	11.0	196	9.4	383	10.1
	Дээд	634	37.2	1028	49.5	1662	43.9
	Магистр, доктор	48	2.8	76	3.7	124	3.3
	Яс үндэс						
4.	Халх	1448	85.0	1777	85.5	3225	85.3
	Казах	130	7.6	157	7.6	287	7.6
	Бусад	126	7.4	144	6.9	270	7.1
Шашин шүтдэг байдал							
5.	Шашин шүтдэггүй	516	30.3	504	24.3	1020	27.0
	Буддын шашин	893	52.4	1155	55.6	2048	54.2
	Христ	54	3.2	85	4.1	139	3.7
	Ислам	102	6.0	112	5.4	214	5.7
	Тэнгэр шүтлэгтэн	139	8.2	222	10.7	361	9.5
Гэр бүлийн байдал							
6.	Гэрлээгүй	446	26.2	521	25.1	967	25.6
	Гэрлэсэн	1098	64.4	1352	65.1	2450	64.8
	Хамтран амьдрагчтай	52	3.1	65	3.1	117	3.1
	Тусдаа амьдарч байгаа	32	1.9	49	2.4	81	2.1
	Салсан/бэлэвсэн	76	4.5	91	4.4	167	4.4
7. Ам бүлийн тоо							
7.	1-2 ам бүлтэй	175	10.3	200	9.6	375	9.9
	3-4 ам бүлтэй	886	52.0	1138	54.8	2024	53.5
	5-аас дээш	643	37.7	740	35.6	1383	36.6
Нийт		1704	45.1	2078	54.9	3782	100.0

Судалгаанд оролцогчдын дундаж нас 36.0 ± 14.1 , дийлэнх нь дээд (43.9%, 1662), бүрэн дунд (28.1% 1061) боловсролтой, халх (85.3%, 3225), гэрлэсэн (64.8%, 2450), 3-4 ам бүлтэй (53.5%, 2024) өрхөд амьдардаг байна. Байршлын хувьд Улаанбаатар (68.3%, 2583) хотын, буддын шашин шүтдэг хүмүүс зонхилон хамрагджээ. Оролцогчдын ам бүлийн дундаж тоо

4±1.4 бөгөөд хамгийн бага нь нэг, дээд тал нь 11 ам бүлтэй байв.

Судалгаанд оролцогчдын 99.0 хувь нь өөрийн ажил эрхлэлтийн талаарх мэдээллийг өгсөн бөгөөд эдгээрийн 7.0 хувь (n=265) нь ажил эрхлэх боломжтой ч ажил эрхэлдэггүй байна (Зураг 5).

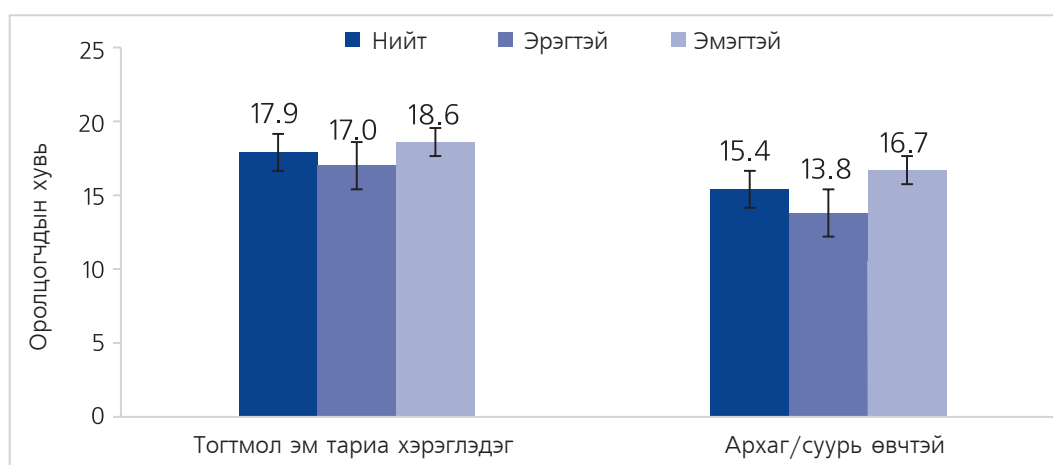

Зураг 5. Судалгаанд оролцогчдын ажил эрхлэлтийн байдал

Судалгаанд оролцогчдын 3420 (88.8%) нь өрхийн орлогоо нэрлэсэн бөгөөд өрхийн дундаж орлого 800,000±488,419 [95%CI: 800000-851713] төгрөг байна. Хамгийн бага нь 100,000 төг, хамгийн их нь 4,500,000 төгрөгний орлоготой өрх хамрагджээ.

Оролцогчдын 6.6 хувь [95%CI: 5.8-7.5] нь ямар нэг явган аялал, бүжгийн, дугуйчдын, фитнес, ном унших, шатрын, мэргэн бууч, зөв хооллолт, дундын хадгаламжийн бүлэг, англи хэлний, мэргэжлийн нийгэмлэг, ахмадын холбоо, оюунлаг залуучууд, өсвөрийн аврагч, ротари, шашны зэрэг бүлэг клуб, нөхөрлөлд хамрагддаг байна.

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын архаг өвчлөл, тогтмол эм хэрэглэдэг эсэхийг хүйсээр харьцуулан зураг 6-аар үзүүлэв.

Зураг 6. Судалгаанд оролцогчдын өвчлөлийн байдал, хүйсээр, 2019 он

Нийт оролцогчдын 15.4 хувь [95%CI: 14.3-16.4] нь архаг өвчтэй, 17.9 хувь [95%CI: 16.7-19.2] нь тогтмол эм тариа хэрэглэдэг гэжээ (Зураг 6).

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын 41.1 хувь [95%CI: 39.4-42.6] нь элэгний вирус тодорхойлох шинжилгээ огт өгч байгаагүй байна. Шинжилгээ өгч байсан оролцогчдын 68.3 хувь (n=1521) нь “эрүүл”, 31.7 хувь (n=706) элэгний В, С вирустэй хэмээн оношлогдсон байв.

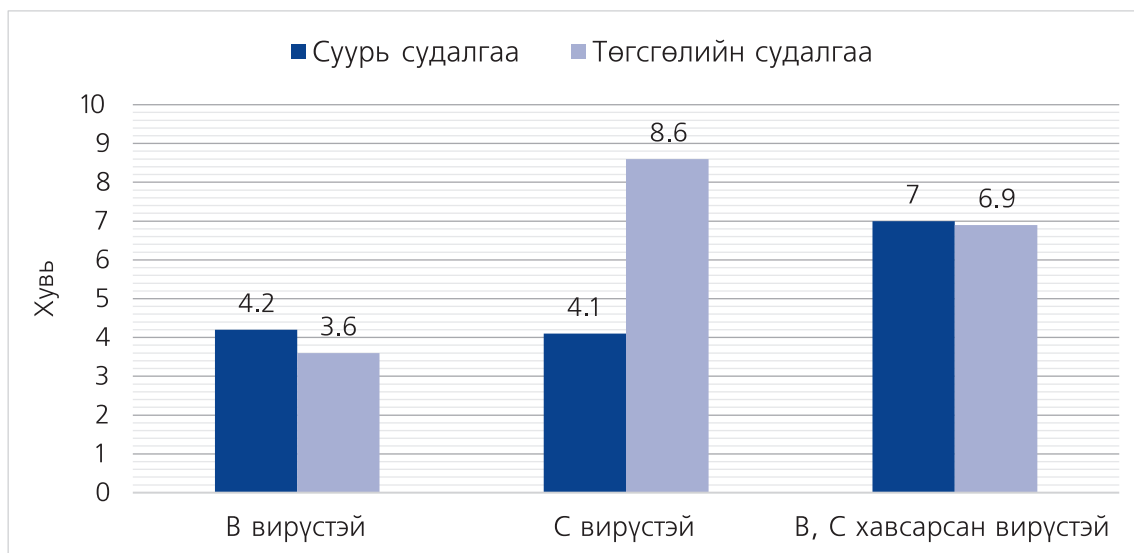
Оролцогчид өөрсдийн эрүүл мэндийн байдлаа үнэлсэн дүнг хүйсээр харьцуулан хүснэгт 5-аар харуулав.

Хүснэгт 5. Судалгаанд оролцогчдын эрүүл мэндийн үнэлгээ

№	Хүн ам өөрийн эрүүл мэндээ үнэлсэн үнэлгээ	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Нийт	
		тоо	%	тоо	%	тоо	%
1.	Маш сайн	291	17.1	308	14.9	599	15.9
2.	Сайн	1008	59.2	1201	58.1	2209	58.6
3.	Дунд	385	22.6	533	25.8	918	24.4
4.	Муу	13	0.8	22	1.1	35	0.9
5.	Маш муу	5	0.3	4	0.2	9	0.2
	Нийт	1702	100.0	2068	100.0	3770	100.0

Оролцогчдын 58.6 хувь нь өөрсдийн эрүүл мэнд “сайн”, 24.4 хувь нь “дунд” хэмээн үнэлжээ (Хүснэгт 6).

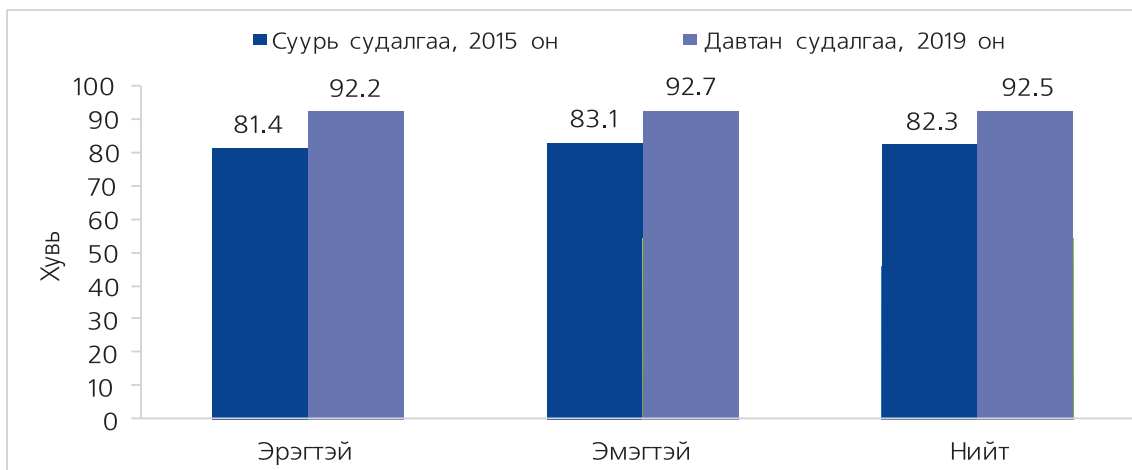
Эндээс тэдний олонх эрүүл мэнд “сайн” хэмээсэн нь судалгааг бодитой болгосон. Судалгаанд хамрагдсан нийт хүн амын 3.6 хувь [95%CI: 3.0-4.2] нь В, 8.6 хувь [95%CI: 7.3-9.0] нь С вирустэй, 7.0 хувь [95%CI: 6.1-7.7] нь В, С вирустэй байна.

Зураг 7. Судалгаанд хамрагдсан элэгний В, С вирустэй оролцогчдын хувь

Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад оролцогчдоос “С” вирустэй хэмээн оношлогдсон хүн амын эзлэх хувь 2 дахин нэмэгдсэн байна.

Цусны донорын талаар сонссон эсэхийг оролцогчдын хүйсээр суурь судалгааны дүнтэй харьцуулан зураг 8-аар харуулав.

Зураг 8. Судалгаанд оролцогчдын цусны донорын талаар сонссон байдал, хүйсээр

Суурь судалгаанд оролцогчдын 82.3 хувь нь цусны донорын талаар сонсож байсан гэсэн бол энэ үзүүлэлт төслийн эцэст 10.2 пунктээр нэмэгдэж 92.5 хувь болсон байна. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаар сонссон байдалд хүйс, байршлын ялгаа ажиглагдсангүй.

Судалгаанд оролцогчдын найз нөхөд, гэр бүл хамаатан садан зэрэг дотны хүрээлэлд цусаа бэлэглэдэг донор байдаг эсэхийг тодрууллаа (Хүснэгт 6).

Хүснэгт 6. Оролцогчдын цусны донорыг таньж мэдэх байдал, хүйсээр

№	Цусаа бэлэглэдэг донорыг таних байдал	Суурь, 2015 он		Давтан, 2019 он	
		тоо	%	тоо	%
1.	Огт мэдэхгүй	2230	58.0	2271	60.0
2.	Найз нөхөд	587	15.2	492	13.0
3.	Гэр бүл, хамаатан садан	365	9.5	319	8.4
4.	Ажлын газрын хамт олон	178	4.6	155	4.1
5.	Жирийн танил	278	7.2	300	7.9
6.	Би өөрөө	126	3.3	113	3.0
7.	Бусад	5	0.1	-	-
8.	Мэдэхгүй	26	0.7	132	3.5
	Нийт	3795	100.0	3782	100

Тайлбар: Давхардсан тоогоор тооцоолсон болно.

Нийт оролцогчдын 60.0 хувь, эрэгтэйчүүдийн 62.6 хувь, эмэгтэйчүүдийн 58.0 хувь нь цусаа бэлэглэдэг донорыг огт мэдэхгүй гэжээ. Судалгаанд хамрагдсан эрэгтэйчүүдийн 3.1 хувь, эмэгтэйчүүдийн 2.9 хувь нь “би өөрөө” цусны донор гэсэн нь нийт оролцогчдын 3.0 хувь (n=113) нь цусаа бэлэглэдэг донор хамрагдсан болохыг харууллаа. Судалгаанд оролцогчдын нийгмийн үзүүлэлт нь Монгол Улсын статистик үзүүлэлттэй ижил байна. Энэ нь Монгол Улсын 18-60 насны хүн амыг төлөөлөх чадвар бүхий түүвэрлэлттэй болсныг илтгэнэ.

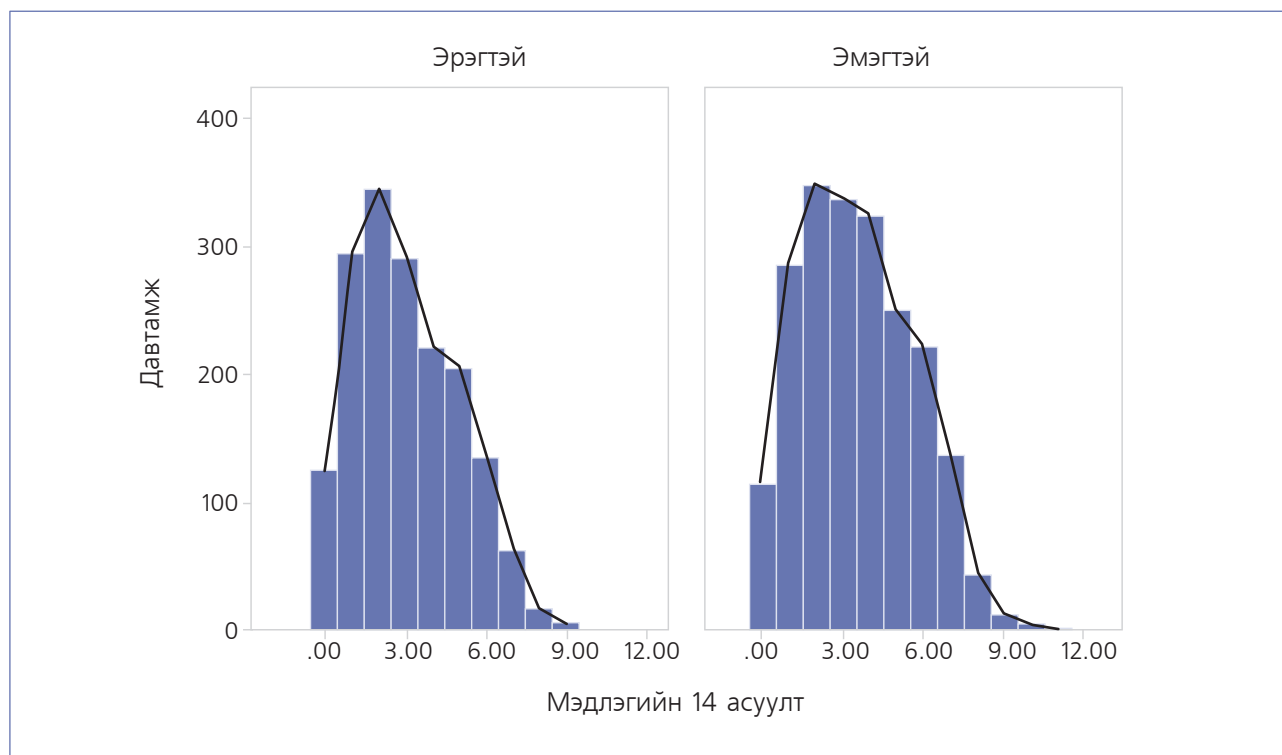
САЙН ДУРЫН АВЛАГАГҮЙ ЦУСНЫ ДОНОРЫН ТАЛААРХ ХҮН АМЫН МЭДЛЭГ

СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГСДЫН ЦУСНЫ ДОНОРЫН ТАЛААРХ МЭДЛЭГ

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын цусны донорын талаарх мэдлэгийн түвшинг судалсан дүнг энэхүү бүлгээр танилцуулж байна. Мэдлэгийн түвшинг сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хүн амын мэдвэл зохих 14 асуултаар үнэлсэн.

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг үнэлэх 14 асуултыг бүрэн хариулсан оролцогч байгаагүй. Харин суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад хүн амын зөв мэдлэгийн хувь нэмэгдсэн байна (Зураг 9).

Зураг 9. Мэдлэгийн асуултын гистограм, хүйсээр

Суурь судалгаанд хамрагдагсдын дунд 4-өөс дээш асуултын хариуг зөв мэдэж байсан хувь 3.4 хувь байсан бол дараах судалгааны үр дүнд 43.5 хувь байна (Судалгааны үр дүнгийн хураангуй хэсгээс харна уу).

Судалгаанд хамрагдсан нэг оролцогч дунджаар 3.32 ± 2.05 [95%ИХ:3.26-3.39] зөв хариултыг мэдэж байсан. Харин эмэгтэйчүүдийн зөв мэдлэгийн дундаж тоо (3.6 ± 1.96), эрэгтэйчүүдээс (3.53 ± 2.11) 0.47-гоор илүү байна ($T=18.02$, $p=0.00002$).

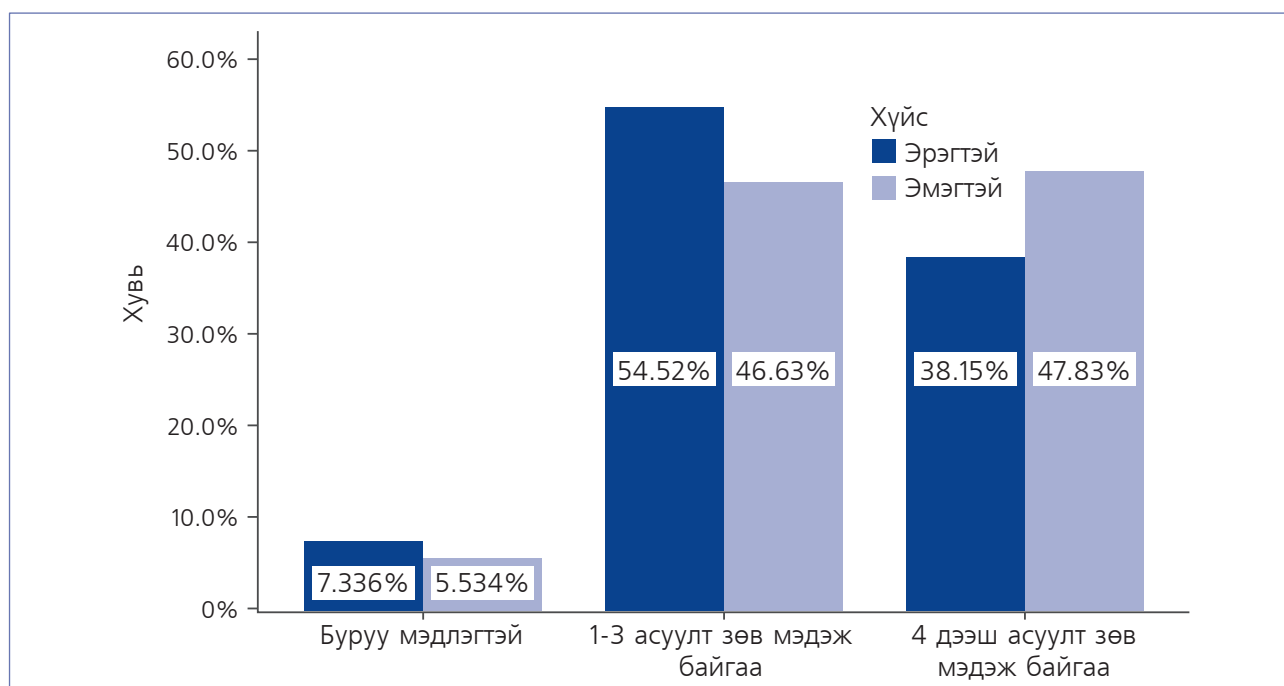
Нэг оролцогчийн мэдэж буй зөв хариултын тоо суурь судалгаанд 1.04 ± 1.12 [95%ИХ:1.01-1.08] байсан бол энэ тоо давтан судалгаагаар нэмэгдэж 3.19 дахин их болсон байна ($T=1635.9$, $p<0.0001$).

Түүнчлэн зөв хариултыг мэдэх байдалд боловсролын түвшин өндөр байх, эмэгтэйчүүдэд илүү мэдлэгтэй байгаа нь ажиглагдсан бол тухайн хүний шашин шүтлэг, оршин суугаа нутаг орны байдал нөлөөлөөгүй байна (Хүснэгт 7).

Хүснэгт 7. Зөв хариултыг мэдэх байдал, нийгмийн зарим хүчин зүйлсээр, 2019 он

Үзүүлэлт	Буруу мэдлэгтэй		1-3 асуулт зөв мэдэж байгаа		4 дээш асуулт зөв мэдэж байгаа		Нийт
	тоо	%	тоо	%	тоо	%	
Хүйс, $\chi^2=36.61$, $p<0.001$							
Эрэгтэй	125	7.3	929	54.5	650	38.1	1704
Эмэгтэй	115	5.5	969	46.6	994	47.8	2078
Боловсролын түвшин, $\chi^2=187.18$, $p<0.001$							
Боловсролгүй	9	10.8	71	85.5	3	3.6	83
Бичиг үсэг тайлагдсан төдий	3	23.1	10	76.9	0	0.0	13
Бага	14	25.9	29	53.7	11	20.4	54
Бүрэн бус дунд	38	9.5	225	56.0	139	34.6	402
Бүрэн дунд	71	6.7	566	53.3	424	40.0	1061
Техникум, коллеж	25	6.5	206	53.8	152	39.7	383
Дээд	75	4.5	745	44.8	842	50.7	1662
Мастер, доктор	5	4.0	46	37.1	73	58.9	124
Шашин шүтлэг, $\chi^2=10.32$, $p=0.32$							
Шашин шүтдэггүй	73	7.2	512	50.2	435	42.6	1020
Буддын шашин	115	5.6	1033	50.4	900	43.9	2048
Христ	10	7.2	72	51.8	57	41.0	139
Ислам	16	7.5	91	42.5	107	50.0	214
Тэнгэр шүтлэгтэн	26	7.2	190	52.6	145	40.2	361
Орон нутаг, $\chi^2=3.43$, $p=0.18$							
Хөдөө орон нутаг	68	5.7	626	52.2	505	42.1	1199
Улаанбаатар хот	172	6.7	1272	49.2	1139	44.1	2583
Нийт	240	6.3	1898	50.2	1644	43.5	3782

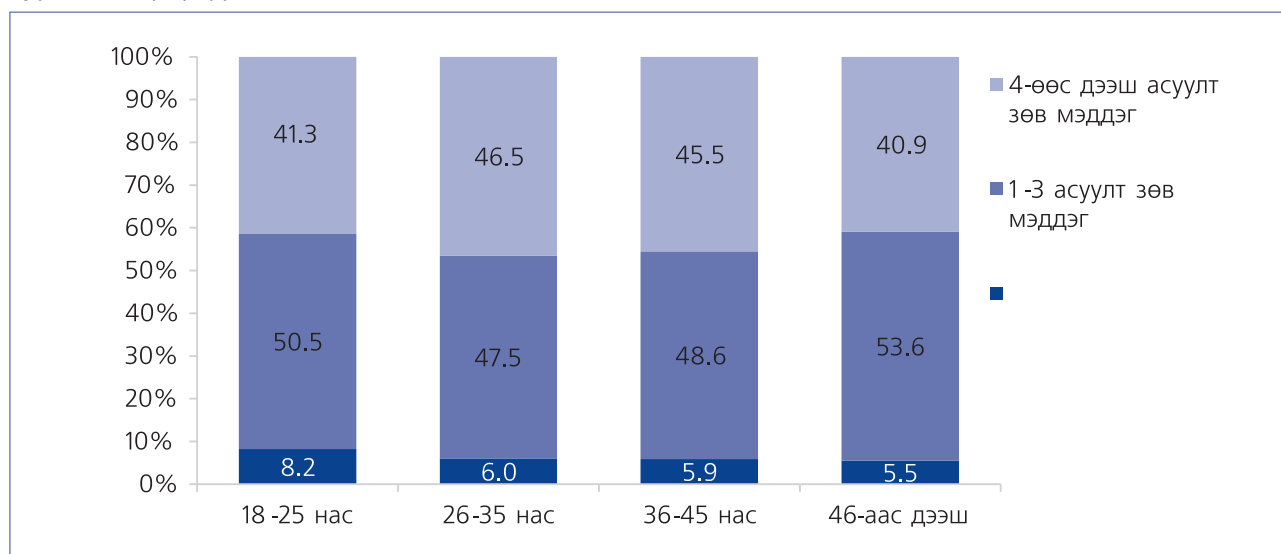
Оролцогчдын 43.5 хувь нь 4-өөс дээш асуултыг зөв мэдэж байсан бол суурь судалгаанд 3.4 хувь байсан. Оролцогчдын 6.3 хувь нь нэг ч асуултыг зөв хариулаагүй болно (Зураг 10).

Зураг 10. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэгийн түвшин, хүйс, хувиар, 2019 он

Суурь судалгаанд энэхүү үзүүлэлт 38.9 хувь нь нэг ч зөв хариултыг мэдээгүй байна. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэгийн түвшинг насны бүлгээр харьцуулан зураг 11-ээр үзүүлэв.

Зураг 11. Судалгаанд оролцогчдын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, насны бүлгээр

Зураг 11-ээс харахад насны бүлэг нэмэгдэхэд сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг нэмэгдэж байгаа нь ажиглагдсан. Оролцогчдын насны бүлэг, хүйсээс үл хамааран 6.3% нь буруу мэдлэгтэй байна. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаар буруу мэдлэг 18-25 насны залуучуудын дунд өндөр 8.2 хувь байлаа. Энэ үзүүлэлт нас ахих тутамд статистик магадлалтай буурч байна ($\chi^2=15.87$, $p=0.017$) (Зураг 11).

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх оролцогчдын мэдлэгийн түвшинг нас, хүйсээр харьцуулан хүснэгт 8-аар харуулав.

Хүснэгт 8. Судалгаанд оролцогчдын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, насны бүлэг, хүйс, хувиар

Хүйс	Оролцогчдын мэдлэг, %	Оролцогчид, насны бүлгээр				Бүгд
		18-25	26-35	36-45	46<	
Эрэгтэй $\chi^2=13.67$ $p=0.033$	Буруу мэдлэгтэй	9.4	7.0	6.2	7.0	7.3
	1-3 асуулт зөв мэддэг	58.4	50.0	52.7	56.6	54.5
	4 дээш асуулт зөв мэддэг	32.2	43.0	41.1	36.3	38.1
	Нийт эрэгтэй	385	400	421	498	1704
Эмэгтэй $\chi^2=9.64$, $p=0.149$	Буруу мэдлэгтэй	7.2	5.3	5.7	4.3	5.5
	1-3 асуулт зөв мэддэг	43.9	45.7	45.0	51.0	46.6
	4 дээш асуулт зөв мэддэг	48.8	49.0	49.4	44.7	47.8
	Нийт эмэгтэй	469	549	476	584	2078

Судалгаанд хамрагдсан эрэгтэйчүүдийн 92.7 хувь, эмэгтэйчүүдийн 94.5 хувь нь цусны донорын талаарх ямар нэгэн мэдлэгтэй байна. Хүйснээс хамаарахгүй нас ахихад зөв мэдлэгийн хувь статистик хамаарал бүхий нэмэгдэж байна (Хүснэгт 8).

Оролцогчдын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдвэл зохих 14 асуулт тус бүрийн мэдэхгүй хариултыг суурь судалгааны дүнтэй хамт хувиар харуулав (Хүснэгт 9).

Хүснэгт 9. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх “мэдэхгүй” хэмээн хариулсан хариулт, хувиар

№	“Цусны донор”-ын талаарх мэдлэгийн асуултууд	“Мэдэхгүй” хариулт, %	95%CI
1.	Насанд хүрсэн хүний цусны дундаж хэмжээ	53.1	51.6-54.8
2.	Цусны донор нэг удаад хэдий хэмжээний цус бэлэглэх	52.4	50.8-54.0
3.	Цусны бүлэг	47.9	46.2-49.5
4.	Цусны донор гэж хэн болох	34.4	32.8-36.0
5.	“А” буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүн цусны донор болох эсэх	95.4	94.7-96.0
6.	Ямар тохиолдолд цус өгөхийг түр хойшлуулдаг	74.2	72.8-75.6
7.	Таны бодлоор харьцангуй эрүүл атлаа ЯМАР хүн цусны донор байж болохгүй	89.0	88.0-89.9
8.	Цусаа бэлэглэхийн өмнө хувь хүн биеэ хэрхэн бэлтгэх	83.2	81.9-84.4
9.	Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болохыг хориглодог	58.6	57.0-60.2

Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад төслийн дараах судалгаанд оролцогчдын мэдлэгийн хувийг асуулт бүрийн дунджаас харахад 4.6-64.8 хувь буюу дунджаар 21.8 хувиар нэмэгдсэн байна. Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн хамгийн тааруу мэдэж байгаа асуулт нь “А буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүн цусны донор болох эсэх”, “Харьцангуй эрүүл атлаа ЯМАР хүн цусны донор байж болохгүй”, “Цусаа бэлэглэхийн өмнө хувь хүн биеэ хэрхэн бэлтгэх” талаарх асуултууд байсан.

Харин судалгаанд хамрагдсан иргэдийн хамгийн сайн мэдэж байсан асуултууд нь “Насанд хүрсэн хүний цусны дундаж хэмжээ”, “Цусны донор нэг удаад хэдий хэмжээний цус бэлэглэх”, “Цусны донор гэж хэн болох” байна. Сонирхолтой нь суурь судалгааны үед эдгээр асуултыг мэддэг байдал туйлын хангалтгүй байсан бөгөөд иргэдэд зориулсан мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлын дараа мэдлэгийн хувь 20.7-64.8 хүртэл хувиар өссөн байна (Хүснэгт 9).

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын 59.8 хувь (n=2261) нь “сайн дураараа цусаа бэлэглэж байгаа хүн”-ийг цусны донор гэж зөв хариулсан (Хүснэгт 10).

Хүснэгт 10. Сайн дурын авлагагүй цусны донор гэж хэн болох талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр

Хариулт	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Нийт	
	тоо	%	тоо	%	тоо	%
1. Сайн дураараа, цусаа бэлэглэж байгаа хүн	985	57.8	1276	61.4	2261	59.8
2. Төлбөр авч цусаа өгч байгаа хүн	77	4.5	74	3.6	151	4.0
3. Гэр бүлийн хэн нэгэн өвдөхөд түүнд зориулан цусаа өгч байгаа хүн	93	5.5	82	3.9	175	4.6
4. Сайн дураараа, цусаа бэлэглэж байгаа хүн болон төлбөр авч цусаа бэлэглэдэг хүн	5	0.3	8	0.4	13	0.3
5. Сайн дураараа, цусаа бэлэглэж байгаа хүн болон гэр бүлийн хэн нэгэн өвдөхөд цусаа бэлэглэж буй хэн нэгэн	16	0.9	17	0.8	33	0.9
6. Дээрх бүх хүмүүс	506	29.7	604	29.1	1110	29.3
7. Мэдэхгүй	22	1.3	17	0.8	39	1.0
Оролцогчдын нийт тоо	1704		2078		3782	

Судалгаанд хамрагдсан нийт хүн амын 52.1 хувь нь ямар ч бүлгийн цустай хүн цусаа бэлэглэж болно гэсэн зөв мэдлэгтэй байсан. Цусны бүлгийн талаарх мэдлэг хүйсийн хувьд ялгаатай буюу эмэгтэйчүүд илүү мэдлэгтэй байгаа нь статистик магадлалтай байлаа (эрэгтэй: 49.2%, эмэгтэй: 54.5%) ($\chi^2=18.16$, $p=0.003$).

Гэхдээ хүн амын дунд цусаа бэлэглэхэд цусны бүлэг хамааралтай байж болох ойлголт байгаа нь тэдний 25.0 хувь нь ямар нэгэн бүлгийн цустай хүн цусаа бэлэглэж болно гэх хариултаас харагдсан. Мөн судалгаанд хамрагдсан 4 оролцогчийн нэг цусаа бэлэглэхэд цусны бүлэг хамааралтай эсэх талаар огт мэдэхгүй гэжээ. Дээрх үзүүлэлтийг оролцогчдын хүйсээр харьцуулан хүснэгт 11-ээр үзүүлэв.

Хүснэгт 11. Ямар бүлгийн цустай хүн цусаа бэлэглэж болох талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр, 2019 он

№	Ямар бүлгийн цустай хүн цусаа бэлэглэх ёстой вэ?	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Нийт	
		тоо	%	тоо	%	тоо	%
1.	Бүх бүлгийн цустай хүн	839	49.2	1132	54.5	1971	52.1
2.	I бүлэг	397	23.3	442	21.3	839	22.2
3.	II бүлэг	44	2.6	53	2.6	97	3.0
4.	III бүлэг	46	2.7	42	2.0	88	2.0
5.	IV бүлэг	22	1.3	45	2.2	67	1.8
6.	Мэдэхгүй	356	20.9	364	17.5	720	25.0
	Нийт	1704	45.1	2078	54.9	3782	

Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болгохыг хориглодог талаарх оролцогчдын мэдлэгийг судлахад таван хүний нэг нь (775, 20.5%) “мэдэхгүй” гэсэн хариултыг өгсөн. Харин зөв хариултын хувь суурь судалгааны дүнгээс нэмэгджээ (Зураг 12).

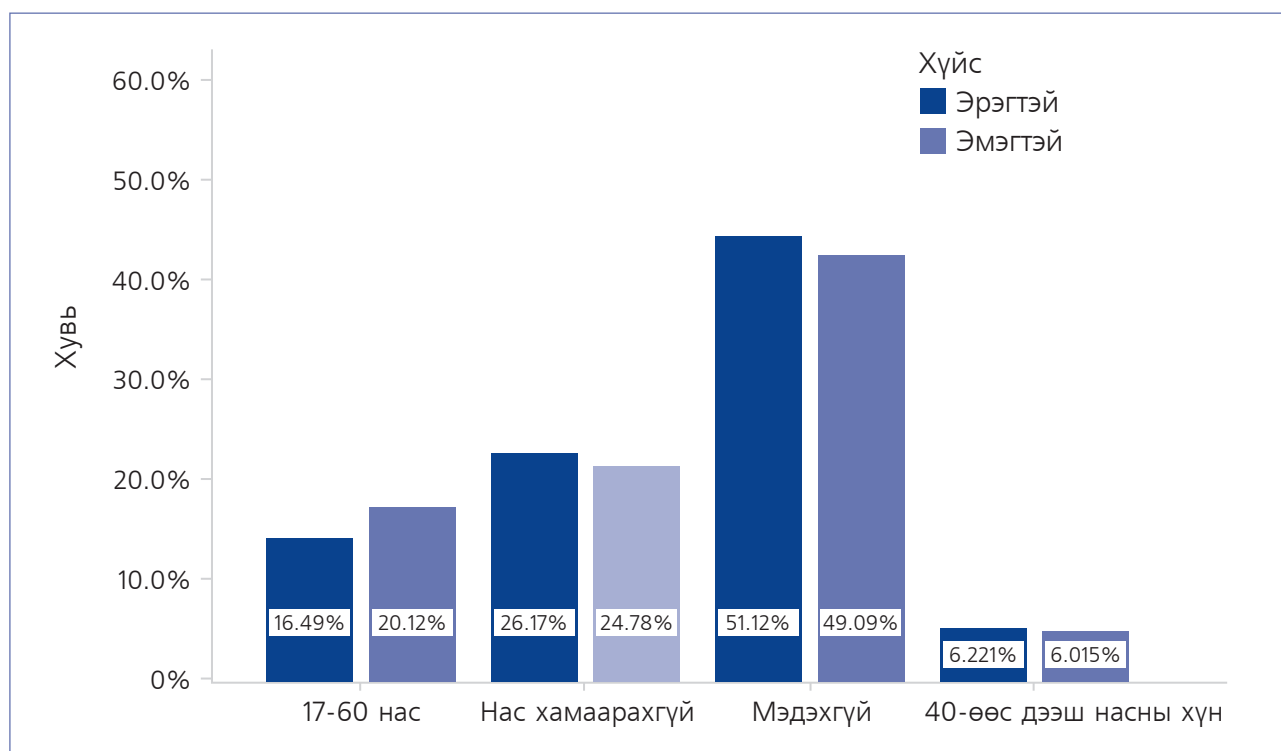
Зураг 12. Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болгохыг хориглодог талаарх оролцогчдын мэдлэг, хувиар, 2019 он

Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болгохыг хориглодог талаарх мэдлэгийг хүйсээр авч үзье (Хүснэгт 12).

Хүснэгт 12. Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болгохыг хориглодог талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр, Монгол Улс, 2019 он

Цусны донор болгохыг хориглодог өвчтэй хүмүүс	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Бүгд	
	тоо	%	тоо	%	тоо	%
ХДХВ/ДОХ-ын халдвартай	931	54.6	1136	54.7	2067	54.6
Цусны өвчтэй	733	46.5	1014	48.8	1807	47.7
Элэгний В,С вирусийн халдвартай	420	24.6	613	29.5	1033	27.3
Тэмбүү	407	23.9	597	28.8	1004	26.5
Сүрьеэ	69	4.0	37	1.8	106	2.8
Ханиад, томуу төст өвчин туссан	8	0.5	6	0.3	14	0.4
Дээрх бүх өвчтэй хүмүүс	197	11.6	392	18.9	589	15.6
Мэдэхгүй	393	23.1	382	18.4	775	20.5
Бүгд	1704	45.1	2078	54.9	3782	100.0

Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болгохыг хориглодог талаарх эмэгтэйчүүдийн мэдлэг эрчүүдээс статистикийн ач холбогдол бүхий өндөр байлаа ($\chi^2=77.12$, $p<0.0001$). Бүлгийн ярилцлагад хамрагдсан хүн амын дийлэнх нь элэгний вирустэй, ДОХ өвчтэй хүн цусаа өгч болохгүй талаар мэдэж байлаа.

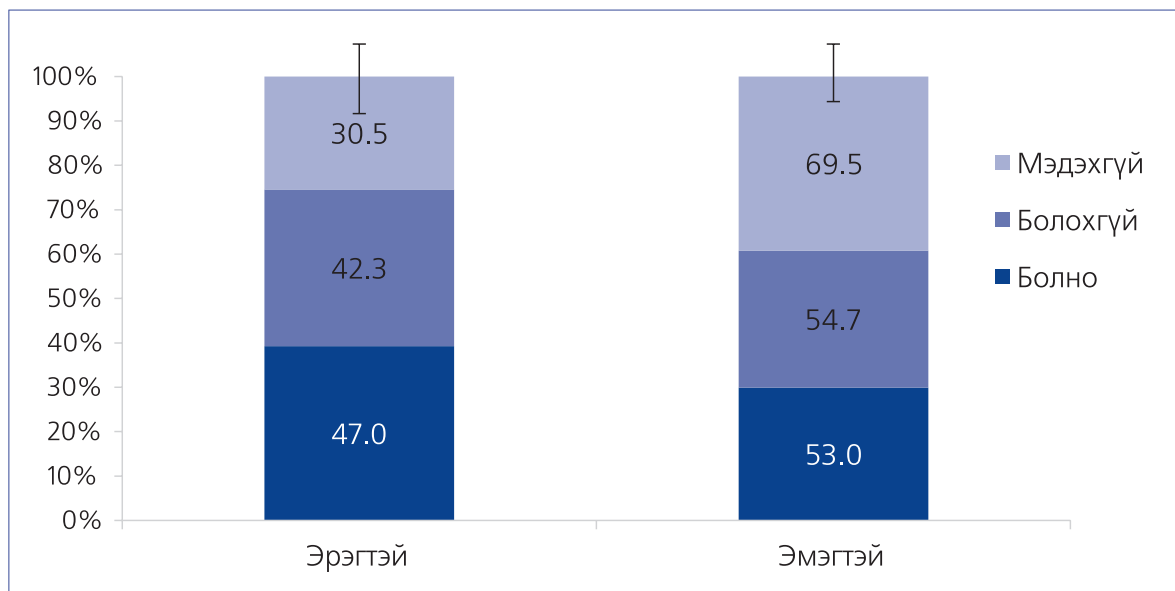

Зураг 13. Цусаа бэлэглэх хүний насны хамгийн дээд хязгаарыг нэрлэсэн оролцогчдын хувь, 2019 он

Оролцогчдоос цусаа бэлэглэх хүний насны дээд хязгаар хэд байдаг талаар тодруулахад 50.0 хувь нь мэдэхгүй, 18.5 хувь нь 60 хүртэл нас хэмээн зөв хариулсан (Зураг 13).

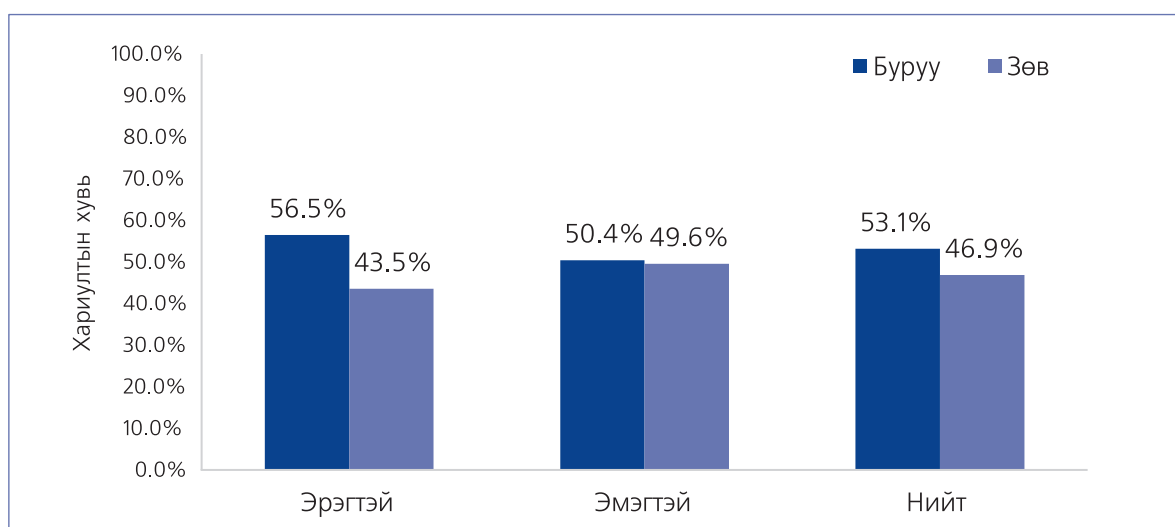
“А” буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүний цусыг донорын цусанд хэрэглэж болох талаарх судалгаанд хамрагдсан хүн амын мэдлэгийг тогтоосон (Зураг 14).

Зураг 14. Гепатит “А” буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүний цусыг донорын цусанд ашиглаж болох талаарх оролцогчдын мэдлэг, хүйсээр, 2019 он

Судалгаанд оролцогчдын 69.4 хувь нь гепатит А буюу бохирын шараар өвдсөн хүн цусны донор байж болохгүй гэжээ. Харин дөрвөн оролцогчийн нэг гепатит “А” буюу бохирын шараар өвдсөн хүн цусны донор болох талаар мэдэхгүй гэжээ. Эмэгтэйчүүдийн мэдлэг эрэгтэйчүүдээс илүү байна ($\chi^2=17.08$, $p=0.0002$) (Зураг 14).

Цусны донор нэг удаад хэдий хэмжээний цус бэлэглэж болох талаарх мэдлэгийг хүйсээр авч үзье (Зураг 15).

Зураг 15. Нэг удаад хэдий хэмжээний цусыг бэлэглэж болох талаарх мэдлэг, оролцогчдын хариултын хувиар, хүйсээр, 2019 он

Судалгаанд оролцогчдын 53.1 хувь [95%CI: 50.8-54.0] нь нэг удаад хэдий хэмжээний цусыг бэлэглэдэг талаар огт мэдэхгүй байна. Энэхүү мэдлэгийн байдалд хүйсийн ялгаатай байдал ажиглагдсан бөгөөд мөн л эмэгтэйчүүд энэ талаар илүү мэдлэгтэй байна ($\chi^2=13.64$, $p=0.0002$).

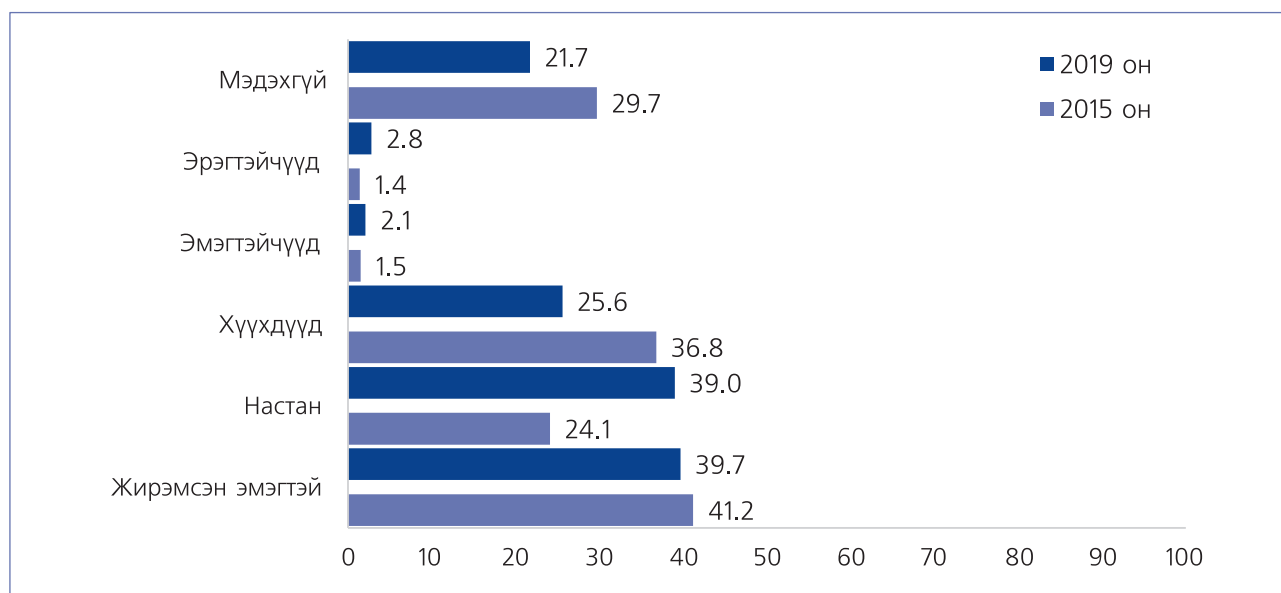
Тоон болон чанарын судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь цусны донор хүн ямар хэмжээний цус бэлэглэж болох мэдлэг хангалтгүй хэвээр байв. Цусны донор хүн ямар давтамжтай цусаа өгч болох талаар оролцогчдын 74.2 хувь [95%CI 72.8-75.6] нь “мэдэхгүй” байна. Насанд хүрсэн хүний цусны дундаж хэмжээ хэд байдаг талаар судалгаанд оролцогчдын 63.3 хувь нь мэдэхгүй байлаа.

Ямар хүн цусаа өгч болох талаарх оролцогчдын мэдлэгийг судлахад 47.8 хувь [95%CI: 46.4-49.5] нь ямар нэг өвчин эмгэггүй “эрүүл хүн”, 11.0 хувь [95%CI: 10.0-12.0] нь эрүүл насанд хүрэгчид цусаа бэлэглэж болно хэмээн зөв хариулсан.

Хүснэгт 13. Ямар хүн цусаа бэлэглэж болох талаарх оролцогчдын мэдлэг

№	Ямар хүн цусаа өгч болох	Тоо	%	95%CI
1.	Эрүүл хүн	1809	47.8	46.4-49.5
2.	Насанд хүрэгчид	561	14.8	13.6-16.0
3.	Бүх хүн	468	12.4	11.3-13.4
4.	Эрүүл, насанд хүрсэн хүн	416	11.0	10.0-12.0
5.	Мэдэхгүй	528	14.0	13.0-15.2
	Бүгд	3782	100.0	100.0-100.0

Харьцангуй эрүүл атлаа ямар хүн цусны донор байж болохгүй талаарх суурь болон давтан судалгаанд хамрагдсан хүн амын мэдлэгийг харьцуулан судалсан дүнг зураг 16-аар харуулав.

Зураг 16. Харьцангуй эрүүл атлаа ямар хүн цусны донор байж болохгүй талаарх хүн амын мэдлэг, хувиар, 2019 он

Суурь судалгаанд хамрагдсан хүн амын 29.7 хувь нь “харьцангуй эрүүл атлаа ямар хүн цусны донор байж болохгүй” талаарх мэдэхгүй гэж хариулж байсан бол энэ үзүүлэлт давтан судалгаанд 21.7 хувь болж буурсан байна. (Зураг 16).

Бүлгийн дүгнэлт (Хүн амын мэдлэг)

1. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад дунджаар 21.8 хувиар нэмэгджээ.
2. Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад хүн амын сайн дурын авлагагүй цусны донор гэж хэн болох, ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болохыг хориглодог, ямар тохиолдолд цус өгөхийг түр хойшлуулдаг, насанд хүрсэн хүний цусны дундаж хэмжээ хэд болох талаарх мэдлэгийн хувь давтан судалгаанд нэмэгдсэн эерэг үзүүлэлттэй байна.
3. “А” буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүн цусны донор болох эсэх, цусаа бэлэглэхийн өмнө хувь хүн биеэ хэрхэн бэлтгэх талаар мэддэггүй оролцогчдын хувь суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад буураагүй байна.
4. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэгт хүн амын нас, хүйс хамааралтай бол тухайн хүний шашин шүтлэг, оршин суугаа газар нөлөөлдөггүй болохыг тогтоосон.

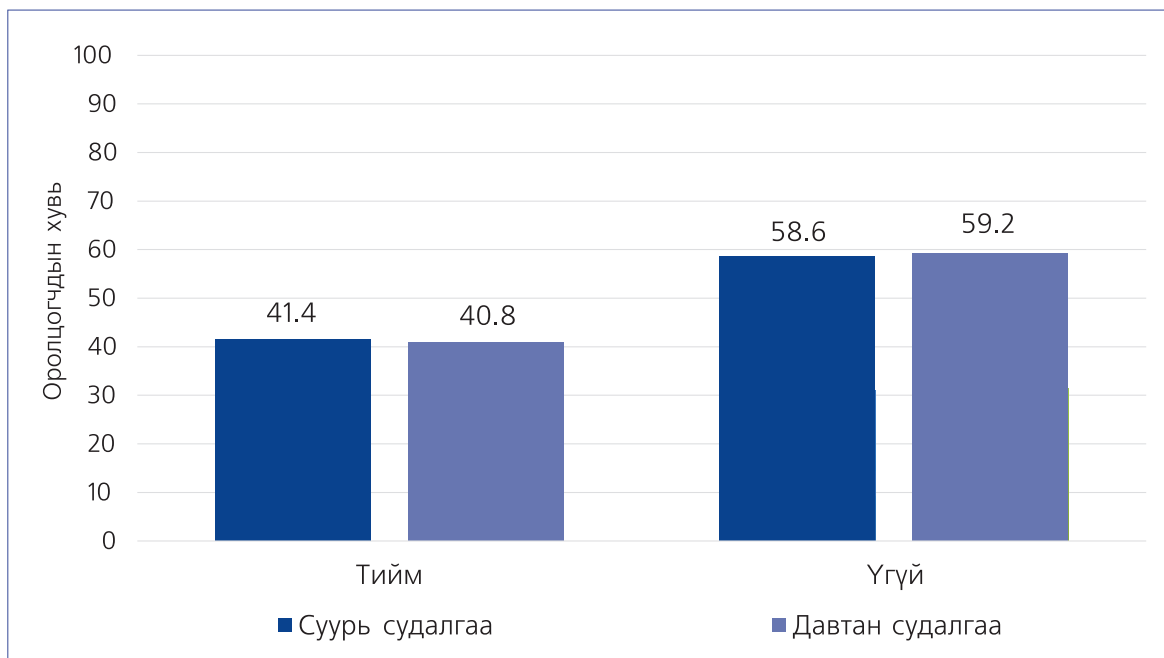
САЙН ДУРЫН АВЛАГАГҮЙ ЦУСНЫ ДОНОРЫН ТАЛААРХ ХҮН АМЫН ХАНДЛАГА

Энэхүү бүлгээр судалгаанд оролцогчдын цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан эсэх, хүмүүс яагаад цусны донор болдоггүй, цусны донорын тоог нэмэгдүүлэхэд нөлөөлөх хүчин зүйлийн талаар судалсан дүнг танилцуулж байна.

СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮН АМЫН ЕРӨНХИЙ ХАНДЛАГА

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын 59.2 хувь нь цусаа сайн дураараа бэлэглэх талаар огтхон ч бодож байгаагүй хэмээн хариулсан. Энэхүү үзүүлэлтийг суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад статистик ач холбогдол бүхий ялгаа ажиглагдсангүй (Зураг 17).

Зураг 17. Судалгаанд оролцогчдын цусаа сайн дураар бэлэглэх талаар бодсон байдал

Чанарын судалгаагаар цусны донорын талаарх эерэг хандлага хүн амын дунд суурь судалгаатай харьцуулахад нэмэгдсэн байлаа. Ярилцлагад оролцогчдын олонх нь цусны донороор бахархах, цус өгөх нь буянтай бөгөөд хэрхэн цусаа өгдөг талаар судалж өөрөө цусаа өгөх хүсэлтэй байгаа хэмээсэн.

Шигтгээ 3.1. Цусаа сайн дураараа бэлэглэх талаар

Эхний судалгаа	Давтан судалгаа
Би өмнө нь хэзээ ч цусаа бэлэглэх талаар бодож байгаагүй. Гэхдээ телевизээр ерөнхийлөгч гээд олны танил хүмүүс өгч байхыг харж байсан. Гэхдээ ерөөсөө би өгөх ёстой гэж бодож байгаагүй юм байна. (Бүлгийн ярилцлагаас)	Би өмнө нь цусаа бэлэглэх талаар бодож байгаагүй ч, цусаа өгч байгаа залуучууд, хүмүүсийг нийгмийн сүлжээнээс хараад тэднээр бахархах сэтгэгдэл төрдөг болсон. Сүүлийн үед цусаа өгөх нь буян ч гэж боддог болсон. (Бүлгийн ярилцлагаас)
Хувь хүний амиа бодсон, хувиа хичээсэн зантай холбоотой л хүмүүс цусаа бэлэглэдэггүй байх. Биднээс хүмүүсийн асуудаг асуултаас харахад манайханд нийтлэг мэдэх ёстой мэдлэг огт байдаггүй юм шиг санагддаг. Иймээс миний хувьд хүн амын мэдлэггүй байдал нь цусаа өгөх талаар бодохгүй байхад нөлөөлдөг юмуу даа. (Цусны байнгын донор)	Хэн ч цусны донор болж болдог. Сүүлийн 2-3 жил цусаа өгдөг хүмүүс илт олширсон юм шиг санагдаад байгаа. Учир нь цусны төв маань шинэчлэгдээд, сар бүр цусны донорыг алдаршуулаад цуглуулахад л шинэ хүн ихтэй болчихоод байгаа шүү. Хүмүүс рүү чиглэсэн цусны донорын талаарх мэдээлэл их явдаг болсон байна. Мөн байнгын цусны донороороо бахархах ажлуудыг их ч хийдэг болж дээ. (Цусны байнгын донор)

Цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан оролцогчдыг нийгэм, хүн амзүйн үзүүлэлтээр нь хүснэгт 14-өөр харуулав.

Хүснэгт 14. Сайн дураар цусаа өгөх талаар бодож байсан хандлага, оролцогчдын нийгмийн зарим үзүүлэлтээр

Үзүүлэлтүүд	Бодож байсан		Бодож байгаагүй		Нийт тоо
	тоо	%	тоо	%	
Хүйс, $\chi^2=17.2$, $p=0.000034$					
Эрэгтэй	633	41.0	1071	47.8	1543
Эмэгтэй	910	59.0	1168	52.2	2239
Боловсролын түвшин, $\chi^2=94.6$, $p=0.000001$					
Боловсролгүй	55	66.3	28	33.7	83
Бичиг үсэгт тайлагдсан төдий	2	15.4	11	84.6	13
Бага	18	33.3	36	66.7	54
Бүрэн бус дунд	115	28.6	287	71.4	402
Бүрэн дунд	378	35.6	683	64.4	1061
Техникум, коллеж	151	39.4	232	60.6	383
Дээд	751	45.2	911	54.8	1662
Мастер, доктор	73	58.9	51	41.1	124
Насны бүлэг, $\chi^2=11.1$, $p=0.012$					
18-25 нас	373	43.7	481	56.3	854
26-35 нас	410	43.2	539	56.8	949
36-45 нас	356	39.7	541	60.3	897
46 дээш нас	404	37.3	678	62.7	1082
Харьяалал, $\chi^2=2.59$, $p=0.099$					
УБ хот	1077	41.7	1506	58.3	2583
Аймгийн төв	466	38.9	733	61.1	1199
Шашин шүтдэг байдал, $\chi^2=5.672$, $p=0.225$					
Шашин шүтдэггүй	436	42.7	584	57.3	1020
Буддын шашин	822	40.1	1226	59.9	2048
Христ	65	46.8	74	53.2	139
Ислам	84	39.3	130	60.7	214
Тэнгэр шүтлэгтэн	136	37.7	225	62.3	361
Гэрлэлтийн байдал, $\chi^2=12.33$, $p=0.015$					
Ганц бие	406	42.0	561	58.0	967
Гэрлэсэн	967	39.5	1483	60.5	2450
Хамтран амьдрагчтай	64	54.7	53	45.3	117
Тусдаа амьдарч байгаа	37	45.7	44	54.3	81
Салсан	69	41.3	98	58.7	167
Яс үндэс, $\chi^2=22.6$, $p=0.0002$					
Халх	1290	40.0	1935	60.0	3247
Казак	136	47.4	151	52.6	299
Буриад	42	32.6	87	67.4	155
Захчин	4	20.0	16	80.0	106
Бусад	71	58.7	50	41.3	44
Нийт	1543	40.8	2239	59.2	3782, 100.0

Цусаа бэлэглэх эерэг хандлага эмэгтэй (59.0%, 910), 18-25 насны (43.7%, 373), боловсролын түвшин өндөр хүн амын дунд статистик магадлал бүхий илүү байна. Хэдийгээр цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан хувь УБ хотын, христын шашин шүтдэг, хамтран амьдрагчтай хүн амын дунд илүү байгаа ч статистик ач холбогдол бүхий ялгаа ажиглагдаагүй.

Хүн амын боловсролын түвшин нэмэгдэхэд цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан оролцогчдын хувь өндөр байлаа. Тухайлбал бүрэн бус дунд боловсролтой хүн амын 28.6 хувь нь цусаа бэлэглэх талаар бодсон бол техник мэргэжлийн боловсролтойд 39.4 хувь, дээд боловсролтойд 45.2 хувь болж нэмэгджээ. Гэхдээ боловсролгүй оролцогчдын 66.3 хувь нь цусаа бэлэглэх хандлагатай байлаа (Хүснэгт 13).

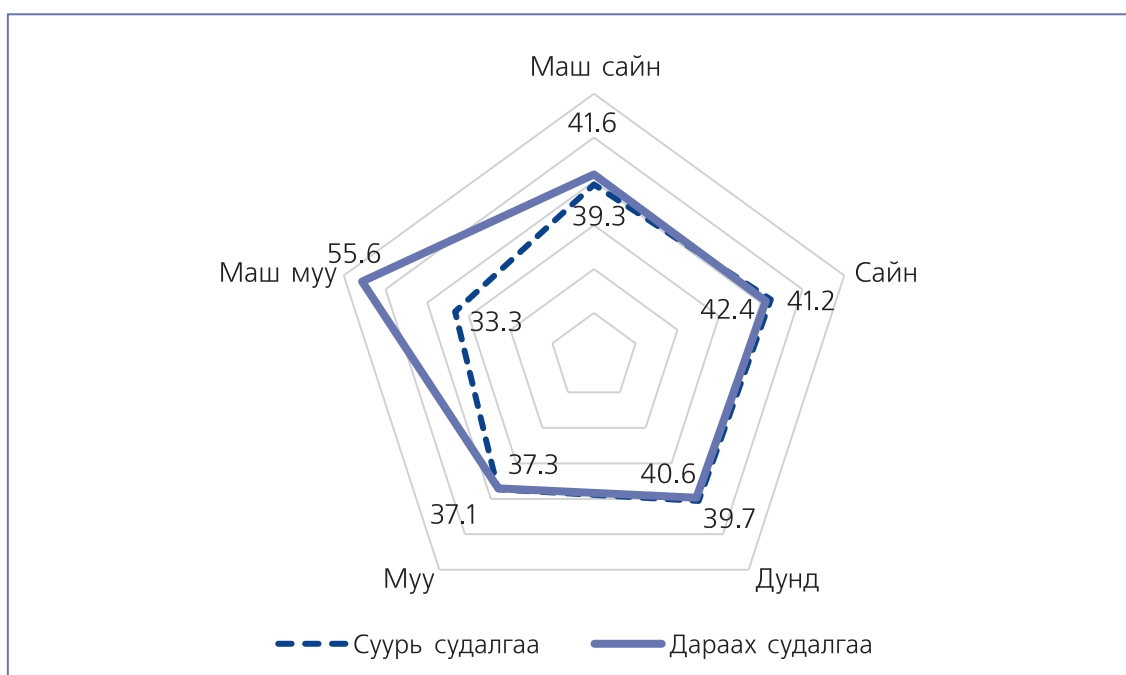
Бид мэдлэгийн түвшин цусаа бэлэглэх хандлагад хэрхэн нөлөөлж буйг тогтоолоо. Мэдлэгийн түвшин дээшлэхэд цусаа өгөх талаар бодож байсан оролцогчдын тоо статистик магадлал бүхий нэмэгдэж байна ($\chi^2=294.51$, $p<0.0001$).

Хүснэгт 15. Оролцогчдын мэдлэг, цусаа бэлэглэх талаарх хандлага

Мэдлэгийн түвшин $\chi^2=294.51$, $p<0.0001$	Цусаа бэлэглэх хандлагатай хүн амын тоо, %				Цусаа бэлэглэх хандлагагүй хүн амын тоо, %			
	Суурь		Давтан		Суурь		Давтан	
	тоо	%	тоо	%	тоо	%	тоо	%
Буруу мэдлэгтэй	393	24.7	52	3.4	1105	48.9	188	8.4
1-3 асуулт зөв мэдэж байгаа	1106	69.4	628	40.7	1116	49.4	1270	56.7
4 дээш асуулт зөв мэдэж байгаа	94	5.9	863	55.9	37	1.6	781	34.9
Нийт	1593		1543		2258		2239	

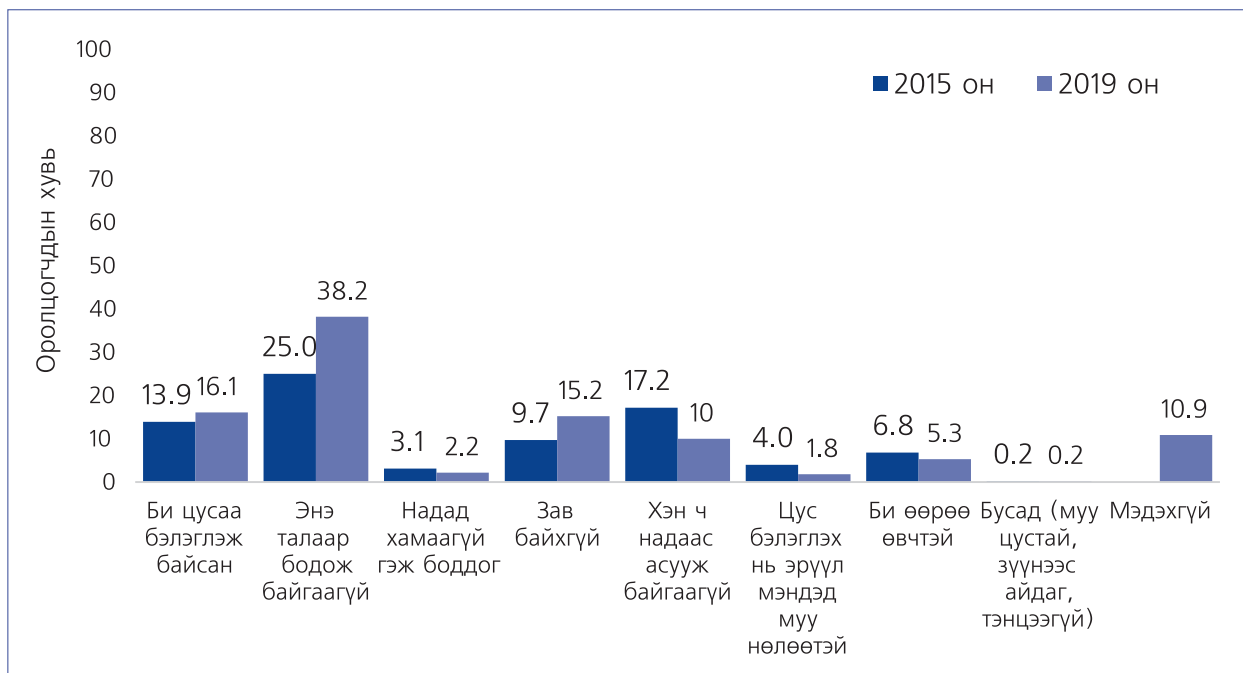
Судалгаанд оролцогчдын нас залуу байхад цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан хувь өндөр байлаа. Тухайлбал 18-25 насны залуучуудын 43.7 хувь, 26-35 насны хүн амын 43.2 хувь нь цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан гэжээ.

Түүнчлэн өөрийнхөө эрүүл мэндийг маш сайн (41.4%), сайн (41.2%) хэмээн үнэлдэг хүн амын цусаа бэлэглэх талаар бодсон хувь илүү байлаа. Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад эрүүл мэндийн байдлаа "маш муу" хэмээн үнэлсэн хүмүүсийн дунд цусаа бэлэглэх эерэг хандлагын хувь нэмэгдсэн байв (Зураг 18).

Зураг 18. Сайн дураар цусаа өгөх талаар бодож байсан хандлага, өөрийн эрүүл мэндээ үнэлсэн байдлаар, хувиар

Цусаа өгөх талаар бодож байгаагүй иргэдээс яагаад гэдгийг тодруулахад 16.1 хувь нь цусаа бэлэглэж байсан, 38.2 хувь нь энэ талаар огт бодож байгаагүй гэжээ (Зураг 19).

Зураг 19. Сайн дураар цусаа бэлэглэх талаар бодож байгаагүй шалтгаан, оролцогчдын хувиар

Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад цусаа бэлэглэх талаар бодож байгаагүй оролцогчдын “надад хамаагүй гэж боддог”, “хэн ч надаас асууж байгаагүй”, “цус бэлэглэх нь эрүүл мэндэд муу нөлөөтэй”, “би өөрөө өвчтэй” гэсэн шалтгааныг нэрлэсэн оролцогчдын хувь буурсан байлаа. Харин 68 хүн буюу нийт оролцогчдын 1.8 хувь нь цус бэлэглэх нь эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй хэмээн боддог байна.

Чанарын судалгаанд хамрагдсан цусны салбар төвийн мэргэжилтнүүд сайн дурын авлагагүй цусны донорын тоо жилээс жилд нэмэгдэж байгаа талаар ярьсан.

Эхний судалгаа	Давтан судалгаа
Донорыг сонгох, элсүүлэх ажил эмнэлгийн ажил биш байдаг. Бид үндсэн ажлынхаа хажуугаар донор олно гээд яваад байхгүй. Байнгын ажиллагаа, сурталчилгаа шаардлагатай. Ганц нэг аяны хүрээнд шийдэгдэх асуудал биш. Тийм болохоор хүмүүс өнөөдрийг болтол мэдлэггүй байна. Үнэ төлбөргүй шинжилгээ хийлгэдэг болохоор хүмүүс тэрийг нь мэдээд л шинжилгээ хийлгэх гэж ирдэг болохоос өөрсдөө сайн дураараа ирэх нь ховор шүү дээ.	Нэг үеэ бодоход манай цусны төв шинэ барилгад орж, жил бүр, сар бүр цусны донорыг алдаршуулах, хүн амд мэдээлэл сурталчилгаа хийх үйл ажиллагаа идэвхижлээ. Манай холбогдох мэргэжилтнүүд мэргэжлийн байгууллага болох “Монгол Контент” ХХК-иас мэргэжлийн сургалт авч чадавхижсан. Мөн сургалт, сурталчилгаа хариуцсан ажилтантай болсон. Манай олон нийтийн сүлжээ идэвхижиж хүн амын мэдээлэл авах байдал нэмэгдэж, үүний дүнд цусны донорын тоо нэмэгдэж, хангалттай хэмжээний цус цуглууллаа.
Ихэнх донор хүмүүс өөрийн амьдрал дээр тохиолдож байсан зүйлээсээ болж донор болсон байдаг. Манай Ховд аймгийн Жаргалант Сумын засаг дарга цусны донорын ачаар эрүүл саруул өдий зэрэгтээ амьдарч байгаа нь донорын ач гавьяа тиймээс би та бүгдийн ажлыг өөрийнхөө бүх чаддаг зүйлээр тусалж дэмжинэ гэдэг. Хүмүүсийг заавал шаардаж болдоггүй. Мэдээлэл муу байгаагаас л хүмүүс цусаа бэлэглэхгүй байгаа гэж бодож байна.	Хүмүүст цусны донор гэж хэн байх талаар мэдээллээ сайн л өгөөд байх хэрэгтэй байна. Сүүлийн үед хүмүүс цусаа өгнө гээд байдаг, шаардлага хангахгүй гээд байхад л өгнө гээд байдаг хүмүүс олшроод байгаа. Нэг талдаа сайн үзүүлэлт нь нөгөө талдаа цусны салбар төвийн ажилчдыг бухимдуулж байна.
(Цусны салбар төвийн мэргэжилтнүүд)	(Цусны салбар төвийн мэргэжилтнүүд)

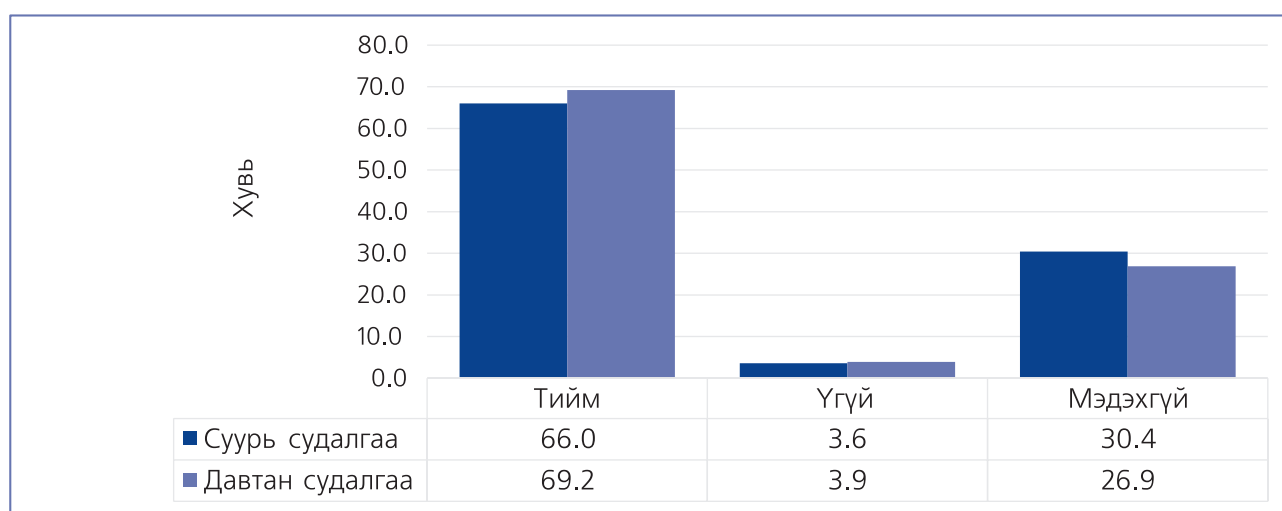
Судалгаанд оролцогчдын цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан дундаж насыг хүснэгт 16-аар харуулав.

Хүснэгт 16. Судалгаанд оролцогчдын дундаж нас, цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан талаар

Үзүүлэлт $\chi^2=130.67, p=0.000002$	Цусаа бэлэглэх талаар бодсон	Цусаа бэлэглэх талаар бодоогүй
Дундаж нас (Mean)	37.5 [95%CI: 36.73-38.19]	38.53 [95%CI: 37.99-39.11]
Голч нас (Median)	35 [95%CI: 34-36]	37 [95%CI: 36-38]
Стандарт хазайлт	14.24 [95%CI: 13.8-14.7]	13.97 [95%CI: 13.63-14.31]
Хамгийн их давтагдсан нас (Moda)	30	19
Хамгийн бага (Min)	18	18
Хамгийн өндөр нас (Max)	60	60

Судалгаанд хамрагдсан цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан оролцогчдын голч нас (35 ± 14.24) энэ талаар бодож байгаагүй иргэдээс (37 ± 13.97) статистик магадлал бүхий 2 насаар залуу байсан ($p=0.000002$). Энэ нь залуучуудын дунд цусаа бэлэглэх хандлага илүүтэй байдгийг харуулж байна.

Нийт оролцогчдын 69.2 хувь нь цусны хэрэгцээ Монгол улсад байгааг хүлээн зөвшөөрч байлаа. Энэ үзүүлэлт суурь судалгааны дүнгээс 3.2 пунктээр нэмэгдсэн байна (Зураг 20).

Зураг 20. Цусны донорын хэрэгцээ байгаа эсэх оролцогчдын хандлага, 2019 он

Монгол Улсад цусны донорын хэрэгцээ байгаа эсэхийг оролцогчдын хүйсээр авч үзье. Энэ хандлага эмэгтэйчүүдэд эрчүүдээс ялимгүй их байсан бол УБ хотын иргэдэд илүү (74.3%) үзүүлэлттэй байна. Харин аль ч хүйсийн хотод оршин суудаг иргэдийн цусны хэрэгцээ Монгол улсад их байгаа хэмээн үзэх хандлага суурь судалгааны дүнгээс нэмэгдсэн байв (Хүснэгт 17).

Хүснэгт 17. Монгол Улсад цусны донорын хэрэгцээ байгаа эсэх талаарх оролцогчдын хандлага, хүйсээр, байршлаар

Хүйс $\chi^2=122.83, p=0.0001$	Харьяалал	Суурь судалгаа, 2015 он		Давтан судалгаа, 2019 он	
		тоо	%	тоо	%
Эрэгтэй	УБ хот	647	64.7	812	71.3
	Аймгийн төв	434	64.3	331	58.6
	Сум	44	75.9	-	-
Нийт эрэгтэйчүүд		1125	64.9	1143	67.1
Эмэгтэй	УБ хот	867	66.5	1073	74.3
	Аймгийн төв	467	65.6	401	63.2
	Сум	84	82.4	-	-
Нийт эмэгтэйчүүд		1418	66.9	1474	70.9
Нийт	УБ хот	1514	65.7	1885	73.0
	Аймгийн төв	901	65.0	732	61.1
	Сум	128	80.0	-	-
Бүгд дүн		2543	66.0	2617	69.2

Ярилцлагад оролцогчид бараг бүгдээрээ Монгол Улсад цусны донорын хэрэгцээ байгаа гэсэн хандлагатай байлаа.

Шигтгээ 3.3. Монгол улсад цусны донорын хэрэгцээ байгаа эсэх талаарх хандлага

Сүүлийн үед осол аваар их л гарч байна. Тийм болохоор цусны хэрэгцээ их л байж таараа. Манай аймагт (Баян-Өлгий аймаг) эмэгтэйчүүд ойр ойрхон их төрж цус алддаг. Тийм болохоор цусны хэрэгцээ их л байна.

Манайд нэгэнт донор болсон хүмүүс (казак) байдаг. Тэдгээр нь ч цусаа сайн өгдөг. Харин одоо эгнээг нь нэмэгдүүлэх л шаардлагатай байгаа юм.

(Ганцаарчилсан ярилцлага, Баян-Өлгий аймаг)

Ганцаарчилсан ярилцлагад хамрагдсан цусны төвийн мэргэжилтнүүдийн дийлэнх нь төслийн хугацаанд цусны салбар төвүүдэд тоног төхөөрөмжөөр хангах, хүний нөөцийг чадавхижуулахад анхаарсан нь өвчтөнд хийх цус цусан бүтээгдэхүүний хадгалалт, хамгаалалт сайжирсан хэмээн ярьсан.

Шигтгээ 3.4. Төсөл хэрэгжсэнээр цусны салбар төвүүдэд гарсан өөрчлөлтүүд

Манай аймаг АХБ-ны төслийн шугамаар хөлдөөгчтэй болсноор 6 сарын хугацаанд хадгалдаг байсан цус цусан бүтээгдэхүүнээ 3 жилийн хугацаанд хадгалах боломжтой болсон. Мөн бүтээгдэхүүний нэр төрөл 2-3-аар олширч 9-10 бүтээгдэхүүн хийдэг болсон. Энэ нь цусны донорын хандивласан цусыг удаан хугацаанд хадгалах орчин бүрдүүлж, хаягдал бага гаргах нөхцлийг хангасан.

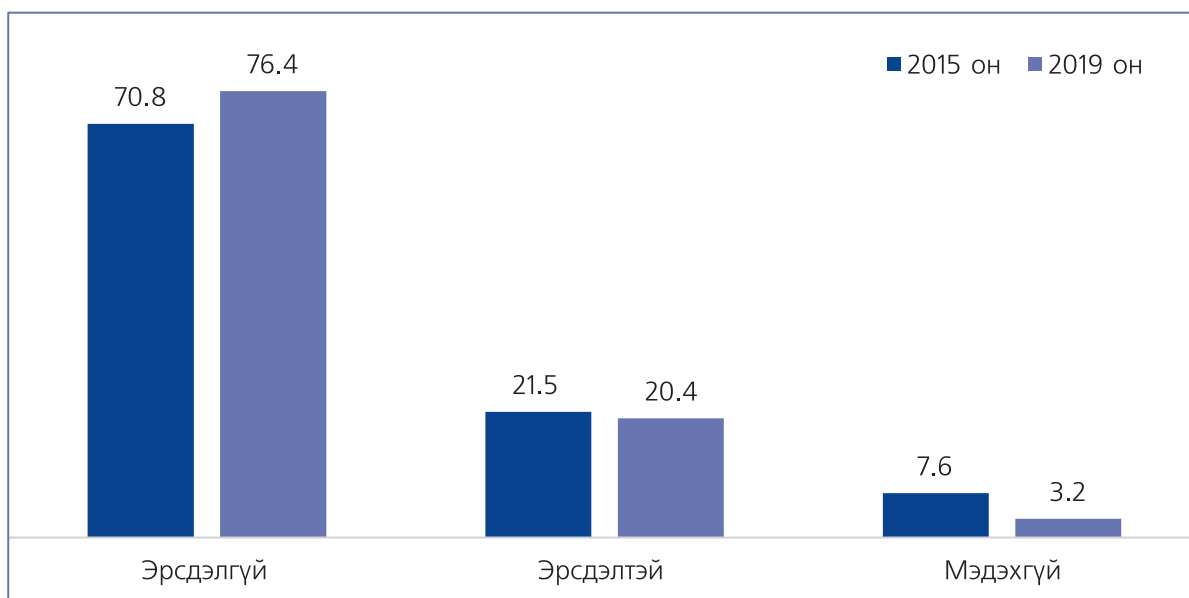
(Ганцаарчилсан ярилцлага, Орхон аймгийн цусны салбар төв)

Гүн хөлдөөгчгүй байхад цус цусан бүтээгдэхүүн дутах тохиолдол гардаг л байсан. Ялангуяа аваарь осол гарсан үед. Одоо бол -80 хэмд сийвэнгээ удаан хадгалах орчин бүрдсэн. Мөн хэд хэдэн удаагийн сургалтаар эмч, дунд мэргэжилтнүүдийг АХБ-ны санхүү, техникийн тусламжтайгаар сургасан.

(Ганцаарчилсан ярилцлага, Хөвсгөл аймгийн цусны салбар төв)

Судалгаанд оролцогчдын 20.4 хувь нь цусаа бэлэглэхэд ямар нэгэн эрсдэлтэй байдаг гэсэн хандлагатай байлаа. Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад цусаа бэлэглэхэд эрсдэл байхгүй гэсэн зөв хандлагатай оролцогчдын хувийн жин нэмэгдсэн байв (Зураг 21).

Зураг 21. Цус бэлэглэхэд эрсдэлтэй эсэх, оролцогчдын хувиар, суурь судалгааны дүнтэй харьцуулсан байдлаар

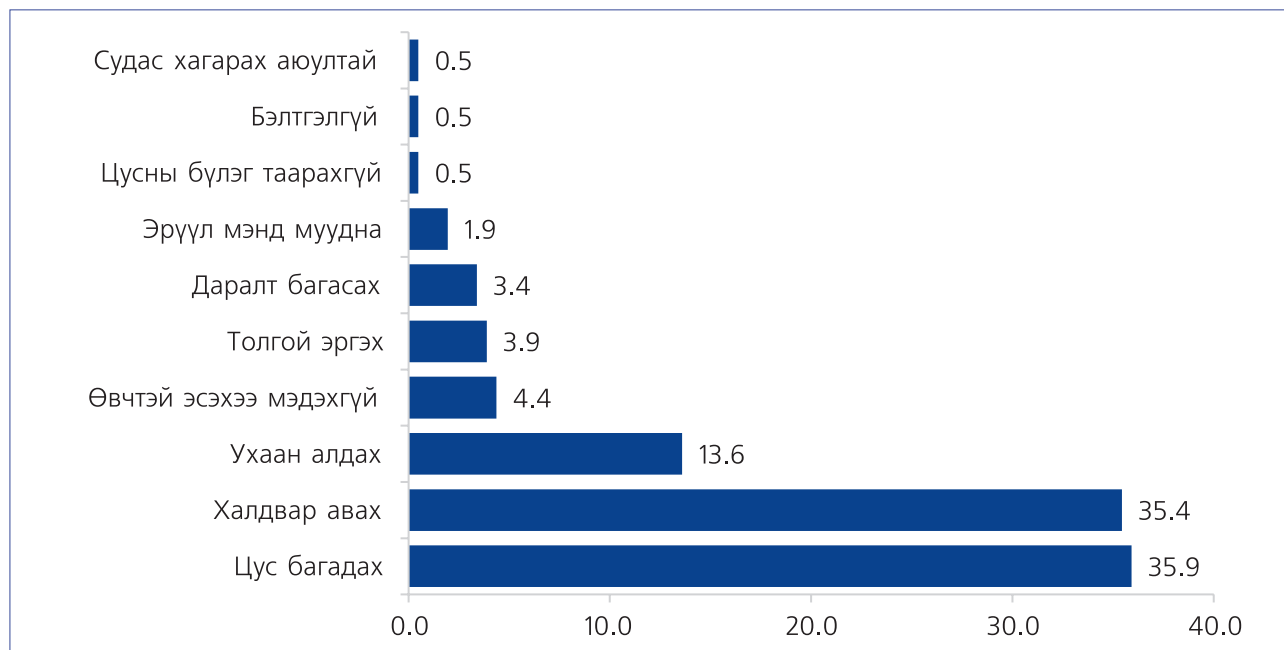
Цусаа бэлэглэхэд тухайн хүнд эрсдэлтэй гэж хариулсан оролцогчдыг боловсролын түвшингээр авч үзье (Хүснэгт 18).

Хүснэгт 18. Цусаа бэлэглэхэд эрсдэл байдаг талаарх хандлага, оролцогчдын боловсролын түвшингээр

Боловсролын түвшин	Цус бэлэглэх нь хүнд өөрт нь эрсдэлтэй		Цус бэлэглэхэд ямар нэгэн эрсдэлгүй		Мэдэхгүй		Нийт
	тоо	%	тоо	%	тоо	%	
Боловсролгүй	9	10.8	14	16.9	60	72.3	83
Бичиг үсэгт тайлагдсан төдий	9	69.2	4	30.8	0	0.0	13
Бага	12	22.2	38	70.4	4	7.4	54
Бүрэн бус дунд	77	19.2	319	79.4	6	1.5	402
Бүрэн дунд	209	19.7	833	78.5	19	1.8	1061
Техникум, коллеж	75	19.6	298	77.8	10	2.6	383
Дээд	344	20.7	1297	78.0	21	1.3	1662
Мастер, доктор	35	28.2	88	71.0	1	0.8	124

Оролцогчдын боловсролын түвшингээс хамаарахгүй цус бэлэглэх хүнд өөрт нь эрсдэлгүй хэмээн хариулсан оролцогчдын хувь дийлэнх нь байсан. Харин бичиг үсэгт тайлагдсан төдий хүн амын дийлэнх нь эрсдэлтэй, боловсролгүй хүмүүсийн 72.3 хувь нь мэдэхгүй гэжээ ($\chi^2=385.37$, $p=0.000001$).

Цусаа сайн дураараа бэлэглэх үед гарч болох эрсдлийг судалгаанд оролцогчдын хариултын хувиар зураг 22-оор харуулав.

Зураг 22. Цус бэлэглэх үед тохиолдох эрсдэл, хувиар

Цус бэлэглэхэд эрсдэлтэй гэж хариулсан (770, 20.4%) хүн амын дийлэнх нь цус багадах (276, 35.9%), халдвар авах (272, 35.4%) эрсдэлтэй гэсэн сөрөг хандлагатай байна.

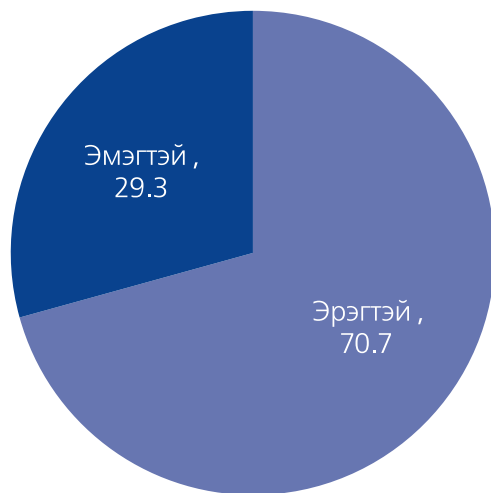
Цусаа бэлэглэхэд эрүүл мэндээс өөр ямар нэгэн татгалзах шалтгаан байхгүй гэж оролцогчдын 93.7 хувь (3544) нь хариулсан. Цусаа бэлэглэхэд татгалзах шалтгаан байгаа (238, 6.3%) гэсэн хүн амын дурдсан шалтгааныг дараах зургаар үзүүлээ (Зураг 23).

Зураг 23. Цус бэлэглэхгүй байгаа шалтгаан, оролцогчдын хувиар

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын цусаа бэлэглэхээс татгалзаж буй гол шалтгаан нь “эрэгтэй хүний цус төлждөггүй” (139, 58.4%) гэсэн жендэрийн хэвшмэл ойлголт байдаг байна. Эрэгтэй хүний цус төлждөггүй тул цусны донор болж болохгүй гэх ойлголт эрэгтэйчүүдийн дунд [70.7%, 95%CI: 60.4-80.9] илүү байсан (Зураг 24).

Зураг 24. Эрэгтэй хүний цус төлждөггүй гэж хариулагчдын хувь, хүйсээр

Ярилцлагад хамрагдаж эрэгтэй хүн цусаа өгөх нь буруу, эмэгтэй хүний цус нөхөгдөнө гэж хариулсан хүн амын дийлэнх нь эрэгтэйчүүд байсан.

Шигтгээ 3.5: Цусны донор болоход саад болж буй жендэрийн ойлголт

Эмэгтэй хүний биений юм сар бүр ирж л байдаг, тэд хүүхэд төрүүлдэг гээд л цус нь байгалиасаа нөхөн төлжихөөр заяагдсан. Гэтэл эрэгтэй хүн өөр. Тэд цус алдвал түүнийгээ нөхөн төлжүүлэх чадвар сул л юм шиг санагддаг даа. Эмэгтэй, эрэгтэй 2 хүн цус алдаад эмчлүүлбэл аягүй бол эмэгтэй нь сэхээд, эрэгтэй нь хэцүүдэх байх даа.

Эрэгтэй Н, 49 настай

Цусаа өгөхөд эрэгтэй, эмэгтэй хүнд ялгаатай байдаг байхаа. Яагаад эрэгтэй хүүхдийг цус алдах, хамраас нь цус алдахад л цус багадалттай болох вий гээд л илүү их анхаардаг ш дээ.

Эмэгтэй Э, 54 настай

Мөн тухайн хүний гэр бүлийнхэн зөвшөөрдөггүй, айдаг, халдвар авах эрсдэлтэй, өөрөө хүсдэггүй, цаг зав муу гэсэн шалтгаанаараа цусаа бэлэглэдэггүй байлаа. Цусаа бэлэглэхгүй байгаа хүн амын зарим нь суурь өвчтэй, сүрьеэ, элэгний вирустэй, цус багадалттай, эх барихын шалтгаантай, өндөр настай зэрэг байж болох шалтгааныг дурьдсан байна.

Харин судалгаанд оролцогчдын 93.9 хувь [95%CI: 93.1-94.7] цус бэлэглэх нь буян, сайн үйлс гэдэгтэй бүрэн санал нэгдэж байлаа (Хүснэгт 19).

Хүснэгт 19. Цус бэлэглэх нь буянтай сайн үйлс гэдэгтэй санал нэгдэх хандлага, оролцогчдын сонгосон үзүүлэлтээр

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Цус бэлэглэх нь буянтай үйлс гэдэгтэй санал нэг		Цус бэлэглэх нь буянтай үйлс гэж бодохгүй байна		Нийт
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо
Хүйс, $\chi^2=0.6$, $p=0.466$					
Эрэгтэй	1595	93.6	109	6.4	1704
Эмэгтэй	1958	94.2	120	5.8	2078
Боловсролын түвшин, $\chi^2=44.26$, $p=0.00001$					
Боловсролгүй	66	79.5	17	20.5	83
Бичиг үсэг тайлагдсан төдий	11	84.6	2	15.4	13
Бага	46	85.2	8	14.8	54
Бүрэн бус дунд	378	94.0	24	6.0	402
Бүрэн дунд	993	93.6	68	6.4	1061
Техникум, коллеж	366	95.6	17	4.4	383
Дээд	1577	94.9	85	5.1	1662
Магистр, доктор	116	93.5	8	6.5	124
Гэрлэлтийн байдал, $\chi^2=59.51$, $p=0.0004$					
Ганц бие	872	90.2	95	9.8	967
Гэрлэсэн	2350	95.9	100	4.1	2450
Хамтран амьдрагчтай	108	92.3	9	7.7	117
Тусдаа амьдарч байгаа	67	82.7	14	17.3	81
Салсан	156	93.4	11	6.6	167
Шашин шүтдэг байдал, $\chi^2=55.77$, $p=0.00001$					
Шашин шүтдэггүй	945	92.6	75	7.4	1020
Буддын шашин	1961	95.8	87	4.2	2048
Христ	123	88.5	16	11.5	139
Ислам	181	84.6	33	15.4	214
Тэнгэр шүтлэгтэн	343	95.0	18	5.0	361
Нийт	3553	93.9	229	6.1	3782

Оролцогчдын хүйс, боловсролын түвшин, гэрлэлт, шашин шүтлэг ямар байхаас үл хамаарч цус бэлэглэх нь буянтай үйлс гэдэгтэй дийлэнх нь санал нэгдэж байлаа.

Шигтгээ 3.6. Цус бэлэглэх нь буянтай үйлс гэж үзэх хандлага

Хүмүүст амьдрал бэлэглэхэд бид сэтгэлээрээ туслахад бэлэн байна. Энэ бол хүний амь аварч байгаа сайхан үйл.

(Бүлгийн ярилцлагаас)

Биеийнхээ эд эрхтнээс өгнө гэдэг бол өглөгийн дээд буян. Тиймээс л цусны донор болж байгаадаа хувьдаа их баяртай байдаг даа.

(Ганцаарчилсан ярилцлага)

Тоон болон чанарын судалгаанд оролцогчид цусаа бэлэглэх нь буянтай сайн үйлс хэмээн үзсэн.

Хүснэгт 20. Судалгаанд оролцогчдын хүмүүсийн цусаа бэлэглэхгүй байж болох шалтгааныг дурдсан байдал, хувиар

№	Цусаа бэлэглэдэггүй шалтгаан	тоо	%	95%CI	
				Хамгийн бага	Хамгийн их
1.	Өөрийн цус багадана гэж айдаг	925	24.5	23.1	25.8
2.	Ямар нэг өвчтэй бол	870	23.0	21.7	24.4
3.	Цусаа хэн өгч болох талаар мэдлэггүй	512	13.5	12.4	14.6
4.	Халдвар авах, цус алдах, зүү зэргээс айх	234	6.2	5.4	7.0
5.	Цусаа хаана өгдөгийг мэддэггүй	190	5.0	4.3	5.7
6.	Цус багадалтай	175	4.6	3.9	5.3
7.	Ямар нэг халдвар авахаас айдаг	168	4.4	3.8	5.1
8.	Завгүй	162	4.3	3.6	4.9
9.	Өөрийн бие муудна гэхээс айдаг	150	4.0	3.4	4.6
10.	Зүүнээс айдаг	79	2.1	1.6	2.6
11.	Олон төрсөн эх	43	1.1	0.8	1.5
12.	Эрэгтэй хүний цус нөхөгддөггүй	82	2.2	1.7	2.6
13.	Дээрх бүгд шалтгааны улмаас	192	5.1	4.4	5.7
	Нийт	3782	100.0	100.0	100.0

Судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь хүмүүс цус багадана, ямар нэг өвчний улмаас, цусаа хэн ч өгч болох талаар мэдлэггүйгээс цусаа бэлэглэдэггүй гэсэн ойлголттой байлаа (Хүснэгт 20).

Цусаа бэлэглэж байгаа хүмүүс юунд илүү урамшаад цусны донор байсаар байдгийг тогтоож хүснэгт 21-ээр харуулав.

Хүснэгт 21. Цусны донор байсаар байдаг шалтгаан, суурь ба төгсгөлийн судалгааны дүнгээр

Цусаа бэлэглэж байгаа хүмүүс юунд урам авдаг эсэх, $\chi^2=16.37, p<0.0001$	Суурь судалгаа		Төгсгөлийн судалгаа		Нийт	
	тоо	%	тоо	%	тоо	%
Мөнгө	205	6.8	196	5.7	401	6.2
Бусдад туслахыг хүсдэг байх	1090	36.2	1592	46.3	2682	41.5
Найзууд нь тэднийг урьсан байх	32	1.1	39	1.1	71	1.1
Хамт олны нөлөө	62	2.1	129	3.7	191	3.0
Аймхай сул, муу сэтгэлтэй гэж хэлэгдэхгүй	0		12	0.3	12	0.2
Гэр бүл, найз нөхдөд нь цус сэлбэх хэрэгтэй	102	3.4	211	6.1	313	4.8
Донорын тухай сурталчилгаа нөлөөлсөн	90	3.0	69	2.0	159	2.5
Хүний амь аврах гэж	888	29.5	925	26.9	1813	28.1
Бусдад туслахыг хүсдэг, хүний амь нас аврах гэж	341	11.3	0		341	5.3
Бусдад туслахыг хүсдэг, хүний амь нас аврах гэж, донорын тухай сурталчилгаа нөлөөлсөн	54	1.8	0		54	0.8
Бусдад туслахыг хүсдэг, хүний амь нас аврах гэж, донорын тухай сурталчилгаа нөлөөлсөн, хамт олны нөлөө	151	5.0	269	7.8	420	6.5
Нийт	3015	100.0	3442	100.0	6457	100.0

Хоёр судалгааны нийлбэр дүнгээс харахад судалгаанд оролцогчдын 82.2 хувь нь цусаа бэлэглэж байгаа хүмүүс бусдад тусалж, хүний амь нас аварч байгаа нь тэдэнд таалагдаж байгаа тул цусаа бэлэглэсээр байдаг гэсэн хандлага давамгайлж байна.

Бүлгийн дүгнэлт (Хүн амын хандлага)

Ерөнхий хандлага

1. Тоон болон чанарын судалгаагаар цусны донор болох хүн амын тоо жилээс жилд нэмэгдсэн байна.
2. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх зөв мэдлэгийн түвшин цусаа бэлэглэх хандлагад шууд нөлөөлж байна.
3. Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад хүн амын цусаа бэлэглэх, цусны донор болох хандлага нэмэгджээ.

Сайн дураар цусаа бэлэглэх хандлагад нөлөөлөх хүчин зүйлс

1. Залуучууд, эмэгтэйчүүд, Улаанбаатар хотын иргэд, боловсролгүй болон магистраас дээш боловсролтой хүн амын цус хандивлах хандлага өндөр байна.
2. Судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь цусаа бэлэглэх нь буян, сайн үйлс гэдэгтэй бүрэн санал нэгдэж байна.
3. Цусаа анх удаа бэлэглэсэн хүн амын цусаа бэлэглэхэд хүргэсэн хамгийн гол шалтгаан нь “сайн үйлс хийх хүсэл”, байгууллага хамт олны нөлөөгөөр цусаа бэлэглэх алхам хийж, цусны төвд очсон байна.

СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЦУСАА БЭЛЭГЛЭХ ДАДАЛ

Энэхүү бүлэгт судалгаанд оролцогчид хэзээ нэгэн цагт цусаа сайн дураараа бэлэглэж байсан эсэх, цусны донор болсон талаарх дадлыг судалсан дүнг танилцуулж байна.

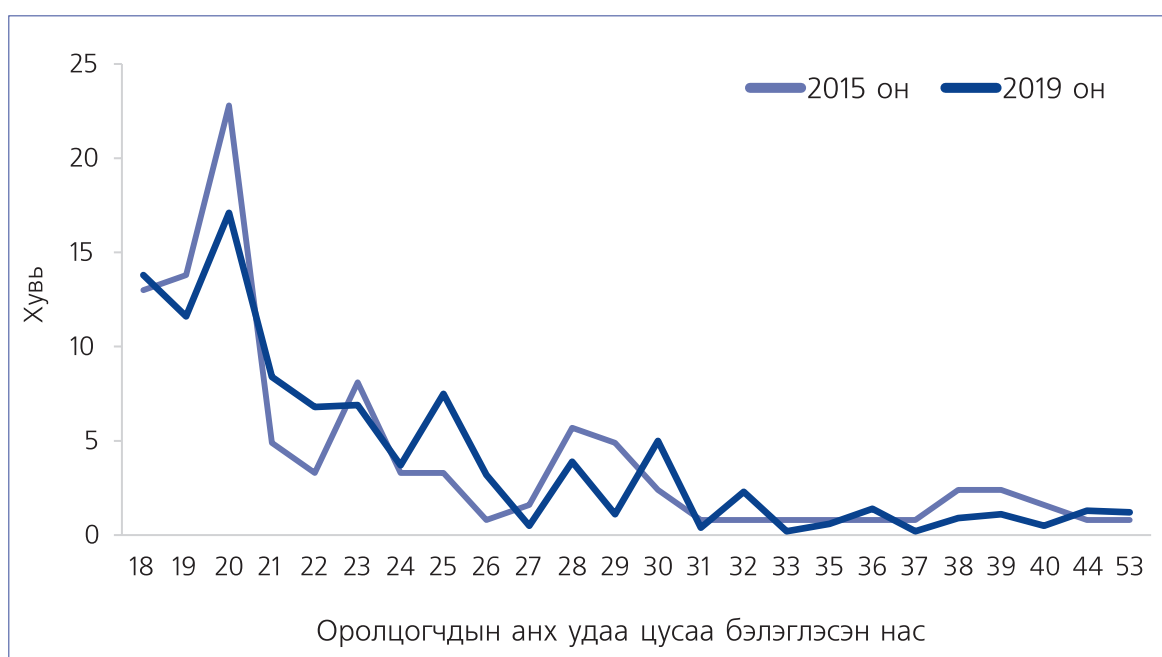
СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЦУСАА БЭЛЭГЛЭЖ БАЙСАН ДАДАЛ

Судалгаанд оролцогчдын 15.8 хувь [95%CI: 14.6-16.9] нь цусаа бэлэглэж байсан гэжээ. Эдгээрийн 43.6 хувь [95%CI: 39.0-48.0] нь зөвхөн нэг удаа, 32.2 хувь [95%CI: 27.8-36.4] нь хоёр удаа цусаа бэлэглэсэн байлаа (Зураг 25).

Зураг 25. Судалгаанд оролцогчдын хувь, цусаа бэлэглэсэн давтамжаар

Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад 1, 2 удаа цусаа бэлэглэж байсан донорын хувийн жин нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байлаа. Насны бүлэг нэмэгдэхэд цусаа бэлэглэсэн хүн амын хувийн жин багасч байлаа. Харин оролцогчдын 13.8 хувь [95%CI: 9.7-18.4] нь 18 насандаа, 11.6 хувь [95%CI: 8.9-14.2] нь 19 насандаа анх удаа цусаа бэлэглэсэн байна (Зураг 26).

Зураг 26. Цусаа бэлэглэж байсан оролцогчдын хувь, анх цусаа бэлэглэсэн насаар

Цусаа бэлэглэсэн оролцогчдын 29.4 хувь [95%CI: 25.5-33.2] нь анх удаа цусаа өгөхөд “сайхан сэтгэгдэл”, 39.5 хувь [95%CI: 35.5-43.8] нь “онцгой мэдрэмж төрөөгүй” гэжээ (Хүснэгт 22).

Хүснэгт 22. Цусаа анх удаа бэлэглэх үед төрж байсан мэдрэмж, оролцогчдын хүйсээр

№	Хамгийн анхны мэдрэмж	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Бүгд	
		тоо	%	тоо	%	тоо	%
1.	Сайхан сэтгэгдэл төрсөн	67	27.9	99	30.6	166	29.4
2.	Онцгой мэдрэмж төрөөгүй	98	40.8	125	38.6	223	39.5
3.	Миний цус нөхөгдөх болов уу гэж бодсон	20	8.3	19	5.9	39	6.9
4.	Би ямар нэг халдвар авах болов уу гэж айсан	6	2.5	8	2.5	14	2.5
5.	Ямар нэг зүйлээс айх	15	6.3	13	4.0	28	5.0
6.	Дахин цусаа бэлэглэнэ гэсэн мэдрэмж	23	9.6	46	14.2	69	12.2
7.	Санахгүй байна	11	4.6	14	4.3	25	4.4
	Бүгд	240	100.0	324	100.0	564	100.0

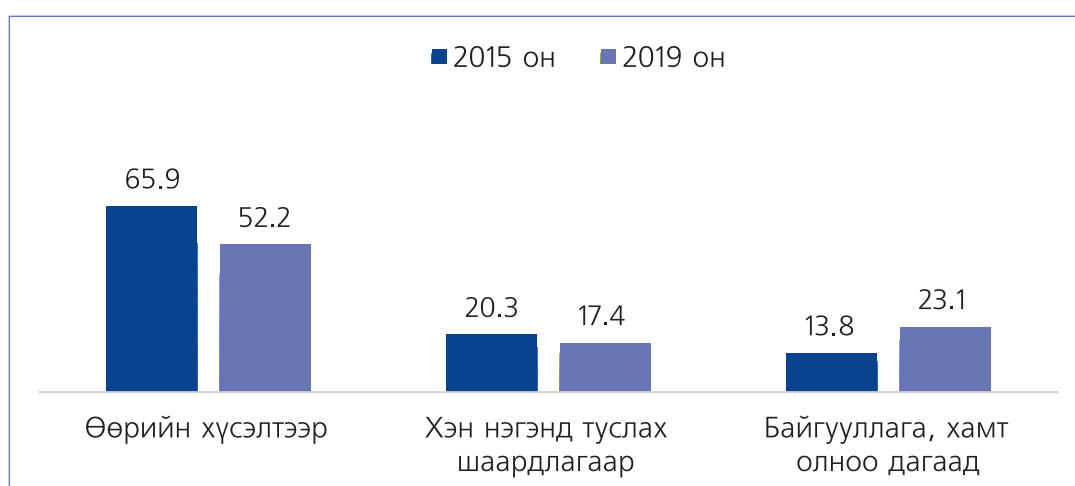
Ярилцлагад хамрагдсан цусаа өгч байсан хүмүүс анх цусаа өгөөд сайхан сэтгэгдэл төрсөн талаараа ярьж байлаа.

Шигтгээ 4.1. Цусаа өгсөн анхны сэтгэгдэл

Анх байгууллагаараа цусаа өгсөн. Ийм тийм гэсэн бодолгүй байсан ч сүүлд ирсэн мессежнээс болоод би одоо байнга цусаа өгөхөөр шийдсэн. Одоогоор 3 удаа цусаа өгөөд байгаа, цаашид ч өгнө гэж бодож байна. Надад гүнзгий сэтгэгдэл төрсөн шүү.

(Ганцаарчилсан ярилцлага Р, 48 нас эм)

Цусаа бэлэглэсэн хүмүүсийн 52.2 хувь [95%CI: 48.0-56.4] нь өөрийн хүсэлтээр, 17.4 хувь [95%CI: 14.2-20.4] нь хэн нэгэнд туслах шаардлага гарсны улмаас цусаа бэлэглэх үйлсэд нэгдсэн байна (Зураг 27).

Зураг 27. Цусаа бэлэглэх нөлөөлөл, цусаа бэлэглэж байсан оролцогчдын хувиар

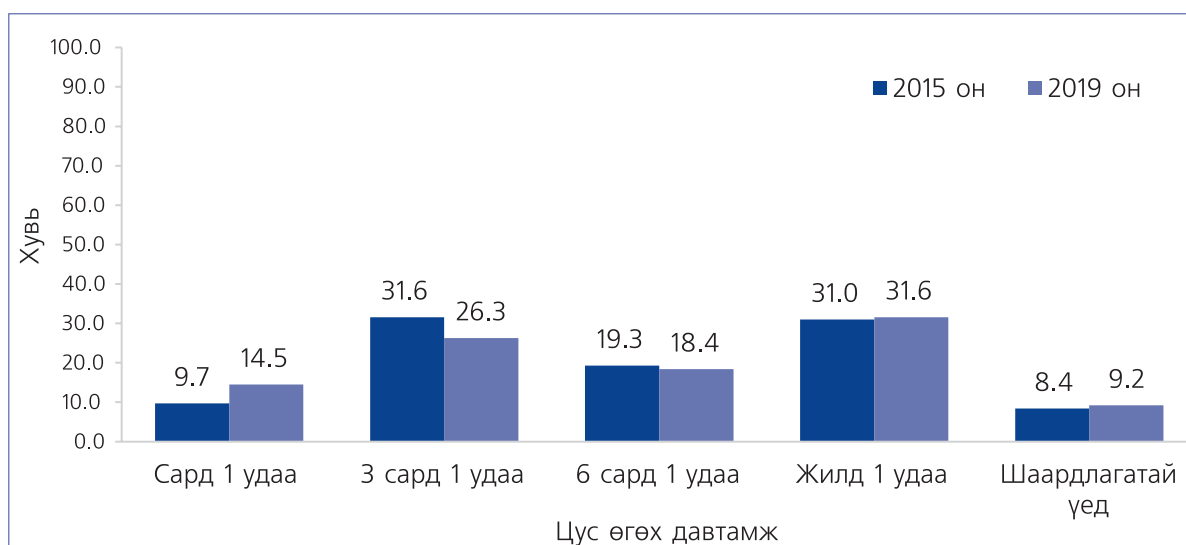
Судалгаанд оролцогчдын 23.1 хувь [95%CI: 19.5-26.7] нь байгууллага, хамт олноо дагаад цусаа бэлэглэсэн байлаа.

Цусаа өгч байсан хүн амын 14.6 хувь [95%CI: 11.8-17.6] нь байнга цусаа өгдөг донорууд байлаа. Цусны донор хүмүүсийн дийлэнх нь Улаанбаатар хотын харьяат, эмэгтэй, 18-35 насны, дээд боловсролтой, гэр бүлтэй байна (Хүснэгт 23).

Хүснэгт 23. Судалгаанд хамрагдсан сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын ерөнхий үзүүлэлт

№	Цусны донор хүн амын ерөнхий үзүүлэлт	Тоо	%	95%CI
	Харьяалал			
1.	УБ хот	58	69.9	60.7-79.1
	Аймгийн төв	25	30.1	20.9-39.3
	Хүйс			
2.	Эрэгтэй	31	37.3	26.0-48.6
	Эмэгтэй	52	62.7	51.4-74.0
	Насны бүлгээр			
	18-25 нас	31	37.3	26.5-47.4
3.	26-35 нас	24	28.9	20.0-39.0
	36-45 нас	11	13.3	6.3-21.4
	46-аас дээш нас	17	20.5	11.4-29.9
	Боловсролын түвшин			
	Боловсролгүй	1	1.2	0.0-4.2
	Бүрэн бус дунд	2	2.4	0.0-6.5
4.	Бүрэн дунд	15	18.1	10.4-26.7
	Техник мэргэжлийн	9	10.8	4.8-17.9
	Дээд	50	60.2	49.4-70.5
	Магистр, дотор	6	7.2	2.1-13.3
	Гэр бүлийн байдал			
	Гэрлээгүй	29	34.9	25.0-45.7
5.	Гэрлэсэн	47	56.6	44.9-67.8
	Хамтран амьдрагчтай	4	4.8	1.1-10.1
	Тусдаа амьдардаг	2	2.4	0.0-6.3
	Салсан/бэлэвсэн	1	1.2	0.0-3.8
	Нийт	83	100.0	

Эдгээр хүмүүсийн 31.6 хувь [95%CI: 21.1-43.4] нь жилд нэг удаа цусаа бэлэглэдэг донор байв (Зураг 28).

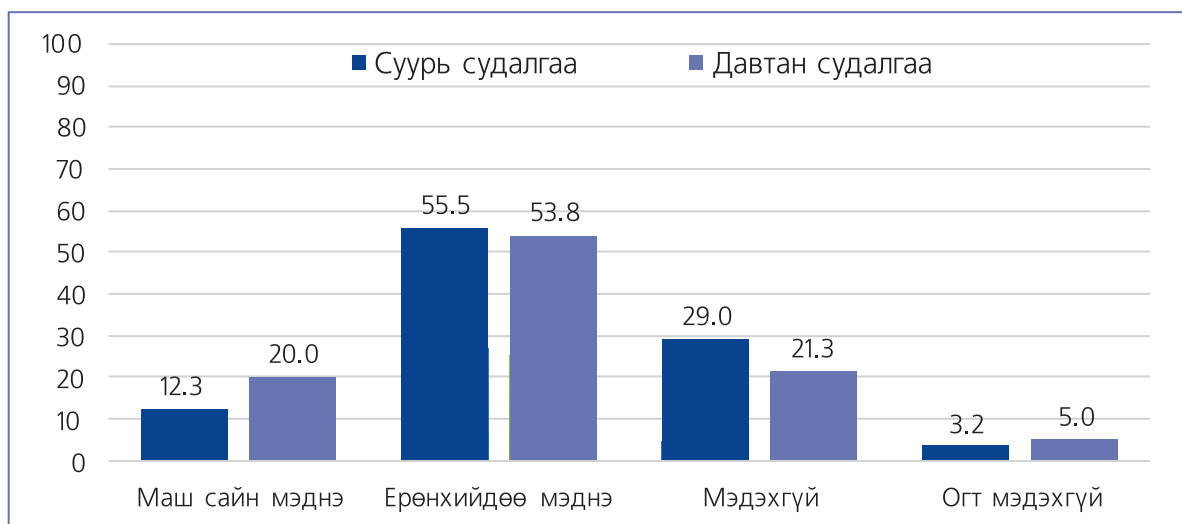

Зураг 28. Судалгаанд хамрагдсан цусны донор хүмүүсийн цусаа бэлэглэдэг давтамж

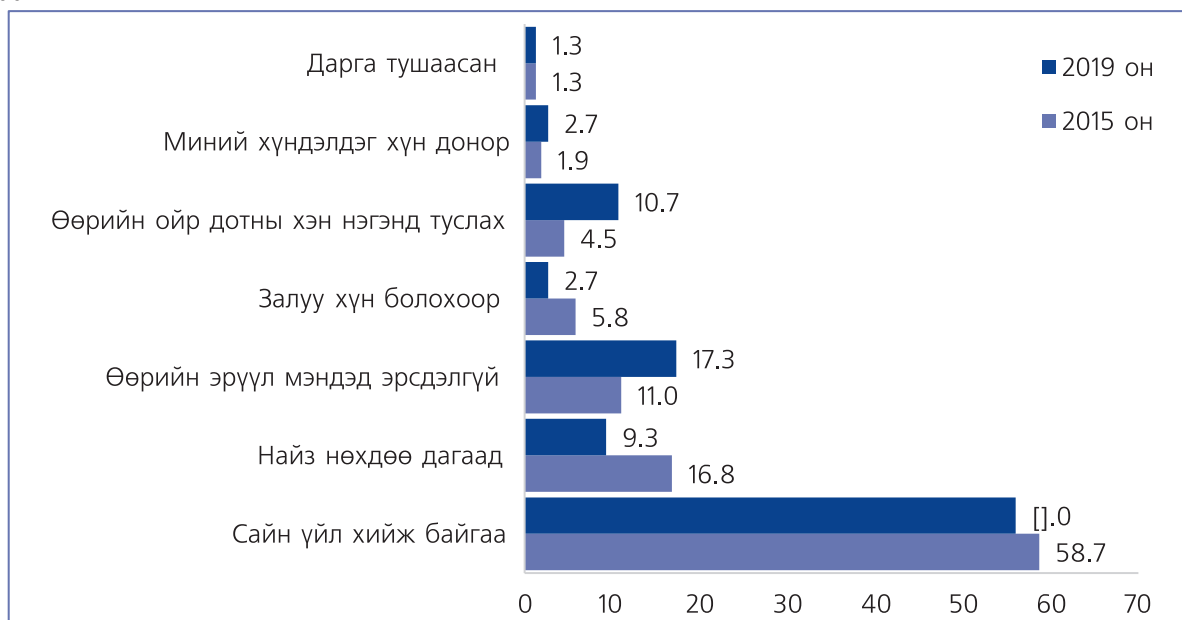
Судалгаанд хамрагдсан хүмүүсийн 52.3 хувь [95%CI 43.8-66.3] нь цусаа бэлэглэх бүрдээ шинжилгээ өгдөг, 28.8 хувь [95%CI: 18.8-38.8] нь заримдаа л шинжилгээ өгдөг гэжээ. Цусны доноруудын 37.5 хувь [95%CI: 27.5-48.7] нь өөрийн ойр дотны хэн нэгэн хүнийг цусны донор болгосон байна.

Судалгаанд хамрагдсан сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын 53.8 хувь [95%CI: 47.7-63.2] нь цусаа бэлэглэж болохгүй бүх тохиолдлын талаар ерөнхийдөө мэднэ хэмээн хариулсан (Зураг 29).

Зураг 29. Цусаа бэлэглэж болохгүй тохиолдлыг мэдэх цусны донорын хувь

Сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын цусаа бэлэглэх болсон шалтгааныг зураг 30-аар харуулъя.

Зураг 30. Цусны доноруудын цусаа бэлэглэх болсон хамгийн гол шалтгаан, судалгаанд хамрагдсан хүн амын хувиар

Сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын цусаа бэлэглэх болсон хамгийн том шалтгаан [56.0%, 95%CI: 44.0-66.7] нь сайн үйл хийж байгаа хэмээжээ (Зураг 30).

Ярилцлагад хамрагдсан цусны донорууд сүүлийн жилүүдэд төрөөс тэднийг алдаршуулах, үйл ажиллагаанд тогтмол оролцуулах зэрэг олон ажлуудыг зохион байгуулж байгаад баяртай байдаг гэжээ.

Шигтгээ 4.2. Сайн дурын авлагагүй цусны доноруудын санал

Сайн дураараа цусаа өгч байгаа тул ямар нэгэн хүндрэл байдаггүй. Цайгаа уугаад л сууж байдаг. Салбарынхан баярлалаа, талархлаа гэдэг үгийг харамгүй хэлдэг дээ. Манай цусны төв сайхан тохьтой байртай, дэргэдээ хоолтой болсон. Бид нийтийн унаанд үнэгүй зорчино. Автобусанд суугаад үнэмлэхээ уншуулахаар “Хүндэт донор” гээд л билет уншигдахаар хүмүүс их хүндлэнэ шүү дээ.

(Бүлгийн ярилцлагаас)

Сар бүрийн 3-ны өдрийг манай аймагт донорыг алдаршуулах өдөр болгоод бид нар чинь сар бүр л ажилтай болсон. Орон нутгийн ТВ-д ярилцлага өгөөд л, албан байгууллагад очиж яриа таниулга хийгээд л. Манай аймгийнхан биднийг бүүр мэддэг болсон. Ер нь хаа ч орсон их хүндэтгэлтэй ханддаг шүү.

(Орон нутагт хийсэн бүлгийн ярилцлагаас)

Бид ерөнхийдөө цусаа бэлэглэх дадалд нийгэм, эдийн засгийн нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг нэгтгэн харлаа. Судалгаанд хамрагдсан цусны донор хүмүүсийн дийлэнх нь Улаанбаатар хотын харъяат, эмэгтэй, 18-35 насны, дээд боловсролтой, гэр бүлтэй хүмүүс байна. Эдгээр хүмүүсийн 31.6 хувь [95%CI: 21.1-43.4] нь жилд нэг удаа цусаа бэлэглэдэг донор байв. Судалгаанд хамрагдсан цусны доноруудын 55.5 хувь [95%CI: 47.7-63.2] нь цусаа бэлэглэж болохгүй бүх тохиолдлын талаар мэднэ хэмээн хариулсан. Цусаа бэлэглэсэн хүмүүсийн 52.2 хувь [95%CI: 48.0-56.4] нь өөрийн хүсэлтээр, 17.4 хувь [95%CI: 14.2-20.4] нь хэн нэгэнд туслах шаардлага гарсны улмаас цусаа бэлэглэх үйлсэд нэгдсэн байна.

Судалгаанд оролцогчдын 23.1 хувь [95%CI: 19.5-26.7] нь байгууллага, хамт олноо дагаад цусаа бэлэглэсэн байлаа. Цусны доноруудын цусаа бэлэглэх болсон хамгийн том шалтгаан [56.0%, 95%CI: 44.0-66.7] нь сайн үйл хийж байгаа явдал гэсэн байна. Тэдний хэлж буйгаар бусдад туслах, хүний амь нас аврах, гэр бүлийн хэн нэгэнд хэрэгтэй болсон тул цусны донор болсон байна. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын цусаа бэлэглэхээс татгалзаж буй гол шалтгаан нь “эрэгтэй хүний цус төлждөггүй” (139, 58.4%) гэсэн жендэрийн хэвшмэл ойлголт байдаг байна. Мөн тухайн хүний гэр бүлийнхэн зөвшөөрдөггүй, айдаг, халдвар авах эрсдэлтэй, өөрөө хүсдэггүй, цаг зав муу гэсэн шалтгаанаараа цусаа бэлэглэдэггүй байлаа. Цусаа бэлэглэхгүй байгаа хүн амын зарим нь суурь өвчтэй, сүрьеэ, элэгний вирустэй, цус багадалттай, эх барихын шалтгаантай, өндөр настай зэрэг байж болох шалтгааныг дурьдсан байна.

Бүлгийн дүгнэлт (Хүн амын дадал)

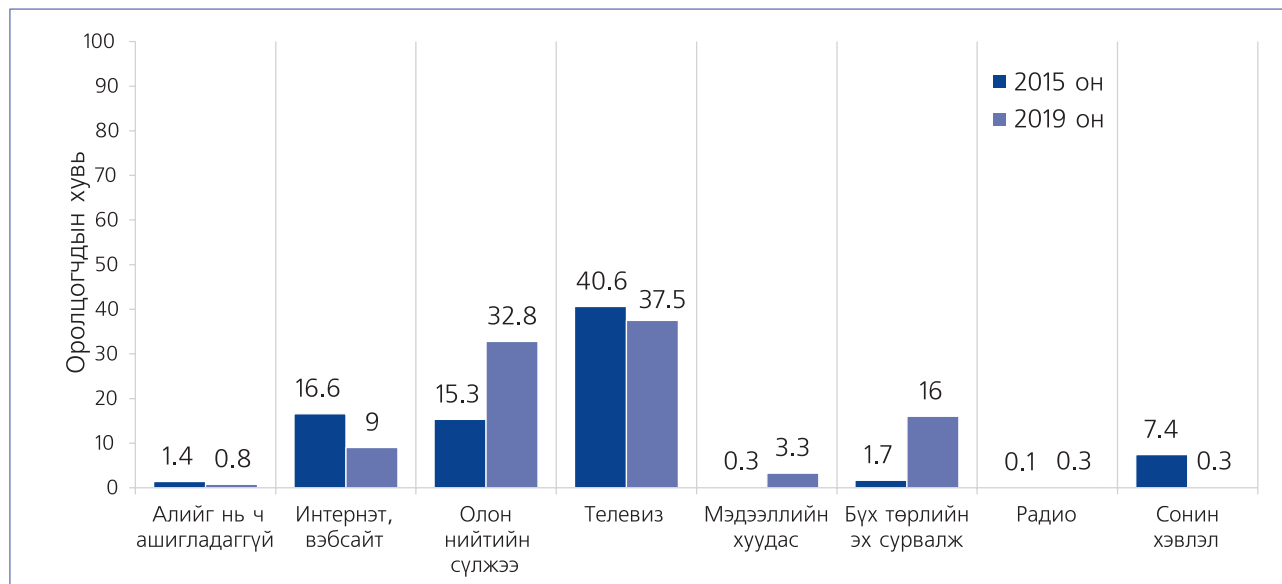
1. Судалгаанд оролцогчдын 15.8 хувь хэзээ нэгэн цагт, 1-2 удаа цусаа бэлэглэсэн байлаа. Цусаа бэлэглэсэн хүн амын дийлэнх нь өөрийн хүсэлтээр, хэн нэгэнд туслах шаардлага гарсны улмаас цусаа бэлэглэх үйлсэд нэгдсэн шалтгаан суурь судалгааны дүнтэй ойролцоо байсан бол байгууллага хамт олны оролцоотойгоор цусаа бэлэглэх хандлага нэмэгдсэн байна.
2. Цусаа өгч байсан хүн амын 14.6 хувь нь байнга цусаа өгдөг донорууд байлаа. Цусны донорын дийлэнх нь Улаанбаатар хотын харъяат, эмэгтэй, 18-35 насны, дээд боловсролтой, гэр бүлтэй хүмүүс байна.
3. Сайн дурын авлагагүй цусны доноруудыг алдаршуулах үйл ажиллагаа нь шинэ донор элсүүлэх, хүн амд эерэг мэдээлэл түгээх, таниулахад эерэгээр нөлөөлөхөөс гадна олон удаа цусаа сайн дураараа бэлэглэсэн байнгын доноруудад дэмжлэг болдог байна.
4. Хүн амын цусаа бэлэглэхэд тухайн хүний боловсрол, нас, хүйс, хамт олны хандлага, сайн үйлс хийх хүсэл нөлөөлж байна.

**СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮН АМЫН
МЭДЭЭЛЭЛ АВДАГ ЭХ СУРВАЛЖ**

СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮН АМЫН МЭДЭЭЛЭЛ АВДАГ ЭХ СУРВАЛЖ

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын хамгийн их ашигладаг мэдээллийн хэрэгсэл нь телевиз [37.5, 95%CI: 35.9-39.2] байна (Зураг 31).

Зураг 31. Судалгаанд оролцогчдын мэдээлэл авдаг эх сурвалж

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын олон нийтийн сүлжээ (Facebook, Twitter), мэдээллийн хуудас, бүх төрлийн эх сурвалжаас мэдээлэл авах байдал 2015 оноос нэмэгдсэн байна. Харин интернэт вэбсайт, телевиз, сонин хэвлэлээс мэдээлэл авах нь 2015 онтой харьцуулахад багассан байв.

Хүснэгт 24. Мэдээлэл гол төлөв авдаг эх сурвалж, насны бүлгээр

Ашигладаг мэдээллийн хэрэгслийн төрөл $\chi^2=1201.92, p=0.0001$	Насны бүлэг								Нийт	
	18-25		26-35		36-45		46 дээш			
	тоо	%	тоо	%	тоо	%	тоо	%	тоо	%
Алийг ч ашигладаггүй	8	27.6	7	24.1	7	24.1	7	24.1	29	100.0
Интернэт, вэбсайт	134	39.4	111	32.6	73	21.5	22	6.5	340	100.0
Олон нийтийн сүлжээ	422	34.0	365	29.4	343	27.6	111	8.9	1241	100.0
Телевиз	92	6.5	206	14.5	322	22.7	797	56.2	1417	100.0
Мэдээллийн хуудас	30	23.8	56	44.4	20	15.9	20	15.9	126	100.0
Бүх төрлийн эх сурвалж	165	27.2	201	33.1	126	20.8	114	18.8	606	100.0
Радио	0	0.0	3	30.0	3	30.0	4	40.0	10	100.0
Сонин хэвлэл	3	23.1	0	0.0	3	23.1	7	53.8	13	100.0
Нийт	854	22.6	949	25.1	897	23.7	1082	28.6	3782	100.0

Олон нийтийн сүлжээ (422, 34.0%), интернэт (134, 39.4%)-ийг 18-25 насны залуучууд, телевиз (797, 56.2%)-ийг 46-аас дээш насны хүн ам түлхүү хэрэглэдэг байна. Энэ нь хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн хэрэглэгчийн судалгааны дүнтэй дүйж байна².

Түүнчлэн зөвхөн нэг төрлийн мэдээллийн хэрэгслээс мэдээллээ авдаг оролцогчдын хувь бага бөгөөд гол төлөв телевиз болон олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл тэр дундаа www.facebook.com-ийг өргөн ашигладаг байна (Хүснэгт 24).

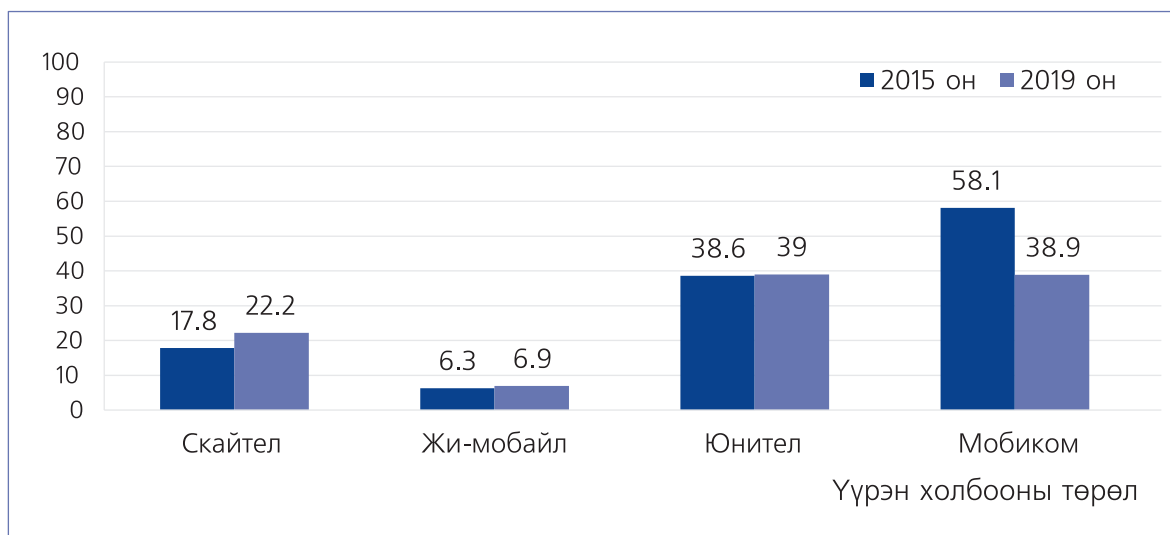

Хүснэгт 25-аар судалгаанд оролцогчдын мэдээлэл авдаг эх сурвалжийг байршлаар харуулав. Хүн амын мэдээлэл авдаг эх сурвалж нь телевиз, олон нийтийн сүлжээ, интернэт вэбсайтууд бөгөөд хот, хөдөөд ялгаатай байдал ажиглагдсангүй. Улаанбаатар хотоос оролцогчдын (43.9%) олон нийтийн сүлжээнээс мэдээлэл авах байдал орон нутгийн (35.9%) хүн амаас илүү байна.

Хүснэгт 25. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын мэдээлэл авдаг хэрэгсэл, байршлаар

Мэдээллийн хэрэгслийн төрөл $\chi^2=83.5, p=0.0001$	Харьяалал				Нийт	
	УБ хот		Аймгийн төв		тоо	%
	тоо	%	тоо	%		
Алийг ч ашигладаггүй	21	0.8	8	0.7	29	0.8
Интернет, Вэбсайтууд	485	18.8	290	24.2	775	20.5
Олон нийтийн сүлжээ (facebook)	1135	43.9	430	35.9	1565	41.4
Телевиз	1184	45.8	589	49.1	1773	46.9
Радио	5	0.2	5	0.4	10	0.3
Сонин хэвлэл	6	0.2	7	0.6	13	0.3
Мэдээллийн хуудас	65	2.5	61	5.1	124	3.3
Бүх төрлийн мэдээллийн эх сурвалж	87	3.4	48	4.0	135	3.6
Нийт	2583	68.3	1199	31.7	3782	100

Мэдээлэл хүргэхэд сүүлийн үед олонтоо хэрэглэж буй аргуудаас гар утасны мессежээр мэдээлэл хүргэх нь түгээмэл болсон. Иймд оролцогчдын ашиглаж буй үүрэн холбооны төрлийг тодруулсан (Зураг 32).

Зураг 32. Судалгаанд оролцогчдын ашигладаг үүрэн холбооны төрөл, давхардсан хувиар

2. Хэвлэл мэдээллийн хэрэглэгчдийн судалгаа, Хэвлэлийн хүрээлэн, 2014

Хүн амын дийлэнх нь Юнител, Мобикомын хэрэглэгч байна. 2015 онд хүн амын талаас илүү хувь нь мобикомын хэрэглэгч байсан бол 2019 онд энэ үзүүлэлт 19.2 пунктээр буурсан байна (Зураг 30).

Хэрэглэгчийн гар утсанд мессежээр мэдээлэл түгээхэд оролцогчдын 73.8 хувь нь “тийм уншдаг” хэмээн хариулжээ (Хүснэгт 26).

Хүснэгт 26. Утсанд ирсэн мессежийг уншдаг эсэх, насны бүлгээр

Насны бүлэг $\chi^2=235,23$ $p=0.0001$	Утсанд ирсэн мессежийг уншдаг эсэх						Нийт	
	Тийм		Хааяа		Үгүй		тоо	%
	тоо	%	тоо	%	тоо	%		
18-25 нас	610	73.9	185	22.4	30	3.6	825	22.2
26-35 нас	757	80.1	162	17.1	26	2.8	945	25.4
36-45 нас	744	83.1	133	14.9	18	2.0	895	24.1
46 дээш нас	634	60.0	278	26.3	144	13.6	1056	28.4

Судалгаанд хамрагдсан хүний насны бүлэг нэмэгдэхэд утсаар ирсэн мессежийг уншдаггүй байна (46-аас дээш насны хүн амын 13.6%). Харин залуучуудын олонх нь утсаар ирсэн мессежийг уншдаг байлаа (Хүснэгт 26).

Эндээс цусны донорын 73.9-83.0 хувь нь утсаар ирсэн мессежийг уншдаг тул тэдэнд утсаар талархал илэрхийлэх бүрэн боломж байгааг харууллаа.

Судалгаанд оролцогчдын цус бэлэглэх үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл авсан байдал, мэдээлэл хүн амд хүрсэн эсэхийг насны бүлгээр хүснэгт 27-оор харуулав.

Хүснэгт 27. Цус бэлэглэх үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл, насны бүлгээр

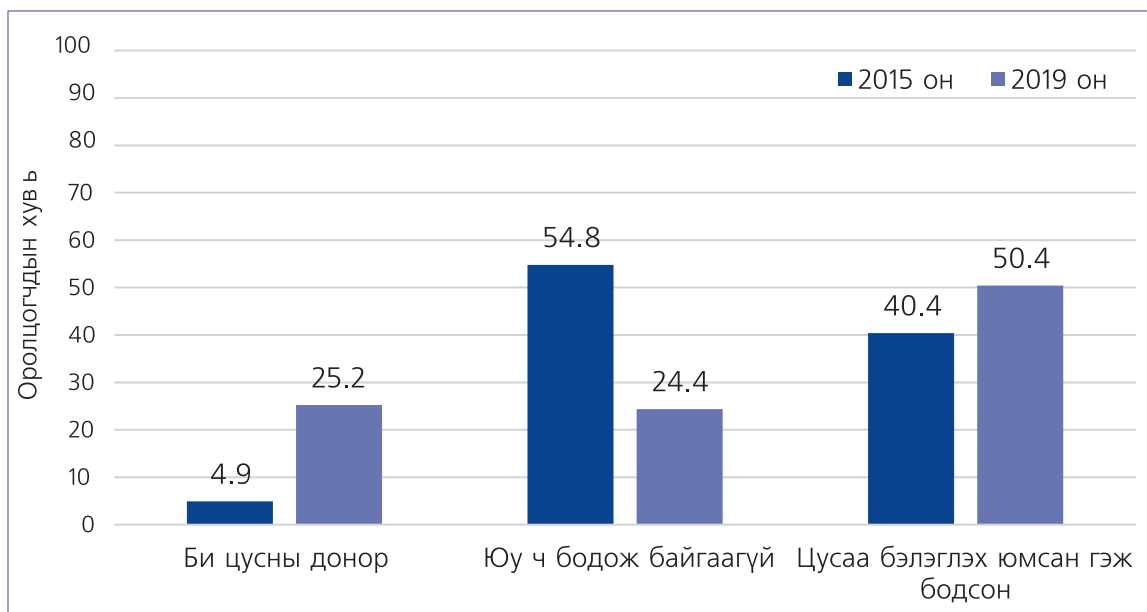
Үзүүлэлт	Насны бүлэг								Нийт	
	18-25		26-35		36-45		46 дээш		тоо	%
	тоо	%	тоо	%	тоо	%	тоо	%		
Цус бэлэглэх үйл ажиллагааны талаар сонсож байсан эсэх, $\chi^2=2.962$, $p=0.398$										
Тийм	444	52.0	487	51.3	494	55.1	575	53.1	2000	52.9
Үгүй	410	48.0	462	48.7	403	44.9	507	46.9	1782	47.1
Нийт	854		949		897		1082		3782	
Мэдээллийг сонсоод төрсөн сэтгэгдэл, $\chi^2=5.284$, $p=0.022$										
Би цусны донор	31	24.8	31	27.2	13	19.7	17	28.3	92	25.2
Юу ч бодож байгаагүй	26	20.8	25	21.9	20	30.3	18	30.0	89	24.4
Цусаа бэлэглэх юмсан гэж бодсон	68	54.4	58	50.9	33	50.0	25	41.7	184	50.4
Нийт	125		114		66		60		365	

Оролцогчдын 52.9 хувь нь цус хандивлах үйл ажиллагааны талаар сонссон гэжээ. Цус хандивлах үйл ажиллагааны талаар сонссон байдал насны бүлэг тус бүрт ойролцоо үзүүлэлттэй байна. Цус хандивлах үйл ажиллагааны сурталчилгааг сонсоод/хараад оролцогчдын 50.4 хувь нь цусаа бэлэглэх юмсан хэмээн бодсон эерэг хандлага ажиглагдлаа (Хүснэгт 28).

Цусны донорын талаарх нэвтрүүлэг, сурталчилгаа үзээд цусаа бэлэглэх сэдэл төрсөн эсэхийг судлахад 50.4 хувь нь “цусаа бэлэглэх юмсан” хэмээн бодсон байв. Энэ үзүүлэлтийг 2015 оны суурь мэдээлэлтэй харьцуулахад 10 пунктээр өссөн байгаа нь сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагааг эрчимжүүлбэл илүү үр дүнтэй байж болохыг харууллаа. Аливаа цусаа бэлэглэх

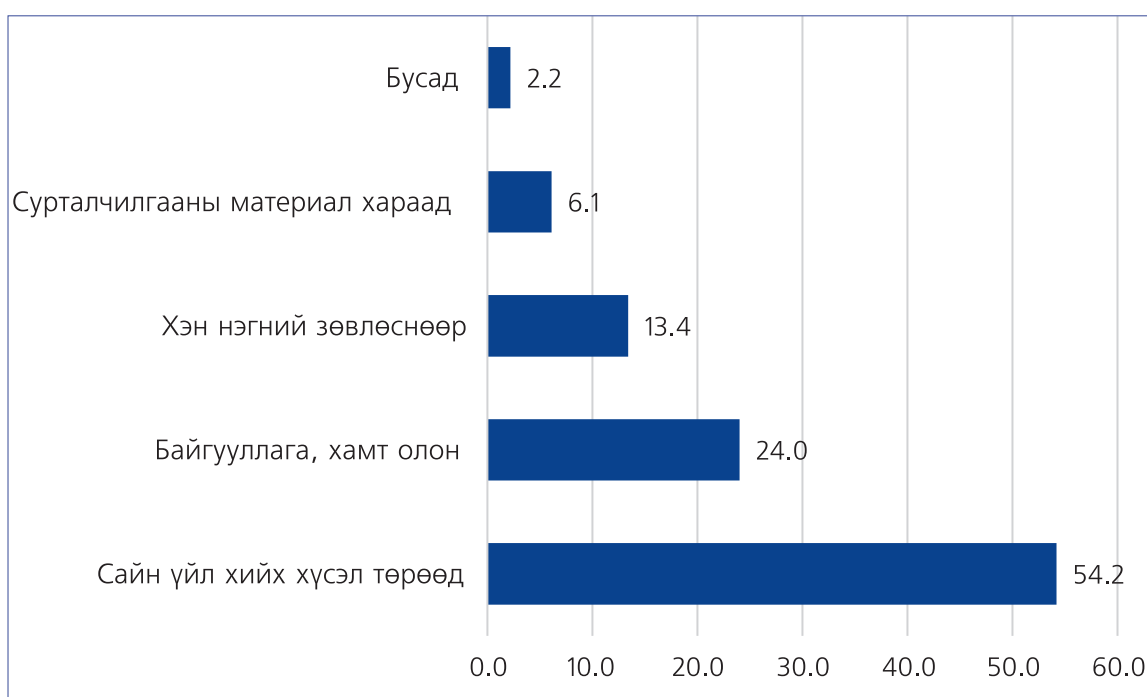

талаарх сургалт, сурталчилгааг үзээд “юу ч бодож байгаагүй” гэсэн оролцогчид 2015 онд 54.8 хувь байсан бол 2019 онд 24.4 хувь болж буурсан байна. Энэ нь сургалт, сурталчилгааны чанар, хүний анхаарал татаж, хүнд хүрсэн байдал, олон удаагийн давталттай холбоотой байна (Зураг 33).

Зураг 33. Цусны донорын нэвтрүүлэг, сурталчилгаа үзээд цусаа бэлэглэх талаар бодсон оролцогчдын эзлэх хувь

ЦССҮТ-өөс сар бүрийн 3-ны өдрийг орон даяар “Донорыг алдаршуулах өдөр” болгон тэмдэглэж хэвшсэн байна. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын 50.2 хувь [95%CI: 48.5-51.7] нь энэ талаар мэдэж байлаа.

Зураг 34. Цусаа бэлэглэхээр очиход сэдэлжүүлсэн хүчин зүйлс, оролцогчдын хувиар

Хэдийгээр хүмүүс (698, 18.5%) өөрсдөө цусаа бэлэглэхээр цусны төвд хандаж байгаа ч цусаа өгч чадаагүй (154, 22.1%) хүмүүсийн 50.6 хувь нь анкет бөглөөд тэнцээгүй байна. Чанарын судалгаанд хамрагдсан цусны төвийн ажилчдын хувьд ч сүүлийн 3 жилд цусны төвд хандах хүн амын тоо нэмэгдсэн талаар ярьлаа.

Судалгаанд оролцогчдын 18.5 хувь нь хэзээ нэгэн цагт цусаа өгөх гээд цусны төвийг зорьж байсан гэжээ. Эдгээр хүн амын 54.0 хувь нь сайн үйлс бүтээх хүсэл төрөөд, 24.0 хувь нь байгууллага, хамт олны кампанит ажлын хүрээнд цусны төвд цусаа хандивлахаар очсон байлаа.

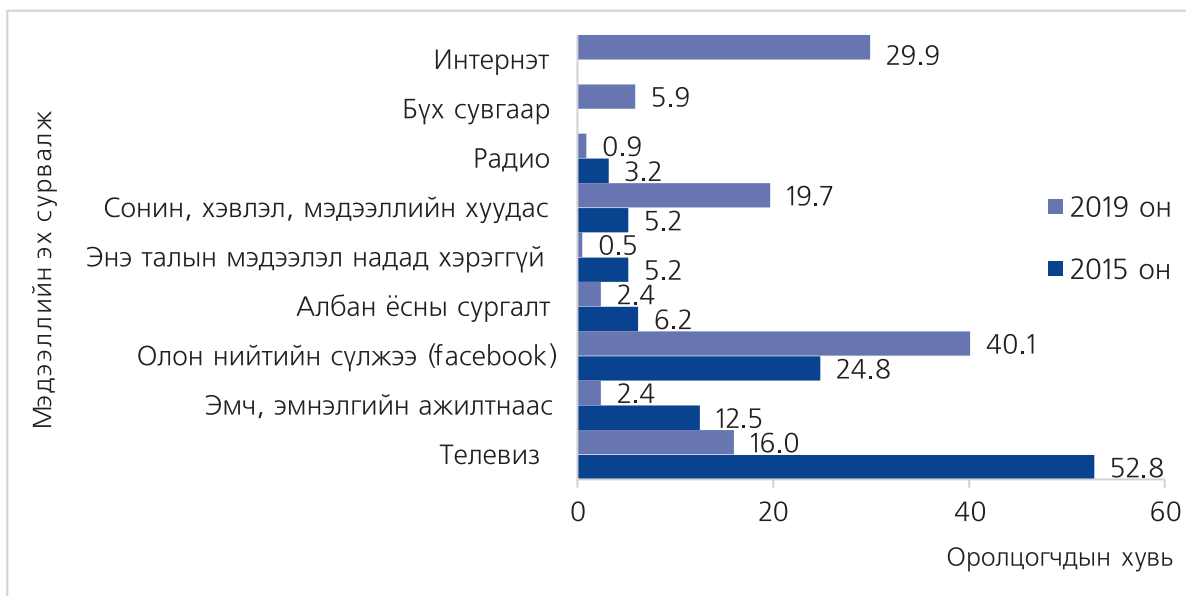
Шигтгээ 4.2. Цусны донорын шаардлага хангахгүй ч цусаа өгөх хүсэл

Хүмүүст цусны донорын цаад мөн чанарыг нь сайн ойлгуулах хэрэгтэй байна. Учир нь биеийнхээ эрхтнээс хүнд өгнө гэдэг бол өглөгийн дээд гээд л хүмүүс цусны донор больё гэдэг. Үнэндээ, зарим хүмүүс B, C вирусгүй, тэмбүүгийн сорил эерэг гарсан, өөрийн биеийн жин, эрүүл мэндийн байдал дунд гээд цусны донор болох боломжгүй байдаг ч би өгнө гээд л дайраад байдаг. Энэ нь эерэг хандлага ч хэн цусаа өгч болох, эрүүл, аюулгүй цусаар хүний амь насыг аврана гэдгийг мэдэх хэрэгтэй.

(Бүлгийн ярилцлагаас)

ЦССҮТ-өөс орон даяар сар бүрийн 3-ны өдрийг донор алдаршуулах өдөр болгон зохион байгуулж хэвшсэн, хүндэт донор нийтийн тээврээр үнэгүй зорчдог, алт, мөнгө, хүрэл донор болох зэрэг урамшуулах тогтолцоо байгаа талаар цусны төвийн ажилтнууд ярьж байлаа.

Судалгаанд оролцогчдын мэдээлэл авахыг хүсч буй эх сурвалжийг зураг 35-аар үзүүлэв.

Зураг 35. Мэдээлэл авахыг хүсч буй эх сурвалж, хувиар

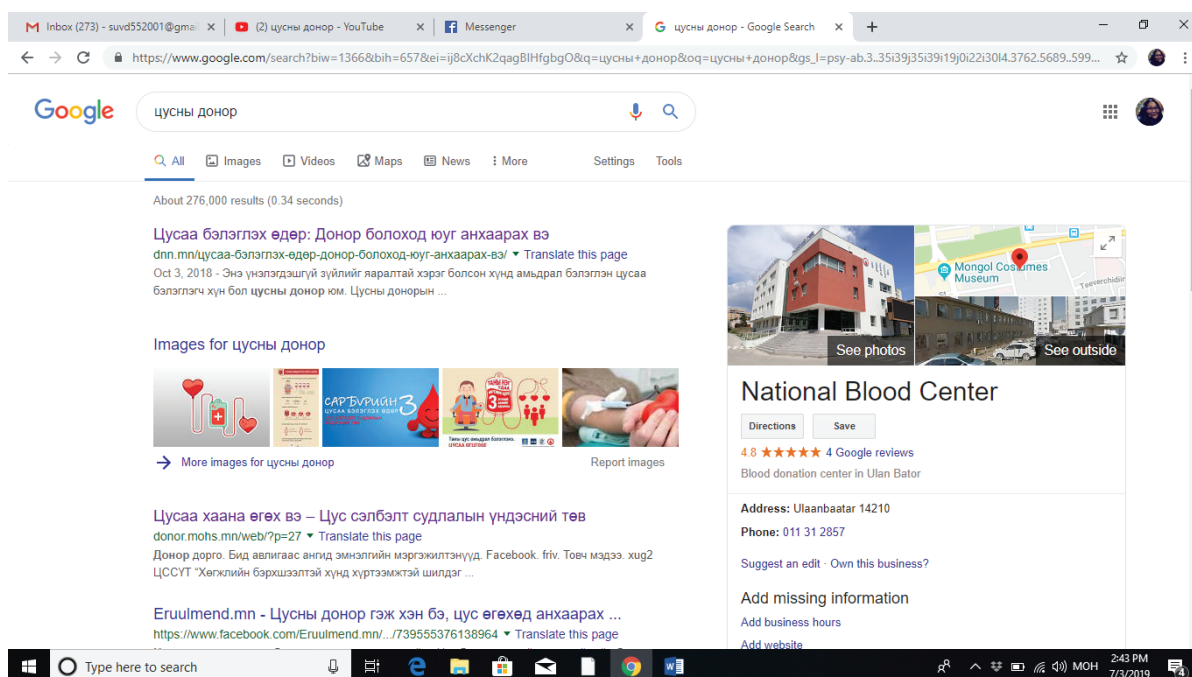
Суурь судалгаанд хамрагдсан нийт хоёр хүний нэг нь телевизээс мэдээлэл авахыг хүсч байсан бол 2019 онд энэ үзүүлэлт өөрчлөгдөж дийлэнх нь олон нийтийн (www.facebook.com, Twitter) сүлжээнээс мэдээлэл авах хүсэлтэй байна. Зөвхөн 0.5 хувь (n=20) нь энэ талын мэдээлэл авах хүсэлгүй байв. Суурь судалгааны дүнгээс харахад энэ үзүүлэлт 5.2 хувь байсан. (Зураг 34).

ТӨСЛИЙН ХҮРЭЭНД ХИЙСЭН МЭДЭЭЛЭЛ, СУРГАЛТ, СУРТАЛЧИЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН

Суурь судалгааг эхэлж байсан 2015 онд интернэтээс “цусны донор” гэдэг түлхүүр үгээр мэдээлэл хайхад ойролцоогоор 34,700 үр дүн гарч ирж байгаа ч дийлэнх нь мэдээ (цусаа бэлэглэлээ, цусны донорын тоо нэмэгдлээ г.м), ярилцлага, дэлхийн цусны донорын өдрийг тэмдэглэсэн талаар байсан.

2019 онд интернэтийн хайлтын системээс “цусны донор” гэсэн түлхүүр үгээр мэдээлэл хайхад 200,000 үр дүн гарч эдгээрийн дийлэнх нь хүн амд шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, шинэ мэдлэг олгох, хандлага өөрчлөх чиглэлийн мэдээлэл өгсөн агуулгатай байна.

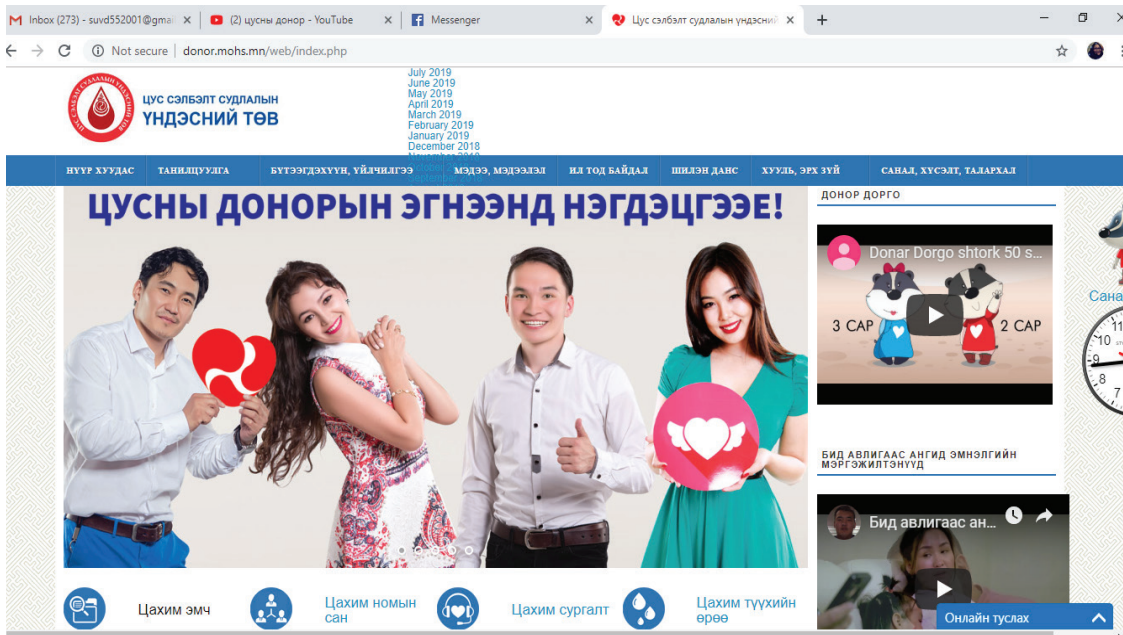

Тайлбар: Мэдээллийг 2019 оны 5 дугаар сарын 8-ны өдөр авав.

Цахим орчинд хүн амд дараах агуулгыг багтаасан мэдээллийг түгээсэн байна. Үүнд:

- Цусны донор гэж хэн бэ?
- Цусаа бэлэглэх өдөр, ямар бүлгийн цустай байсан ч та донор болж чадна.
- Цусаа өгсний дараа таны биед ямар өөрчлөлт гарах вэ?
- Цусны донор гэж хэн бэ, цус өгөхөд анхаарах
- Цус, сийвэн, эсийн донор сонгох шалгуур
- Цусны донор болж амьдрал бэлэглэе
- Эмэгтэй хүн цусны донор болж болно
- Цус бэлэглэгч энэ цагийн чимээгүй баатруудад талархал илэрхийлэв
- Хүн бүр цусны донор болох боломжтой

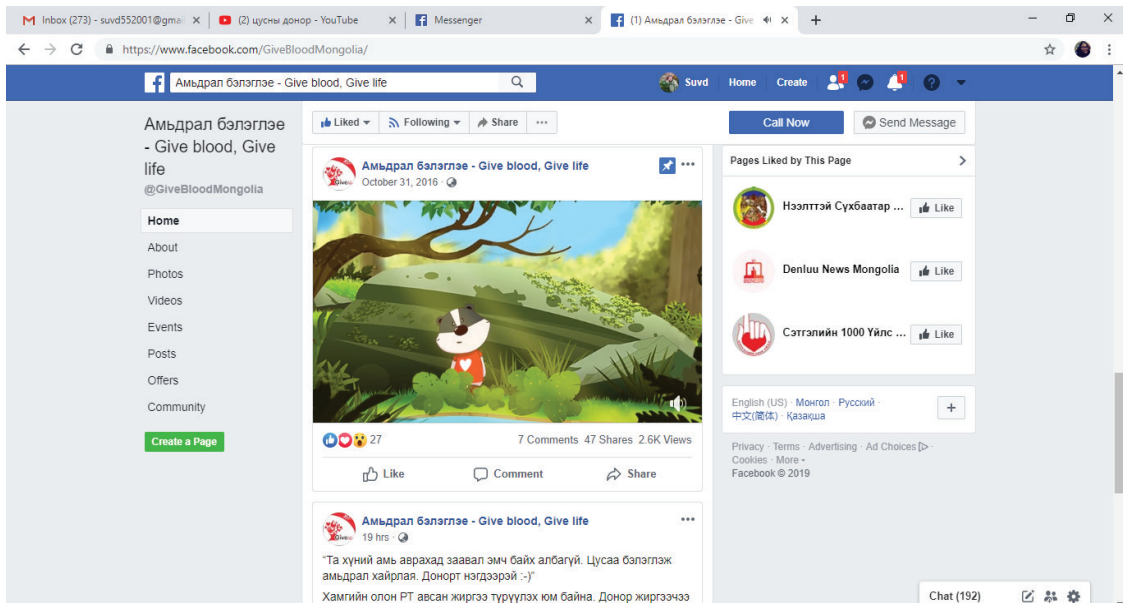
Суурь судалгаагаар (2015 он) ЦССҮТ-ийн цахим хуудсанд хүн амд зориулсан “Цусны донорын талаарх мэдээлэл” хэмээсэн хуудсанд 2012 онд мэдээлэл оруулж, тухайн мэдээллээс 4 хүн асуулт асуусан ч хариулт өгөөгүй байсан. Гэтэл 2019 онд энэхүү дүр зураг өөрчлөгдөж ЦССҮТ-ийн цахим хуудас байнгын ажиллагаатай болсон байна.

Эх сурвалж: <http://donor.mohs.mn/web/?cat=8>

ЦССҮТ-ийн цахим хуудастай танилцахад цаг үеийн мэдээллийг тогтмол оруулж хэвшсэн, хүн амд зориулсан шторк, мэдээллийн хуудсыг байршуулсан байна.

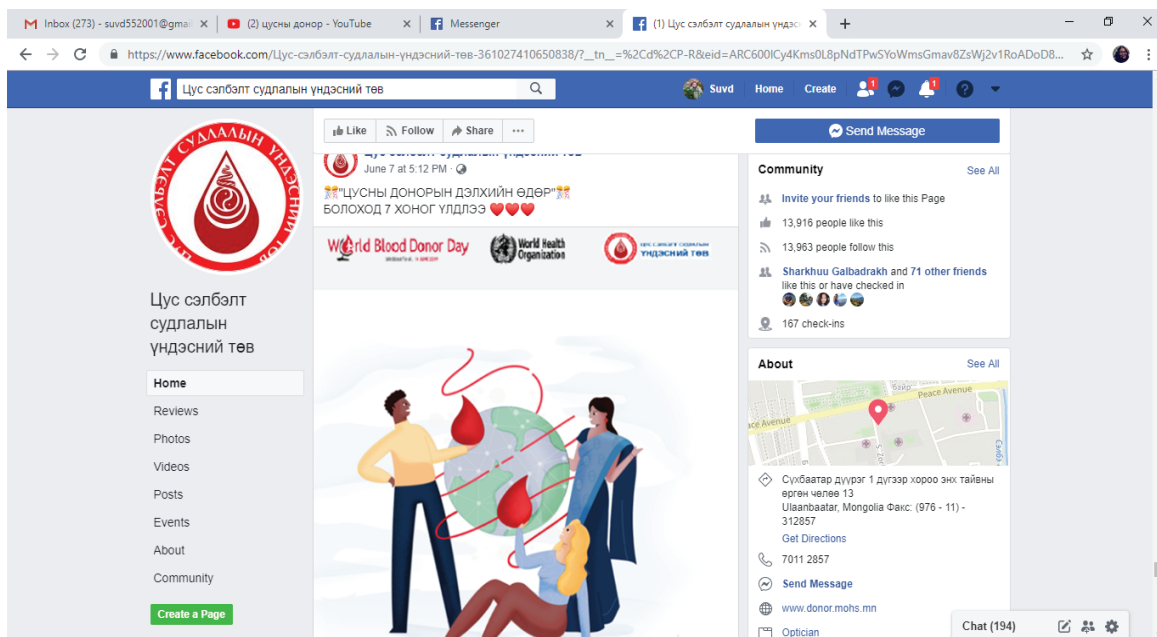
Мөн байгууллагын фэйсбүүк хуудсаар “Амьдрал бэлэглэе- Give blood, give life” хуудсыг 10794 дагагчтай, цаг үеийн мэдээлэл, олон нийтэд хэрэгтэй олон мэдээллийг тогтмол оруулж хэвшсэн байна.

Эх сурвалж: <https://www.facebook.com/GiveBloodMongolia/>

Суурь судалгаагаар Facebook хуудсаар “Та донор байж болно” нэртэй видео бичлэг оруулсан байна. Энэхүү бичлэгийг 2015 оны 1 дүгээр сард оруулсан бөгөөд нэг жилийн дараа 197 хүн үзэж 16 лайк-тай байсан.

Харин 2019 оны судалгаагаар 10,794 дагагчтай “Амьдрал бэлэглэе- Give blood, give life” хуудсыг ЦССҮТ-ийн хуудастай шууд холбосон бөгөөд 13,598 хүн нэгдсэн байна. Мөн хуудсаар зочлоход шууд асуулт, хариултын цонх нээгдэж, хамгийн сүүлд хуудсаар зочлох өдөр мэдээлэл оруулсан байлаа.

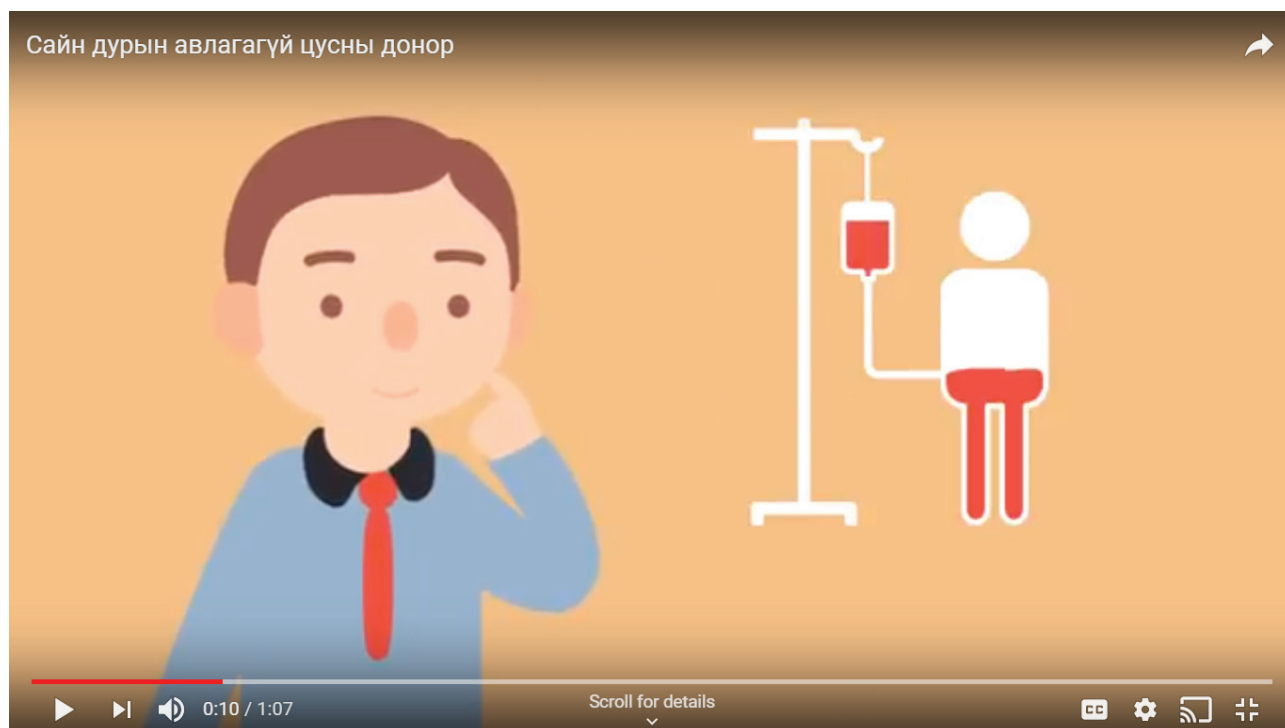

Эх сурвалж: <https://www.facebook.com/Цус-сэлбэлт-судлалын-үндэсний-төв>,
2019 оны 6 сарын 7

Суурь судалгаагаар 2014 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр МУЗН-ээс <https://www.youtube.com/watch> хуудсанд цусны донорын талаарх видео бичлэг оруулсан өдрөөс хойш 14 сарын дараа 253 хүн үзсэн байгааг тогтоожээ. Харин 2019 оны судалгаагаар <https://www.youtube.com> хуудсаар зочлоход хүн амд цусны донорын талаарх мэдээлэл өгөх олон шторк хийгдэж тавигдсан байна.

Хүснэгт 28. Интернэтээс <http://www.youtube.com> хуудсанд тавигдсан мэдээлэл, үзэгчдийн тоо

№	https://www.youtube.com/watch -ээс авсан мэдээллийн эх сурвалж	Тавигдсан хугацаа	Үзсэн хүний тоо
1.	Танайд хоноё цусны донор Өрнөхбаяр	2019 оны 3 сарын 31	1154
2.	Цусны донор	2018 оны 10 сарын 11	14
3.	11 Нэвтрүүлэг цус сэлбүүлэгч	2018 оны 8 сарын 29	26
4.	+ 37 хэм цаг үеийн эрүүл мэндийн сурвалжлага Цусны донор	2018 оны 7 сарын 26	14
5.	Хүний амь аврах ариун үйлсэд нэгдсэн донор та баатар	2018 оны 6 сарын 20	67
6.	Цусны донор	2018 оны 4 сарын 6	152
7.	Донор Дорго 50 сек шторк	2017 оны 1 сарын 29	872

Эх сурвалж: <https://www.youtube.com/>

Төслийн хугацаанд “Монгол Контент” ХХК, Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж, ЦССҮТ, ХӨСҮТ зэрэг байгууллагуудын оролцоотойгоор кампанит ажлыг зохион байгуулсан байна. Төслийн хугацаанд үр дүнг үнэлэхдээ явцын ба үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлтээр хэмжсэн.

Хүснэгт 29. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг өргөжүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн хэвлэл мэдээллийн кампанит ажлын үр дүн

№	Шалгуур үзүүлэлт	Кампанит ажлын өмнөх суурь үзүүлэлт	Кампанит ажлын дараах хүрсэн үр дүнгийн үзүүлэлт	Эзлэх хувь
1.	Кампанит ажлын хүрээнд боловсруулсан мэдээ мэдээлэл, контентийн тоо	-	35 - 37	55
2.	ЦССҮТ-ийн фэйсбүүк хуудасны лайк тоо	9,972	20,000	10
3.	ЦССҮТ-н фэйсбүүк хуудсанд нийтэлсэн post engagement дундаж тоо	36	100	10
4.	gogo.mn, фэйсбүүк хуудсанд нийтэлсэн post engagement дундаж тоо	-	500	10
5.	Хүний нөөцийг чадавхжуулах сургалт зохион байгуулах, сургалтын үнэлгээ	-	80%-аас дээш байвал хангалттай гэж үзнэ.	10
6.	Донорын тоо (3-8-р сарын дундаж тоо)	2,086	2,159	5

КАМПАНИТ АЖЛЫН ХҮРЭЭНД БЭЛТГЭСЭН КОНТЕНТУУДЫГ СОШИАЛ СУВГААР

Контент хүлээн авагчдын сэтгэгдлээс үзэхэд цусны доноруудын ач гавъяаг ойлгож, үнэлдэг бөгөөд ойр дотны болон танилууд нь цус сэлбүүлж байсан иргэдийн мэдлэг, мэдээлэл ихтэй байгааг илтгэж байна. Мөн цус авах цаг богино байдаг учраас цусаа өгч амжихгүй байгаа талаар сэтгэгдэл үлдээсэн байна. Кампанит ажлын хүрээнд дараах контентуудыг бэлтгэжээ (Хүснэгт 30).

Хүснэгт 30. Төслийн хүрээнд хийгдсэн контентууд

“ ЦССУТ 15-16 шинэ технологийг нэвтрүүлээ. Өмнө нь элэг шилжүүлэн суулгасан хүнд шаардлагатай захиалгыг 10 донороос бэлтгэдэг байсан бол одоо хоёр донороос л бэлтгэх боломжтой болсон. Гэх мэтээр цус цусан бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал олон улсын түвшинд хүрч чадлаа ”

Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төвийн захирал
Н.Эрдэнэбаяр

Н.Эрдэнэбаяр: Цус, цусан бүтээгдэхүүний чанар аюулгүй байдал олон улсын түвшинд хүрч чадсан

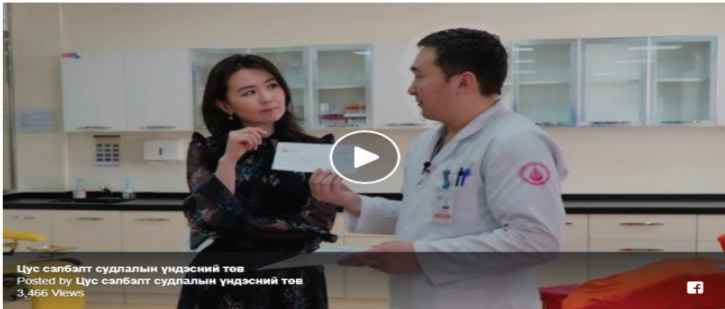
2. Шторк_Донорууд өөрсдийн талаар

Шторк_Донорууд өөрсдийн талаар

#LIVE Цусаа хэрхэн бэлэглэдэг вэ?

Р.Адвасуран | ЦССУТ
2018-03-21 11:20 GMT+8

Like 101 Share Tweet

Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төв
Posted by Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төв
3,466 Views

Яг одоо "Sweetymotion" хамтлагийн дуучин Э.Ганболор Цус Сэлбэлт судлалын үндэсний төвөөс "Цус өгөх үйл явцын тухай" шууд дамжуулан хургаж байна.

Таны цус амьдрал бэлэглэнэ.
ЦУСАА ӨГЦГӨӨ

МОНГОЛЫН САНХААГАР ОУС АЖ АХУЙН ХАМГААГАХ УЛАСЫН ТӨВ
ADB

LIVE Цусаа хэрхэн бэлэглэдэг вэ?

Цусны хэрэгцээ шаардлагын талаар ТА МЭДЭХ ҮҮ?

Таны нэг удаа өгсөн цус 3 хүний амийг аварна.

Барааг нь хараагүй, нэрийг нь ч мэдэхгүй тэр хүмүүсийн буянаар би дахин амьдарсан.

ТАНЫ МЭДЭХ ЁСТОЙ 5 ЗҮЙЛ

- **АЛС Ч БҮЛГИЙН ЦУСТАЙ ХҮН ДОНОР БОЛОХ БОЛОМЖТОЙ**

- **ЯМАР ШААРДЛАГЫГ ХАНГАХ ВЭ?**

17+ НАСТАЙ 45кг+ ЖИНТЭЙ ✓ ЭРҮҮЛ

- **ХЭДЭН ХҮНИЙГ АВРАХ БОЛОМЖТОЙ ВЭ?**

ТАНЫ ӨГСӨН НЭГ УДААГИЙН ЦУС 3 ХҮНИЙ АМИЙГ АВАРНА

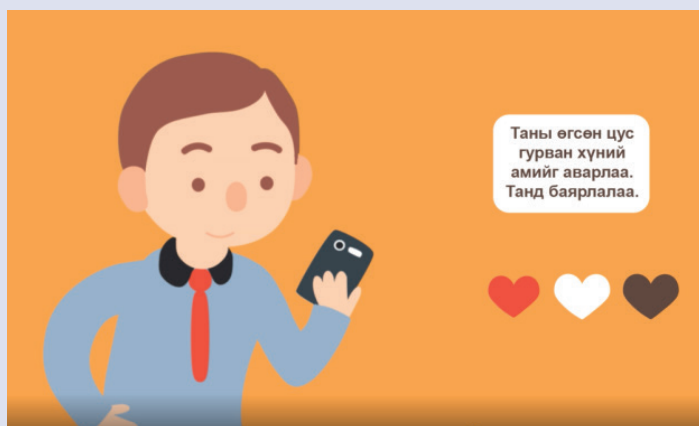
- **ЖИЛД ХЭДЭН УДАА ЦУСАА ӨГЧ БОЛОХ ВЭ?**

ЭРЭГТЭЙ ХҮН 2 САР ТУТАМД ЭМЭГТЭЙ ХҮН 3 САР ТУТАМД

- **ЦУС АВАХ ЯВЦАД ХЭРЭГЛЭЖ БАЙГАА БАГАЖ, ХЭРЭГСЭЛ БҮГД НЭГ УДААГИЙНХ**

Таны мэдэх ёстой 5 зүйл

Таны цус амьдрал бэлэглэнэ. ЦУСАА ӨГЦГӨӨ

Тийм ээ, би “баатар”

Таны өгсөн цус ямар үе шатаар хүний амь авардаг вэ?

Хойшуулалгүйгээр, хүлээлгүйгээр ЦУСНЫ ДОНОР болоорой.

Цусаа өгсний дараа ТАНЫ БИЕД ЯМАР ӨӨРЧЛӨЛТ ГАРАХ вэ?

Нэг хүнд элэг шилжүүлэн суулгахад ойролцоогоор 80 орчим нэгж цус цусан бүтээгдэхүүн хэрэглэдэг.

Эх сурвалж: “Монгол Контент” ХХК-ийн тайлангаас

Төслийн хугацаанд мэргэжлийн байгууллагаар цусны доноруудыг алдаршуулах ажлыг зохион байгуулж энх цагийн баатрууд нэртэй нэвтрүүлэг бэлтгэн олны хүртээл болгожээ. Нэвтрүүлэгт цусны доноруудаас сонгон оролцуулахдаа хүйс, нас, ажил мэргэжлийн төлөөллийг онцолсон нь хүн амд хүрсэн сайхан нэвтрүүлгүүд болсон байна.

Шигтгээ: Цусны донорын хэрэгцээ

Сүүлийн таван жилийн судалгаагаар цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэгцээ тогтмол өссөн үзүүлэлттэй байна. Ялангуяа сүүлийн жилүүдэд чөмөг, элэг, бөөр шилжүүлэн суулгаж байгаа тул энэ төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ өсөж байна. Иймд өвчтөнүүдэд амь нас хайрлаж, цусны доноруудын эгнээнд элсэн, цусаа бэлэглэх донор шаардлагатай хэвээр л байгаа.

Ганцаарчилсан ярилцлагаас

“Манай БОЭТ жилдээ 160 мянган хүнд амбулаторийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлж, 3500-4000 мэс ажилбар гүйцэтгэдэг. Зөвхөн Орхон аймгийн иргэдээс гадна Хөвсгөл, Булган, Сэлэнгэ аймгийн сумдын хүн амд хоёр болон гуравдугаар шатлалын эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлж байна. Төслийн хугацаанд цусны донорын эгнээ өргөжиж аймгийн хэмжээнд нийт 1500 гаруй цусны донор бүртгэлтэй байна.

Орхон аймгийн мэргэжилтнүүдийн ярилцлагаас

Өмнөговь аймгийн хувьд 65 мянга гаруй хүн амтай гэдэг хэдий ч уул уурхай их хөгжсөнтэй холбоотойгоор тогтмол байдаг хүн амын тоо 100 мянга давсан. 2014 оноос өмнө цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөц болон донорын тоо бага байсан. Тиймээс хэрэгцээгээ хангахын тулд ЦССҮТ-өөс цус, цусан бүтээгдэхүүн авдаг байлаа. Өнгөрсөн онд аймгийн хэмжээнд нийт 169 донор шинээр элссэн.

Өмнөговь аймгийн эмч, мэргэжилтнүүдийн ярилцлагаас

Төслийн хугацаанд хүүхэд, залууст цусны донорын талаарх мэдлэг олгох үйл ажиллагааг зохион байгуулжээ. Залуучуудын дийлэнх нь өөр өөрийн хэмжээнд цусны донорын талаар мэдлэгтэй, эерэг хандлагатай байсан гэжээ.

ЕБС-д цусны талаарх ерөнхий ойлголт өгөхийн зэрэгцээ цусны донор, хэрэгцээ шаардлагын талаарх илүү өргөн мэдээллийг олгох хэрэгтэй хэмээн төсөл хэрэгжүүлэгчид үзсэн байна.

Бүлгийн дүгнэлт (Мэдээллийн эх сурвалж)

Ерөнхий мэдээлэл авдаг эх сурвалж

- Судалгаанд хамрагдсан хүн амын дийлэнх нь олон эх сурвалжаас мэдээлэл авдаг бөгөөд хамгийн их ашигладаг мэдээллийн хэрэгсэл нь телевиз болон олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл тэр дундаа <http://www.facebook.com>-ийг өргөн ашиглаж байна. Мэдээллийн эх сурвалж нь насны бүлгээр ялгаатай байна.
- Хот, хөдөөд мэдээлэл авдаг эх сурвалжид төдийлөн ялгаатай байдал ажиглагдсангүй.

Цусны донорын талаарх мэдээллийн эх сурвалж, хэрэгцээ

- Төслийн хүрээнд хийгдсэн цусны донорын талаар мэдлэг олгох, мэдээлэл түгээх, хүн амын дундах хандлага өөрчлөх чиглэлээр хийгдсэн ажлууд хүн амын дийлэнхийн ашигладаг мэдээллийн эх үүсвэрийг ашигласан байна. Мөн тэдгээр нь анхаарал татахуйц, хандлага өөрчлөгдөхүйц, сонирхолтой хэлбэрээр хийгдэж чадсан байна.
 - Оролцогчдын талаас илүү хувь нь цус хандивлах тухай ямар нэгэн МСС-г харсан, тэдгээрийн 50.4 хувь нь цусаа бэлэглэх талаар бодсон байна.
 - 2015 оны суурь судалгаагаар цусны донорын талаарх аливаа МСС-г хараад 54.8 хувьд цус бэлэглэх, цусны донор болох ямар ч сэдэл төрдөггүй байсан бол 2019 онд энэ үзүүлэлт 24.4 хувь болж буурчээ.
 - 2015 онд “цусны донор” гэсэн түлхүүр үгээр интернэтээс мэдээлэл хайхад дийлэнх нь цусны донорын тоо нэмэгдлээ, цусаа бэлэглэлээ зэрэг мэдээ байсан. Харин 2019 онд интернэтээс 200,000 орчим мэдээлэл олдсон байгаагийн дийлэнх нь суурь судалгааны үрдүнд үндэслэсэн хүн амд мэдлэг олгох, мэдээлэл өгөх, хандлага өөрчлөх МСС-ны материал, донорыг алдаршуулсан ярилцлага, цусны донор хэрэгтэй байгаа талаарх мэргэжилтнүүдийн ярилцлага зэрэг байна.
- Мэргэжлийн болон холбогдох байгууллагын цахим хуудас тогтмол ажиллагаатай болж, цахим хайлтын орчинд холбогдсон нь хэрэглэгчид цусны донорын талаарх мэдээллийг найдвартай эх сурвалжаас авах боломжийг бүрдүүлсэн байна.
- Суурь судалгаанд хамрагдсан нийт хоёр хүний нэг нь телевизээс мэдээлэл авахыг хүсч байсан бол 2019 онд энэ үзүүлэлт өөрчлөгдөж дийлэнх нь олон нийтийн (www.facebook.com) сүлжээнээс мэдээлэл хүсэлтэй болжээ.

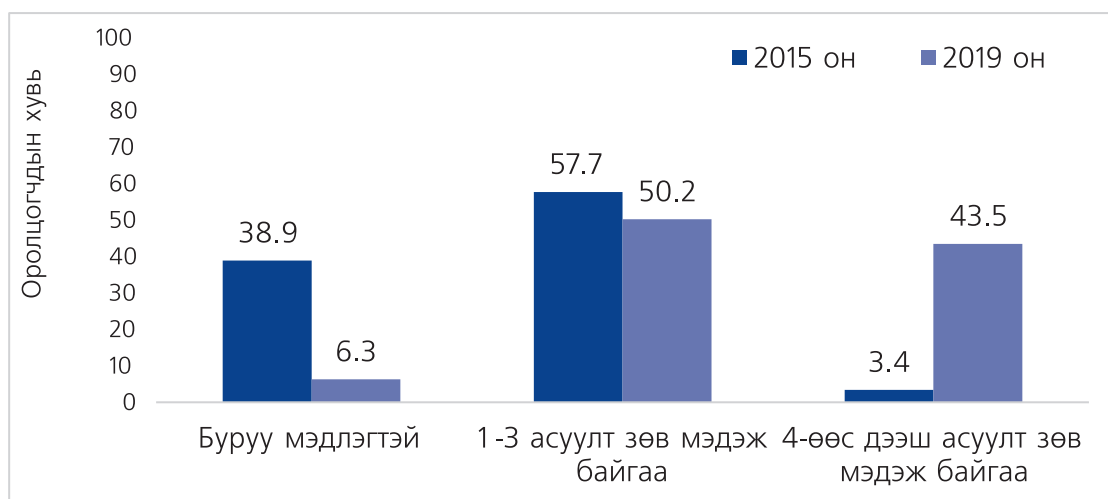
ХЭЛЦЭМЖ

Монгол Улсын хэмжээнд цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэгцээ шаардлага жилээс жилд нэмэгдсээр байгаа нь хүн амын өвчлөл, нас баралтын гол шалтгаан болсон эмгэгтэй шууд холбоотой юм. Тухайлбал, манай улсын хүн амын өвчлөл, нас баралтын тэргүүлэх шалтгаан сүүлийн 10 жилд өөрчлөгдөж, хорт хавдар 2-р байрыг эзлэх болж, хорт хавдрын хожуу илрэлтийн хувь буурахгүй байгаагаас гадна, эрхтэн шилжүүлэн суулгах болон туяа, химийн эмчилгээ хийлгэх өвчтөнүүдийн тоо тасралтгүй нэмэгдсээр байна. “Донорын тухай” Монгол Улсын хуульд “Цусны донор” гэж хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг аврахад зориулан сайн дураараа цусаа өгөгчийг хэлнэ хэмээн тодорхойлсон байдаг. Тэгвэл цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг, хандлагын түвшинг тодорхойлох, мөн нотолгоонд тулгуурласан зөвлөмж боловсруулан практикт ашиглах зайлшгүй шаардлагын улмаас ЭМСХХ-5-ын хүрээнд АХБ-ны санхүүгийн дэмжлэгтэйгээр суурь судалгааг 2015 онд, төгсгөлийн судалгааг 2019 онд давтан хийлээ.

Төслийн суурь болон давтан судалгааг үндэсний түвшинд зохион байгуулж 3500 орчим 18-60 насны хүн амыг хамруулсан нь Монгол Улсын насанд хүрсэн хүн амын нийгмийн үзүүлэлттэй ойролцоо төлөөлөл байлаа.

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх хүн амын мэдлэг

Судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь цусны донорын талаар сонсож байсан гэжээ. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаар сонссон байдалд хүйс болон байршлын ялгаа ажиглагдаагүй. Бид цусны донорын талаарх мэдлэгийн түвшинг тогтоох 14 асуултыг оролцогчдоос тодруулсан. Суурь судалгаанд оролцогчдын 38.9 хувь нь сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх буруу мэдлэгтэй байсан бол 2019 онд энэхүү үзүүлэлт 6.3 хувь болж буурсан амжилттай байна (Зураг 36).

Зураг 36. Цусны донорын талаарх мэдлэг, оролцогчдын хувиар

Суурь судалгаанд оролцогчдын 3.4 хувь нь цусны донорын 4-өөс дээш асуултыг мэдэж байсан бол төгсгөлийн судалгаанд 43.5 хувь болж 40.1 хувиар нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байсан. Энэ нь хүн амд шинжлэх ухааны мэдлэгийг хүргэж чадсан амжилт хэмээн бид дүгнэж байна. Энэ байдал бусад улс орнуудад хийгдсэн ижил төстэй судалгаанд хамрагдсан хүн амын мэдлэгийн түвшинтэй адил байна. Хэдийгээр хүн амын мэдлэгийн түвшин нэмэгдэж байгаа ч оролцогчдын хамгийн тааруу мэдэж байгаа асуулт нь “А буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүний цусыг донорын цусанд хэрэглэж болох эсэх”, “Харьцангуй эрүүл атлаа ЯМАР хүн цусны донор байж болохгүй”, “Цусаа бэлэглэхийн өмнө хувь хүн биеэ хэрхэн бэлтгэх” талаарх асуултууд байсан.

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх буруу мэдлэг 18-25 насны залуучуудын дунд хамгийн өндөр байсан бөгөөд нас ахих тутам мэдлэгийн түвшин нэмэгдэх хандлага ажиглагдсан.

Gao L. (2017) нарын БНХАУ-ын Бээжингийн анагаах ухааны коллежийн 841 оюутнуудыг хамруулсан судалгаагаар цусаа өгч байсан оюутнуудын цусны донорын талаарх мэдлэг, цусаа огт өгч байгаагүй оюутнуудаас илүү байгааг тогтоожээ. Цусаа өгөх явцад халдвар авна гэхээс айдаг нь оюутнуудын цус бэлэглэх дадалд сөргөөр нөлөөлж байгааг тогтоожээ. Судалгааны дүнд үндэслэн анагаахын чиглэлээр суралцаж буй оюутнуудад цус бэлэглэх талаарх сургалтыг түлхүү өгснөөр тэднээр дамжуулан олон хүнд нөлөөлөх замаар цусны донорын эгнээг нэгтгэж болохыг чухалчилсан байна.

Бидний судалгаагаар хүн амын дунд цусны донорын талаарх дараах буруу мэдлэг, байгааг тогтоосон. Үүнд:

- Хүний цус Казак, Монгол гэж үндэстнээр ялгаатай байдаг
- Эрэгтэй хүн цусаа өгч болдоггүй
- Цусны донор болоход цусны бүлэг хамааралтай, 1-р бүлгийн цус сайн зэрэг буруу ойлголт байгааг бидний судалгаагаар тогтоосон.

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын цусны донорын талаарх мэдлэг, суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад 38.3 хувиар нэмэгдсэн байна. Энэ нь төслийн хүрээнд мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагааг зөв шинжлэх ухаанч мэдээллээр хангах мессеж бүхий кампанит ажил зохион байгуулж чадсан хэмээн дүгнэж болохоор байна.

Дэлхий дахинд 170 орны 12700 гаруй цус цуглуулах төвүүдэд жилд 117 сая нэгж цус цуглуулагдаж байна. Дэлхийн нийт хүн амын 16.0 хувь нь оршин суудаг өндөр хөгжилтэй орнуудад нийт цуглуулсан цусны 42.0 хувь нь ногдож байна. ДЭМБ-аас цусны аюулгүй байдлын талаар нийт 18 санамж бичгүүдийг гаргасан байдаг. Эдгээр санамж бичгүүдэд голлох 5 стратегийг зөвлөмж болгодог бөгөөд 2-р стратеги: Хүн амын эрсдэл багтай бүлгээс сонгосон сайн дурын авлагагүй доноруудаас цус цуглуулахыг заасан байдаг.

Аливаа дэгдэлт, цар тахлын үед улс орнуудад цус цуглуулалтын үйл ажиллагаа буурдаг. Учир нь цар тахлын үед хөл хорио тогтоох нийгмийн эрүүл мэндийн арга хэмжээг ихэвчлэн хэрэглэдэг тул цус цуглуулалтын үйл ажиллагаа буурдаг. Цус цуглуулалтыг суурин төвд цуглуулдаг бөгөөд явуулын хэлбэрээр цуглуулах үйл ажиллагааг цөөн хүн амын дунд (их дээд сургууль, компани аж ахуйн нэгж, цэргийн анги г.м) зохион байгуулдаг. Ялангуяа их, дээд сургуулийн оюутнууд нь маш эрүүл хүн амын бүлэг байдаг бөгөөд ДЭМБ-аас залуучуудаас цус цуглуулахыг зөвлөдөг ч аливаа дэгдэлт, хөл хорионы үед цус цуглуулалтын энэ үйл ажиллагаа буурдаг байна.

Хүн амын цусаа хандивлах дадал, хандлага муу байх зэрэг нь гамшиг, онцгой байдлын үед цусаа хандивлахгүй байх эрсдэлтэй юм.

Судлагдсан онуудад нийт цус өгөлтийн тоо нэмэгдсэн ч өсөлтийн хувь нь тогтворгүй байна. Энэ нь манай улсын хүн амын цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, цусаа хандивлах дадлыг тогтмол нэмэгдүүлж байх шаардлагатайг харуулж байгаа.

Хүснэгт 31. Судлагдсан он, цус өгөлтийн байдлаар

Судлагдсан он	Нийт цус өгөлтийн тоо	Өсөлтийн %
2014	26097	-
2015	25587	-2.0
2016	30968	21.0
2017	29217	-5.7
2018	30742	5.2
2019	34109	11.0

Эх сурвалж: ЦССҮТ-ийн статистик, 2014-2019 он

Төслийн хугацаанд ЦССҮТ-д мэдээлэл, сурталчилгаа хариуцсан ажилтанг бүтэн орон тоотойгоор ажиллуулж эхэлсэн, хүн амын мэдлэг, хандлага, дадлыг нэмэгдүүлэх мэдээлэл, сурталчилгааны бэлэн материалуудтай болсон нь ихээхэн чухал үйл ажиллагаа болсон байна. Бидний 2 удаагийн судалгаагаар хүн амын байгууллага, сонирхлын бүлэгт хамрагддаг байдлыг тогтоож тэдэнд чиглэсэн үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхийг зөвлөсний дагуу Ротари, JCI Mongolia, Ротаракт, “Global Blood Donation” зэрэг олон улсын төрийн бус байгууллагууд, Монголын Залуучуудын холбоо, Монголын үндэсний сагсан бөмбөгийн холбоо зэрэг үндэсний хэмжээний төрийн бус байгууллагууд, буудлагын спортын клуб, Залуу дугуйчин клуб зэрэг сонирхолын бүлэг, клубуудтэй хамтран ажиллаж чадсан байна. Энэ нь нийгмийн эрүүл мэндийн гамшиг, онцгой байдал гарахад цус цуглуулах үйл ажиллагааг идэвхижүүлэхэд ихээхэн тус нэмэр болох юм.

Сайн дурын авлагагүй цусны донорын тухай ойлголтод хандах хандлага

Судалгаагаар хүн амын 60 орчим хувь нь цусаа сайн дураараа бэлэглэх талаар өмнө нь бодож байгаагүй гэжээ. Гэхдээ сүүлийн жилүүдэд нийгэмд сайн үйл хийх хүсэл тэмүүлэл, сайн үйл хийж буй хүнээр бахархах хандлага давамгайлж байгаа нь цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэхэд эерэгээр нөлөөлж байж болохыг чанарын судалгааны дүн харуулсан. Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад төгсгөлийн судалгаанд оролцогчид цусны донороор бахархах, цус өгөх нь буянтай бөгөөд хэрхэн цусаа өгдөг талаар судалж өөрөө цусаа өгөх хүсэлтэй байгаа зэрэг хандлага давамгайлж байлаа.

ЦССҮТ нь цусны авлагагүй донорын талаарх мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлыг хязгаарлагдмал хүрээнд буюу албан байгууллага, цэргийн анги, оюутан сурагчдын дунд зохион байгуулж байсан. Гэтэл, төслийн дараах судалгаанд ААНБ, компани, сонирхогчдын бүлэг хүн ам зэрэг нийт хамт олон, найз нөхдөрөө цусаа бэлэглэх аянд сайн дураараа нэгдэх, өөрсдөө хандах байдал нь нэмэгджээ.

Дэлхийн олон оронд хийгдсэн судалгаагаар айдас цусны донорын эгнээг нэгтгэхэд сөргөөр нөлөөлдөг нь хамгийн нийтлэг байдаг болохыг судлаачид дурьдсан байна. Саудын Араб болон Энэтхэгт хийсэн судалгаанд (Junu Nada, 2005) зүү тариураас айх, халдвар авах, цус багадаа эрсдэл нэмэгдэнэ зэрэг нь бидний судалгааны дүнтэй ойролцоо байна.

Бидний судалгаагаар хүн амын дунд “эрэгтэй хүний цус төлждөггүй” гэсэн жендэрийн хэвшмэл ойлголт байгааг тогтоосон.

Суурь судалгаанд хамрагдсан цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан оролцогчдын голч нас (30 ± 18) энэ талаар бодож байгаагүй иргэдээс (35 ± 20) 5 насаар залуу байгаа нь залуучуудын дунд цусаа бэлэглэх хандлага илүүтэй байдгийг илтгэсэн. Харин төслийн дараах судалгаанд

цусаа бэлэглэх талаар бодсон голч нас 37.5 [95%CI: 36.73-38.19] болсон нь зөвхөн залуучууд бус, идэр насныхан ч цусаа бэлэглэх хандлагатай болсон байна.

Монголчуудын 90 гаруй хувь нь цус бэлэглэх нь буян, сайн үйлс гэдэгтэй бүрэн санал нийлдэг байна. Бидний судалгааны дүнгээс харахад цусны донор болох хүн амын тоо жилээс жилд нэмэгдэж байгаа бөгөөд энэ нь мэдлэгийн түвшин цусаа бэлэглэх хандлагад шууд нөлөө үзүүлсэн байж болохыг харуулж байна.

Монгол Улсад өдөрт 100 орчим донор цусаа өгч байж эмнэлгүүдийн тайван үеийн хэрэгцээг хангана гэж тооцоолдог. ДЭМБ-аас тухайн улсын хүн амын 3% нь байнгын донор байхад тухайн улс орон өөрийн орны цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэгцээг хангаж чадна гэж тооцоолсон байдаг. Хэдийгээр цусны донорын тоо манай улсад нэмэгдэж байгаа ч өдөрт 100 орчим донор цусаа өгч чадахгүй байгаа.

Цусаа бэлэглэх болон бэлэглэхгүй байгаа дадалд нөлөөлөх хүчин зүйлс

Бидний судалгаанд оролцогчдын цусаа бэлэглэх нь ямар нэгэн эрсдэлтэй байдаг гэсэн хандлага өөрчлөгдөөгүй. Суурь судалгаанд хамрагдсан хүн амын 70.8 хувь нь цусаа бэлэглэхэд эрсдэлгүй гэж үзсэн бол төслийн дараах судалгаанд энэ үзүүлэлт 76.4 хувь болжээ. Цусаа бэлэглэхэд өөрт нь ямар нэгэн эрсдэл тохиолдоно гэсэн оролцогчдын дийлэнх нь халдвар авч магадгүй, цус багадалттай болно, ухаан алдаж унана гэсэн сөрөг хандлагатай байлаа. Бидний судалгааны үр дүнтэй нэлээд олон судалгааны дүн дүйж байна. Тухайлбал Фернандос нарын судалгааны дүнгээс харахад донор биш иргэдийн энэ талын мэдээллийн дутагдалтай байдал болон аливаа эрсдлээс айх айдас цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэхэд сөргөөр нөлөөлдөг болохыг тогтоосон байна (Fernandez нар 1996). Тэгвэл Заллер нарын (2005) БНХАУ-д хийсэн судалгааны дүнгээс харахад нийгмийн зүгээс үзүүлдэг дарамт, цусны шинжилгээ өгч өөрийн эрүүл мэндийн байдлыг мэдэх гэсэн хүсэл нь цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэхэд нөлөөлдөг гэсэн нь манай судалгааны үр дүнгээс ялгаатай байсан.

Энэтхэгийн цусны донор хүн амын дунд хийсэн судалгаагаар “цусаа бэлэглэхэд биеийн эрүүл мэндэд сайн”, “сэтгэл тэнийдэг”, “аз жаргалтай болдог”, “өөрөөрөө бахархдаг”, “биеийг амраадаг”, “цусан дахь холестеролын хэмжээг бууруулдаг” зэрэг эерэг нөлөөтэй хэмээсэн байлаа (Junu Hada, 2005). Бидний судалгаанд хамрагдсан цусны байнгын донор хүмүүсийн сэтгэгдэл, нийт оролцогчдын хүйс, боловсролын түвшин, гэрлэлт, шашин шүтлэгээс үл хамаарч цусаа бэлэглэх нь буянтай үйлс хэмээн үзэх хандлага бусад оронд хийгдсэн судалгааны дүнтэй ойролцоо байна. Цусны доноруудын цусаа бэлэглэх болсон хамгийн том шалтгаан “сайн үйл” хэмээн үздэгтэй холбоотой гэжээ. Тэдний хувьд энэхүү үйлс нь бахархмаар сайхан санагддаг хэмээн ярьцгаасан ч төр засгаас цусны доноруудын аж амьдрал, нийгмийн хувьд дэмжлэг үзүүлж байхыг бидний судалгааны дүн харуулсан. Энэхүү судалгаанд хамрагдсан сайн дурын авлагагүй донорууд цусаа өгөхдөө мөрдөх дүрэм журмыг сайн мэддэг, мөн өөрийн биеийг бэлтгэж ирдэг гэдгээ ярьцгаасан. Энэ дадал бусад орны цусны доноруудад ч мөн ялгаагүй хэвшсэн болохыг Александр болон Гутиериаз нарын судалгааны дүн харууллаа.

Хөгжиж буй улс орнуудын хүн амын цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага тогтоох 18 судалгаанд хийсэн дүн шинжилгээгээр цусны донорын талаарх буруу ойлголт, айдас, цусыг нь зарах вий гэх болгоомжлол нь цусаа бэлэглэх эерэг хандлагад сөргөөр нөлөөлж байна хэмээн дүгнэжээ (E.Lownik, E.Riley, T.Konstenius et al., 2012).

Мөн Этиопийн хүн амын дунд хийсэн судалгаагаар сайн дураар цус хандивлах талаарх цогц мэдлэгтэй цусны донор хүн амын эзлэх хувь мэдлэгийн түвшин бага, сайн дураараа цусаа хандивлагчаас бага тархалттай байгааг тогтоосон байлаа (Urgesa K et al., 2017).

Этиопийн хүн амын дунд хийсэн судалгаагаар цус хандивлах талаар мэдлэгтэй, сайн эерэг хандлагатай байсан ч дадал бага байгааг тогтоожээ. Тэдний дийлэнх нь цусаа хандивласны дараа тухайн хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж цус багадах, халдвар авах зэргээс айдаг, хэзээ, хэрхэн хандивлах талаарх мэдлэг дутмаг байдал нь цусаа хандивлахад сөргөөр нөлөөлдөг байна. Хүн амын цус хандивлах дадалд нас, хүйс, шашин шүтлэгийн байдал статистикийн ач холбогдол бүхий нөлөөлдөг болохыг тогтоожээ (Melku M., et al, 2016).

Renu Chauhan (2018) нар анагаахын оюутнуудыг хамруулан судалгаа хийжээ. Судалгаагаар анагаахын оюутнууд харьцангуй мэдлэгтэй, сайн дураар цусаа хандивлах хандлагатай ч цусны донор оюутнуудын тархалтын хувь бага байна хэмээн дүгнэсэн байна. Оюутнуудын дийлэнх нь жин багатай, цус багадалттай гэсэн шалтгааны улмаас цусаа бэлэглэхгүй байгаад анхаарч оюутны байр, оюутны цайны газарт анхаарлаа хандуулахыг зөвлөсөн байна.

Саудын Арабын 20-45 насны хүн амыг хамруулан судалжээ. Судалгаагаар Саудын Араб хүн амын дийлэнх нь цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага сайн, цусны донорын тархалт өндөр байдгийг тогтоожээ (Almutairi SH., нар, 2018).

Энэтхэгт хийсэн судалгаагаар хүн амын цусаа бэлэглэхгүй байгаа дадалд саад болж буй хамгийн чухал шалтгаан нь хувь хүний эрүүл мэндтэй холбоотой юм. Мөн хүн амын дунд тархсан домог ярианд анхаарал хандуулж шинжлэх ухаанч тайлбарыг өгч, ЕБС-иудад цусны донорын сургалтыг оруулж байхыг чухалчилсан байлаа (Mishra SK нар., 2016).

Бусад улс орнуудад хийсэн судалгааны дүнгээс харахад соёлын болон нийгмийн харилцан адилгүй хүчин зүйлс сайн дурын, авлагагүй цусны донорын үйл ажиллагаанд нөлөөлж байгаа ч иргэдийн цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, дадал ойролцоо үзүүлэлттэй байна.

Судалгаанд оролцогчдын мэдээлэл авдаг эх сурвалж

Судалгаанд хамрагдсан хүн амын хамгийн их ашигладаг мэдээллийн хэрэгсэл нь телевиз байна. Оролцогчдын насны бүлэг нэмэгдэхэд телевизээр мэдээлэл авдаг дадал илүү байхад залуучуудын дийлэнх нь олон нийтийн сүлжээ, интернетээс мэдээллээ авдаг байв. Түүнчлэн зөвхөн нэг төрлийн мэдээллийн эх сурвалжаас мэдээлэл авдаг оролцогчдын хувь бага бөгөөд гол төлөв телевиз, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл тэр дундаа www.facebook.com-ийг өргөн ашигладаг байна.

2004 онд хийсэн судалгаагаар хүн амын 47.2% нь цусны донор болох талаар ямар нэгэн мэдээлэл авсан, 23.5% нь мэдээллийг өөрийн найз нөхөд болон гэр бүлийнхнээс, 20.4% нь эмнэлгийн ажилтнуудаас авчээ (МУЗН, "МЭ консалтинг" ХХК, 2004). Тэгвэл иргэдийн мэдээллийн урсгал өнөө үед илүү цахим хэлбэрт шилжин, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслийг түлхүү ашигладаг болсныг бидний судалгааны дүн харууллаа.

Бидний суурь судалгаанд (2015 он) оролцогчдын 61.1% нь цус хандивлах үйл ажиллагааны талаар сонссон ч энэхүү үйл ажиллагааг хараад цусаа бэлэглэх ямар ч сэдэл төрж байгаагүй гэж хариулсан нь өнөөгийн хийгдэж буй МСС-ны үйл ажиллагааг өөр түвшинд хүргэх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж буйг илтгэсэн. Иймээс ч төслийн хүрээнд мэргэжлийн байгууллага, хүмүүстэй ажиллаж хүн амд мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлыг амжилттай зохион байгуулсан байна.

2004 оны судалгаагаар хүн амын 18.9% нь цусны донорын талаар сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулдаг талаар мэдээлэлтэй байсан (МУЗН, "МЭ консалтинг" ХХК, 2004) бол бидний судалгаагаар хүн амын 60 гаруй хувь нь цусны донорын чиглэлээр хийгдэж үйл ажиллагааг мэдэж байлаа. Энэ нь хүн амд чиглэсэн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажил 2004 онтой харьцуулахад нэмэгдсэн болохыг илтгэсэн.

Суурь судалгааг эхэлж байх 2015 онд интернэтээс “цусны донор” гэдэг түлхүүр үгээр мэдээлэл хайхад ойролцоогоор 34,700 үр дүн гарч ирж байгаа ч дийлэнх нь мэдээ (цусаа бэлэглэлээ, цусны донорын тоо нэмэгдлээ г.м), ярилцлага, дэлхийн цусны донорын өдрийг тэмдэглэсэн талаарх мэдээлэл байна. 2019 онд интернэтийн хайлтын системээс “цусны донор” гэсэн түлхүүр үгээр мэдээлэл хайхад 200,000 үр дүн гарч эдгээрийн дийлэнх нь хүн амд мэдээлэл өгсөн агуулгатай байсан.

Суурь (2015 он) судалгаагаар ЦССҮТ-ийн цахим хуудсанд судалгааны хугацаанд мэдээлэл хайхаар ороход хүн амд зориулсан “Цусны донорын талаарх мэдээлэл” хэмээсэн хуудсанд 2012 онд мэдээлэл оруулж, тухайн мэдээллээс 4 хүн асуулт асуусан ч хариулт авч чадаагүй байсан. Гэтэл 2019 онд энэхүү дүр зураг өөрчлөгдөж ЦССҮТ-ийн цахим хуудас өргөжин, байнгын ажиллагаатай болсон байна.

Суурь судалгаагаар Facebook хуудсаар “Та донор байж болно” нэртэй видео бичлэгийг 2015 оны 1 дүгээр сард оруулсан бөгөөд нэг жилийн дараа 197 хүн үзэж 16 лайк авсан байсан. Харин 2019 оны судалгаагаар 10,794 дагагчтай “Амьдрал бэлэглэе-Give blood, give life” хуудсыг ЦССҮТ-ийн хуудастай шууд холбосон бөгөөд 13,598 хүнийг нэгдүүлсэн байна. Мөн хуудсаар зочлоход шууд асуулт хариултын цонх гарч, хамгийн сүүлд хуудсаар зочлох өдөр мэдээлэл оруулсан байлаа. Энэ нь ЦССҮТ-ийн хэрэглэгчид найдвартай цахим хуудаснаас цусны донорын талаарх мэдээллийг авах боломжийг бүрдүүлсэн сайн туршлага болжээ.

Төслийн хүрээнд цусны доноруудыг алдаршуулах ажлыг зохион байгуулж “Энх цагийн баатрууд” нэртэй нэвтрүүлэг бэлтгэн олны хүртээл болгожээ. Нэвтрүүлэгт цусны доноруудаас сонгон оролцуулахдаа хүйс, нас, ажил мэргэжлийн төлөөллийг онцолсон нь хүн амд хүрсэн сайхан нэвтрүүлгүүд болсон байлаа.

Nazuk Razdan (2018) нарын судалгаагаар ТВ болон интернэт нь хүн амд цусны донорын зэрэг хандлагыг харуулахаас гадна мэдлэг олгох ач холбогдолтой мэдээллийн хэрэгсэл болохыг тогтоожээ.

Бидний суурь судалгаагаар хүн амын талаас илүү хувь нь олон нийтийн телевизээс мэдээлэл авахыг хүссэн бол 2019 онд энэ үзүүлэлт өөрчлөгдөж нийгмийн (www.facebook.com, [twitter](https://twitter.com)) сүлжээнээс мэдээлэл авах хэрэгцээ өндөр байгааг тогтоосон.

НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ

Хүн амын мэдлэг, хандлага

1. Судалгаанд хамрагдсан хүн амын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад 21.8 хувиар, тэдний шашин шүтлэг, оршин суугаа газраас хамаарахгүй нэмэгдсэн байна.
2. Суурь судалгааны дүнтэй харьцуулахад судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь цусаа бэлэглэх нь буянтай сайн үйлс, Монгол Улсад цусны хэрэгцээ их гэдгийг бүрэн ойлгож улмаар цусаа бэлэглэх, цусны донор болох хандлага нэмэгджээ.

Цусаа бэлэглэх дадал, түүнд нөлөөлж буй нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйлс

1. Судалгаанд оролцогчдын 15.8 хувь хэзээ нэгэн цагт, 1-2 удаа цусаа бэлэглэсэн байлаа. Цусаа бэлэглэсэн хүн амын дийлэнх нь өөрийн хүсэлтээр, хэн нэгэнд туслах шаардлага гарсны улмаас цусаа бэлэглэх үйлсэд нэгдсэн шалтгаан суурь судалгааны дүнтэй ойролцоо байсан бол байгууллага хамт олны оролцоотойгоор цусаа бэлэглэх нь нэмэгдсэн байв.
2. Цусны доноруудыг алдаршуулах үйл ажиллагаа нь шинэ донор элсүүлэх, хүн амд мэдээлэл түгээх, таниулахад эерэгээр нөлөөлөхөөс гадна олон удаа цусаа сайн дураараа бэлэглэсэн байнгын доноруудад дэмжлэг болдог байна.
3. Хүн амын цусаа бэлэглэхэд тухайн хүний боловсрол, нас, хүйс, хамт олны хандлага, сайн үйлс хийх хүсэл нөлөөлж байна.

Хүн амын мэдээллийн эх сурвалж, мэдээлэл хүрсэн байдал, хэрэгцээ

1. Төслийн хүрээнд хийгдсэн сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаар мэдлэг олгох, мэдээлэл түгээх, хүн амын дундах хандлага өөрчлөх чиглэлээр хийгдсэн ажлууд хүн амын дийлэнхийн ашигладаг мэдээллийн эх үүсвэрийг ашигласан байна. Мөн тэдгээр нь анхаарал татахуйц, хандлага өөрчлөгдөхүйц, сонирхолтой хэлбэрээр хийгдэж чадсан байна.
2. Суурь судалгаанд хамрагдсан нийт хоёр хүний нэг нь телевизээс мэдээлэл авахыг хүсч байсан бол 2019 онд энэ үзүүлэлт өөрчлөгдөж дийлэнх нь олон нийтийн (www.facebook.com) сүлжээнээс мэдээлэл авах хүсэлтэй болжээ.
3. Мэргэжлийн болон холбогдох байгууллагын цахим хуудас тогтмол ажиллагаатай болж, цахим хайлтын орчинд холбогдсон нь хэрэглэгчид цусны донорын талаарх мэдээллийг найдвартай эх сурвалжаас авах боломжийг бүрдүүлсэн байна.

ЗӨВЛӨМЖ

Засгийн газрын түвшинд

1. Төслийн хүрээнд хүн амд сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэх МСС-ны үйл ажиллагаа амжилттай явагдсан байгаа амжилтыг хадгалахын тулд тодорхой чиглэсэн зорилготой, хэрэгжүүлэгч болон оролцогч талуудын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх ойлголт, мэдлэг, оролцоог байнга дээшлүүлэх, сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэх мэдээлэл сурталчилгааны удирдамж, хөтөлбөр зэрэг бодлогын баримт бичиг боловсруулж хэрэгжүүлэх;
 - Хэнд (зорилтот бүлэг), яах гэж (зорилго), юуг (мессеж), яаж (арга хэрэгсэл), хэзээ (хугацаа), хаана (байршил) гэсэн үндсэн асуудлыг багтаасан МСС-ны стратеги боловсруулан хэрэгжүүлэх;
 - Судалгаанд оролцогчдын мэдээллийн хэрэгцээнд үндэслэн
 - а. Анхдагч зорилтот бүлэгт залуучуудыг сонгон тэдэнд чиглэсэн үйл ажиллагааг тогтмол хэрэгжүүлэх;
 - б. Бодлого боловсруулагч, орон нутгийн төрийн захиргааны албан хаагчид, МУЗН, эрүүл мэндийн салбарт идэвхитэй үйл ажиллагаа явуулдаг ТББ болон хэвлэл мэдээллийн нөлөө бүхий бусад оролцогч талууд хэмээн тодорхойлж, ухуулга нөлөөллийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх;
2. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын хэрэгцээ байнга шаардлагатай байх тул ЕБС-ийн ахлах ангийн сургалтын хөтөлбөрт цус, цусан бүтээгдэхүүн болон цусны донорын талаарх хөтөлбөрийг тусгах;
3. Монгол Улсад халдварт бус өвчин, осол гэмтэл тэргүүлж байгаа өнөө цаг үед цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр ажиллах хүний нөөцийн судалгааг гаргаж, үндэсний түвшинд чадавхижуулахад анхаарах;

Мэргэжлийн байгууллагад

1. Хэрэгжүүлэгч болон оролцогч талуудын сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх ойлголт, мэдлэг, оролцоог байнга дээшлүүлэх, сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэх мэдээлэл сурталчилгааны удирдамж, хөтөлбөр зэрэг бодлогын баримт бичиг боловсруулах ажлыг санаачлан боловсруулж, өргөн барих;
2. Цусны байнгын донорын эгнээг нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажилласан амжилтаа тогтмол үйл ажиллагаа болгон баталгаажуулах;
3. Төслийн хүрээнд цусны донорын эгнээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хийгдсэн кампанит ажлын сайн туршлагыг түгээн дэлгэрүүлэх;
4. МУЗН-ийн идэвхитэн сонгуулан, эмч, эмнэлгийн ажилтнуудад цусны донорын талаарх мэдлэг олгох ажлыг тогтмол зохион байгуулах;
5. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын үйлсийг сурталчлах, түүнд хувийн хэвшлийн байгууллагууд, иргэдийг татан оролцуулах ажлыг өргөжүүлэх;
6. Байгууллагын цахим хуудас, нийгмийн сүлжээний үйл ажиллагааг тасралтгүй ажиллуулах;
7. Үүрэн холбоогоор мэдээлэл хүргэхдээ жил бүрийн зорилтот хэрэглэгчдийн тоог албан ёсны байгууллагаас нь авч ашиглах;
8. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын эгнээг тогтмол нэмэгдүүлэхийн тулд байнгын сургалт, сурталчилгаа хийх хэрэгцээг анхаарч хүний нөөц, санхүүжилтыг нэмэгдүүлэх, хөрвөх чадвартай хүний нөөцийг бэлтгэхэд анхаарах;

НОМ ЗҮЙ

1. МУЗН, “МЭ Консалтинг” ХХК, Цусны донорын судалгаа, 2004, Улаанбаатар.
2. ЭМСЯ, ЭМХТ, Эрүүл мэндийн статистик үзүүлэлт, 2015, Улаанбаатар.
3. ЭМЯ, АХБ. Сайн дурын авлагагүй цусны донорын талаарх мэдлэг, хандлага, дадал. Улаанбаатар хот. 2015 он.
4. Fordham J, Dhingra N. Towards 100% Voluntary Blood Donation: A Global Framework for Action. Geneva: WHO; 2010.
5. Alessandrini, M. (2007). “Community volunteerism and blood donation: altruism as a lifestyle choice.” *Transfus Med Rev* 21(4): 307-16.
6. Agbovi, K. K., M. Kolou, et al. (2006). “[Knowledge, attitudes and practices about blood donation. A sociological study among the population of Lome in Togo].” *TransfusClinBiol* 13(4): 260-5.
7. E.Lownik, E.Riley, T.Konstenius, W.Riley and J.McCullough 2012, Knowledge, attitudes and practices surveys of blood donation in developing countries, *International Society of Blood Transfusion*, DOI: 10.1111/j.1423-0410.2012.01600.x, *Vox Sanguinis*.
8. Junu Hada, 2005, A research report on knowledge, attitude and practice on blood donation among 18- 25 years bachelor level people.
9. Fernandez Montoya A, et al, 1996, Attitudes, beliefs, and motivations in blood donors and non-donors *Sangre (Barc)*.1996 Dec;41(6):427-40.
10. Zaller N, Nelson KE, Ness P, Wen G, Bai X, Shan H. Et al, 2005, Knowledge, attitude and practice survey regarding blood donation in a Northwestern Chinese city. *Transfus Med*. 2005 Aug;15(4):277-86.
11. Gutierrez, M. G., E. S. de Tejada, et al. (2003). “[A study of socio cultural factors related to voluntary blood donation in the Americas]”. *Rev Panam Salud Publica*. 13(2-3): 85-90.
12. Gao L, Wang Q. Survey on knowledge, attitude and practice about blood donation among continuing medical education (CME) students in Sichuan province, China. *Transfus Apher Sci*. 2017 Jun; 56(3): 454-458.
13. Renu Chauhan, Rajesh Kumar, Supriya Thakur. A study to assess the knowledge, attitude, and practices about blood donation among medical students of a medical college in North India. *J Family Med Prim Care*. 2018; 7(4): 693-697.
14. Sultan Hamad Almutairi., Abdulrahman Ahmed Almalaq., Yousef Musallam Albalawi., Rayan Mohammed Aloufi., Moodhi Rabih Al-Mutairi., Amjad Fawzi Albiek. Assessment of Knowledge, Attitude and Practice (KAP) of Saudi Adult toward Blood Donation in Riyadh City, 2017. *The Egyptian Journal of Hospital Medicine*. 2018; 70(3): 507-510.
15. Melku M., Terefe B., Asrie F., Enawgaw B., Melak T et al. Knowledge, Attitude, and Practice of Adult Population towards Blood Donation in Gondar Town, Northwest Ethiopia: A Community based cross-sectional study. *Journal of Blood Transfusion*. 2016; 2016: 1-10.
16. Urgesa K., Hassen N., Seyoum A. Knowledge, attitude and practice regarding voluntary blood donation among adult residents of Harar town, Eastern Ethiopia: a community-based study. 2017; 2017(8): 13-20.
17. Mishra SK., Sachdev S, Marwaha N., Avasthi A. Study knowledge and attitude among college-going students toward voluntary blood donation from north India. *Journal of Blood Medicine*. 2016; 2016(7): 19-26.
18. Razdan N., Kumar R., Bhardwaj A., Singh P. The knowledge, attitude, and practice toward blood donation among voluntary and replacement blood donors in Ambala, India. *Int J Med Sci Public Health*. 2018; 7(6): 444-450.

Хавсралт 1

Оролцогчийн код:

“САЙН ДУРЫН АВЛАГАГҮЙ ЦУСНЫ ДОНОРЫН ТАЛААРХ ХҮН АМЫН МЭДЛЭГ, ХАНДЛАГА, ДАДАЛ” ДАВТАН СУДАЛГААНЫ АСУУМЖ

Ерөнхий мэдээлэл

Судалгаа явуулсан газар, хугацаа	Хариулт	Код
1. Аймаг, дүүргийн нэр		
2. Сум, хорооны нэр		
3. Ярилцлага авагчийн код		___
4. Ярилцлага авсан өдөр	2015 оны ___ сарын ___ өдөр	

ҮНДСЭН: Хүн ам зүйн мэдээлэл

5. Хүйс	Эрэгтэй 1 Эмэгтэй 2
6. Та хэдэн настай вэ?	Нас ___
7. Таны боловсролын дээд түвшин	Боловсролгүй 1 Бичиг үсэгт тайлагдсан төдий 2 Бага 3 Бүрэн бус дунд 4 Бүрэн дунд 5 Тусгай дунд /коллеж/ 6 Дээд 7 Төгсөлтийн дараах боловсрол (магистр, PhD) 8
8. Таны харъяалал	УБ хот 1 Аймгийн төв 2 Сум 3
9. Таны яс үндэс	Халх 1 Казак 2 Буриад 3 Захчин 4 Бусад.....(бич) 5
10. Таны шашин шүтлэг	Шашин шүтдэггүй 1 Буддын шашин 2 Христийн шашин 3 Исламын шашин 4 Бөөгийн шашин 5 Бусад(бич) 6
11. Таны гэрлэлтийн байдал	Гэрлэж байгаагүй 1 Гэрлэсэн 2 Хамтран амьдрагчтай 3 Тусдаа амьдарч байгаа 4 Салсан / бэлэвсэн 5
12. Танай өрхийн ам бүлийн тоо	Ам бүлийн тоо ___
13. Танд тогтмол хэрэглэдэг эм, тариа байна уу?	Тийм 1 Үгүй 2
14. Танд ямар нэгэн суурь өвчин байгаа юу?	Тийм 1 Үгүй 2

15.	Та элэгний В, С вирусийн шинжилгээ өгч байсан уу?	Тийм, В 1 Тийм, С 2 Тийм В, С 3 Шинжилгээ өгч байсан "эрүүл" 4 Шинжилгээ өгч байгаагүй 5	
16.	Та өөрийн эрүүл мэндийн байдлаа үнэлнэ үү?	Маш сайн 1 Сайн 2 Дунд зэрэг 3 Муу 4 Маш муу 5	
17.	Танай өрхийн сарын дундаж орлого	Төг	
18.	Та одоо ямар ажил эрхэлж байгаа вэ?	Төрийн байгууллага 1 Төрийн бус байгууллага 2 Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг 3 Хувийн байгууллага/аж ахуйн нэгж 4 Тогтмол цалингүй (улирлын) хөдөлмөр 5 Оюутан, сурагч 6 Гэрийн ажилтай 7 Тэтгэвэрт/группт 8 Цэргийн албан хаагч 9 Ажилгүй (ажлын чадвартай) 10 Ажилгүй (ажлын чадваргүй) 11 Бусад..... 12	
19.	Та ямар нэгэн сайн дурын бүлэгт (клуб, нөхөрлөл) хамрагддаг уу?	Тийм 1 Үгүй 2	Үгүй бол 21
20.	Тийм бол ямар?	(бичнэ үү)	
21.	Та ер нь ямар мэдээллийн эх сурвалжийг түлхүү ашигладаг вэ? Хариултыг хэлээд асууж болно.	Алийг нь ч ашигладаггүй 1 Интернэт / вебсайт 2 Олон нийтийн сүлжээ/ facebook 3 Телевиз 5 Радио 6 Сонин хэвлэл 7 Мэдээллийн хуудас 8 Бусад (бичнэ үү)..... 9	
22.	Мэдээллийн эх сурвалжийн нэрийг хэлнэ үү?	Сонингийн нэр: Сэтгүүлийн нэр: Телевизийн суваг: Радиогийн нэр: Цахим:	
23.	Та интернэт ашиглах боломжтой юу?	Тийм, гэртээ 1 Тийм, ажил дээрээ 2 Ажил, гэртээ аль алинд нь 3 Тийм, хаа нэгтээ 4 Үгүй 5	
24.	Та гар утас ашигладаг уу?	Тийм 1 Үгүй 2	Үгүй бол 27
25.	Тийм бол ямар	Мобиком 1 Unitel 2 Skytel 3 G-mobile 4	
26.	Та утсандаа ирсэн мессежийг уншдаг уу?	Тийм 1 Хааяа 2 Үгүй 3	
Нэг. Цусны авлагагүй донорын талаарх мэдлэг			
27.	Та цусны донорын талаар сонсож байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2	

28.	Таны эргэн тойронд цусаа бэлэглэдэг донор байдаг уу?	Огт байдаггүй	1
		Найз, нөхөд	2
		Гэр бүл, хамаатан садан	3
		Ажлын газрын хамт олон	4
		Жирийн танил	5
		Би өөрөө	6
		Бусад.....	7
29.	Таны бодлоор цусны донор гэж хэн бэ?	Сайн дураараа цусаа бэлэглэж байгаа хүн	
		Төлбөр авч цусаа өгч байгаа хүн	1
		Гэр бүлийн гишүүдийн хэн нэг нь өвдөхөд түүнд зориулж цусаа өгч байгаа хүн	2
		Дээрх бүх хүн	3
			4
		Бусад.....	5
30.	Та цусны бүлгийн талаар мэдэх үү?	Мэднэ	1
		Мэдэхгүй	2
31.	Ямар бүлгийн цустай хүн цусаа бэлэглэх ёстой вэ?	Бүх бүлгийн цустай хүн цусаа өгнө	1
		I бүлгийн цустай хүн	2
		II бүлгийн цустай хүн	3
		III бүлгийн цустай хүн	4
		IV бүлгийн цустай хүн	5
		Мэдэхгүй	6
32.	Ямар өвчтэй хүнийг цусны донор болохыг хориглодог вэ? Олон хариулттай	Сүрьеэгээр өвдсөн	A
		Ханиад хүрсэн	B
		Элэгний В, С вирустэй хүн	C
		ХДХВ/ДОХ-той хүн	D
		Тэмбүү	E
		Цусны өвчтэй хүн	F
		Бусад.....(бичнэ үү)	G
Мэдэхгүй	99		
33.	Ямар тохиолдолд цус өгөхийг түр хойшлуулдаг вэ? Олон хариулттай	Нойргүй хоносон	A
		Архи, согтууруулах ундаа уусан	B
		Тохиолдлын бэлгийн хавьталд бэлгэвчгүй орсон	C
		Өөх, тостой хоол унд	D
		Даралт нь ихэссэн/толгой нь өвдсөн	F
		Бусад.....(бичнэ үү)	G
Мэдэхгүй	99		
34.	Цусаа бэлэглээд хэдэн цагийн дараа хүн хэвийн байдалдаа ордог вэ?	цаг/өдөр/сар	
		Хугацаа хамаагүй	88
		Мэдэхгүй	99
35.	Цусаа бэлэглэх хүний насны дээд хязгаар хэд вэ?	Насны дээд хязгаар <u> </u>	
		Хориглох насгүй	88
		Мэдэхгүй	99
36.	"А" буюу бохирын шараар өвдөж байсан хүний цусыг донорын цусанд хэрэглэж болох уу?	Болно	1
		Болохгүй	2
		Мэдэхгүй	3
37.	Цусны донор 1 удаад хэдий хэмжээний цус бэлэглэж болох вэ?	мл	
		Мэдэхгүй	99
38.	Цусаа нэг удаад бэлэглэсэн хүн хэдий хэр хугацааны дараа цусаа дахин өгч болох вэ?	Эрэгтэй хүнцаг/өдөр/сар	
		Эрэгтэй хүнцаг/өдөр/сар	
		Мэдэхгүй	99
39.	Насанд хүрсэн хүний цусны дундаж хэмжээ хэд вэ?	<u> </u> <u> </u> <u> </u> литр	
		Мэдэхгүй	99

40.	Ямар хүн цусаа өгч болох вэ? Олон хариулттай	Одоо ямар нэг өвчин эмгэггүй	A
		Насанд хүрсэн хүн	B
		Бүх хүн	C
		Бусад.....	D
		Мэдэхгүй	99

41.	Таны бодлоор харьцангуй эрүүл атлаа ЯМАР хүн цусны донор байж болохгүй вэ?	Хүүхэд	1
		Эмэгтэйчүүд	2
		Эрэгтэйчүүд	3
		Өндөр настан	4
		Жирэмсэн эмэгтэй	5
		Мэдэхгүй	99

42.	Цусаа бэлэглэхийн өмнө хувь хүн биеэ хэрхэн бэлтгэх ёстой вэ? (Хариултыг харуулж болохгүй) Олон хариулттай	Хувийн ариун цэвэр сахих	A
		Шингэн ус, байхуу цай уух	B
		Сайн унтаж амарсан байх	C
		Сүүтэй цай, сүүн бүтээгдэхүүн хэрэглэх	D
		Тос, өөхтэй хоол унд идэх	E
		Эм, тариа хэрэглэх	F
		Өнгөт ундаа, жимс сайн хэрэглэх	G
		Бусад.....	H
	Мэдэхгүй	99	

Хоёр. Судалгаанд оролцогсдын цусны донорын талаарх хандлага

43.	Та ер нь цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан уу?	Тийм	1
		Үгүй	2

44.	Та ЯАГААД? цусаа бэлэглэж байгаагүй вэ? (Хариултыг харуулж болохгүй)	Би цусаа бэлэглэж байсан	1
		Энэ талаар бодож байгаагүй	2
		Надад хамаагүй гэж боддог	3
		Зав байхгүй	4
		Хэн ч надаас асууж байгаагүй	5
		Цус бэлэглэх нь эрүүл мэндэд муу нөлөөтэй	6
		Би өөрөө өвчтэй	7
Мэдэхгүй	99		

45.	Таны бодлоор Манай улсад цусны донорын тоог нэмэгдүүлэх хэрэгцээ байна уу?	Тийм	1
		Үгүй	2
		Мэдэхгүй	3

46.	Таны хувьд цусаа бэлэглэхэд эрүүл мэндээс өөр ямар нэгэн татгалзах шалтгаан байгаа юу?	Тийм	1	Үгүй бол 48
		Үгүй	2	

47. Хэрэв тийм бол ямар бичнэ үү?

48.	Хүмүүст цусаа бэлэглэх үед ямар нэг эрсдэл байдаг болов уу?	Тийм	1	Үгүй бол 50
		Үгүй	2	

49. Тийм бол ямар эрсдэл гарна гэж боддог вэ?

50.	Цусаа бэлэглэх нь "Буян" гэдэгтэй та санал нийлэх үү?	Тийм	1
		Үгүй	2

51.	ТАНЫ бодлоор хүмүүс яагаад цусаа бэлэглэдэггүй вэ? (Хариултыг харуулж болохгүй) Бусад гэдгийг бичнэ үү? Бусад.....	Цусаа бэлэглэх нь ичмээр	A
		Эрүүл биш	B
		Олон төрсөн эх	C
		Эрэгтэй хүний цус нөхөгддөггүй	D
		Цусаа хэн өгч болох талаар мэдлэггүй	E
		Цусаа хаана өгдөгийг мэддэггүй	F
		Өөрийн цус багадана гэж айдаг	G
		Ямар нэг халдвар авахаас айдаг	H
		Өөрийн бие муудна гэхээс айдаг	I
		Зүүнээс айдаг	J
		Цус багадалттай	K
		Завгүй	L
		Бусад.....	M

		Мөнгө	1
		Бусад туслахыг хүсдэг байх	2
		Найзууд нь тэднийг урьсан	3
		Хамт олны нөлөө	4
52.	Таны бодлоор цусаа бэлэглэж байгаа хүмүүс юунд илүү урамшаад цусны донор байсаар байдаг вэ?	Аймхай сул, муу сэтгэлтэй гэж хэлэгдэхгүй	5
	(Хариултыг харуулж болохгүй)	Гэр бүл, найз нөхдөд нь цус сэлбэх хэрэгтэй	6
		Донорын тухай сурталчилгаа нөлөөлсөн	7
		Хүний амь аврах гэж	8
		Бусад	9
		Мэдэхгүй	99

Дөрөв. Мэдээллийн эх сурвалж, мэдээллийн хэрэгцээ

53.	Та сүүлийн 1 жилд ямар нэг цус хандивлах үйл ажиллагааны талаар сонсож/үзэж/уншиж байсан уу?	Тийм	1	
		Үгүй	2	
54.	Цусаа өгөхийг уриалсан шторк, арга хэмжээнд оролцож байсан уу?	Тийм	1	Үгүй бол 56
		Үгүй	2	
55.	Түүнийг үзээд/сонсоод цусаа бэлэглэх талаар бодсон уу?	Би цусны донор	1	
		Юу ч бодож байгаагүй	2	
		Цусаа бэлэглэх юмсан гэж бодож байсан	3	
56.	Сар бүрийн 3-ны өдөр цусаа бэлэглэх өдөр байдаг. Үүнийг та мэдэх үү?	Тийм	1	
		Үгүй	2	
57.	Сүүлийн 1 жилд цусны донорын талаар үнэн зөв, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй мэдээлэл авсан уу?	Тийм	1	Үгүй бол 59
		Үгүй	2	
58.	Тийм бол хаанаас мэдээлэл түлхүү авсан бэ?	Интернэт/вебсайт	1	
		Нийгмийн сүлжээ/Facebook	2	
		Телевиз	3	
		Радио	4	
		Сонин хэвлэл	5	
		Мэдээллийн хуудас	6	
		Хэн нэг хүнээс	7	
		Эмч, эмнэлгийн ажилтан	8	
		Бусад.....	9	
59.	Та донорын сайн үйлсийн талаарх мэдээлэл сурталчилгааны үйл ажиллагаанд ямар үнэлгээ өгөх вэ?	Маш сайн	1	
		Сайн	2	
		Хангалтгүй	3	
		Маш хангалтгүй	4	
		Тийм зүйл харж байгаагүй тул үнэлж чадахгүй	5	
60.	Цаашид донорын талаарх мэдээллийг хаанаас авахыг хүсч байна вэ?	Олон нийтийн цахим мэдээллийн сүлжээ	1	
		Телевиз	2	
		Радио	3	
		Сонин хэвлэл	4	
		Мэдээллийн хуудас	5	
		Эмч, эмнэлгийн ажилтан	6	
		Бусад.....	7	
		Надад энэ талын мэдээлэл хэрэггүй	8	
61.	Та хэзээ нэгэн цагт цусаа өгөхөөр өөрөө зорьж очиж байсан уу?	Тийм	1	Үгүй бол 64
		Үгүй	2	
62.	Тийм бол өөрөө цусаа бэлэглэхээр очиход юу нөлөөлсөн бэ?	Байгууллага хамт олон	1	
		Сайн үйл хийх хүсэл төрөөд	2	
		Сурталчилгааны материал уншаад	3	
		Хэн нэгний зөвлөснөөр	4	
		Бусад.....	5	

63.	Тийм бол ямар шалтгааны улмаас цусаа бэлэглээгүй вэ?	Цусны шинжилгээ өгөөд тохироогүй	1	
		Эмч, эмнэлгийн ажиллагсдын харьцаа	2	
		Анкет бөглөөд тэнцээгүй	3	
		Бусад.....(бич)	4	
Гурав. Цусаа бэлэглэж байсан эсэх				
64.	Та өөрөө хэзээ нэгэн цагт цусаа өгч байсан уу?	Тийм	1	Үгүй бол дуусга
		Үгүй	2	
65.	Тийм бол хэдэн удаа цусаа өгч байсан бэ?	Би цусны донор _____ удаа цусаа өгсөн	99	
66.	Хамгийн анх хэдэн насандаа цусаа өгч байсан бэ?	Нас _____		
67.	Танд төрсөн хамгийн анхны мэдрэмж юу вэ? (Хариултыг харуулж болохгүй)	Сайхан сэтгэгдэл төрүүлсэн	1	
		Онцгой мэдрэмж төрөөгүй	2	
		Миний цус нөхөгдөх болов уу гэж бодсон	3	
		Би ямар нэг халдвар авах болов уу	4	
		Ямар нэг зүйлээс айх мэдрэмж	5	
		Дахин цусаа бэлэглэнэ гэсэн бодол	6	
68.	Та ямар учраас цусаа бэлэглэх болсон бэ? (Хариултыг харуулж болохгүй)	Өөрийн хүсэлтээр	1	
		Хэн нэгэнд туслах шаардлага гараад	2	
		Мөнгөний хэрэгцээ болоод	3	
		Ямар ч зорилгогүй, байгууллага дээр	4	
		Цэрэгт байхдаа	5	
		Бусад.....	6	
69.	Та одоо цусны донор мөн үү?	Мөн	1	Биш бол дуусга.
		Биш	2	
70.	Таны цус бэлэглэх давтамж Бусад..... (бичнэ үү)	Сард 1 удаа	1	
		3 сард 1 удаа	2	
		6 сард 1 удаа	3	
		Жилд 1 удаа	4	
		Жилд 2 удаа	5	
		Бусад.....	99	
71.	Та цус бэлэглэх бүрдээ цусны шинжилгээнд хамрагддаг уу?	Тийм, цусаа бэлэглэх бүрдээ	1	
		Үгүй	2	
		Зарим нэг үед	3	
72.	Та хэн нэгэн ойр дотны хүнээ цусны донор болгосон уу?	Тийм	1	
		Үгүй	2	
73.	Цусаа бэлэглэж болохгүй бүх тохиолдлын талаар та мэдэх үү?	Маш сайн мэднэ	1	
		Мэднэ	2	
		Мэдэхгүй	3	
		Огт мэдэхгүй	4	
74.	Та цусаа бэлэглэх үедээ эрсдэлтэй үйлдэл гаргасан бол цусаа бэлэглэхийн өмнө эмчдээ хэлэх үү?	Тийм	1	
		Үгүй	2	
		Мэдэхгүй	3	
75.	Та цусаа бэлэглэх болсон хамгийн гол шалтгаан юу вэ? Бусад.....(бичнэ үү)	Ангийнхан, найз нөхдөө дагаад	1	
		Дарга тушаасан	2	
		Сайн үйл хийж байгаа тул	3	
		Залуу хүн болохоор	4	
		Миний хүндэлдэг хүн донор	5	
		Өөрийн эрүүл мэндэд эрсдэлгүй учраас	6	
Бусад.....	7			

Цаг зав гаргасанд баярлалаа.

ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН УДИРДАМЖ

(Эмч, эмнэлгийн ажилтанд зориулав)

1. Та өөрийгөө танилцуулна уу? (Хэдэн жил энэ салбарт ажиллаж байгаа, туршлага)
2. Та өөрийнхөө өдөр тутамдаа хийдэг ажлын талаар танилцуулаач.
3. Таны бодлоор цусны донор хүмүүс олон байдаг уу? Тийм бол яагаад?, Үгүй бол яагаад?
4. Цусны донор болсон хүмүүс яагаад ийм шийдвэр гаргасан, тэдэнд юу нөлөөлсөн гэж та боддог вэ? (Зарим нэг жишээ яриулах)
5. Таны туршлагаас харахад донор болсон, болоогүй хүмүүсийн хооронд ямар ялгаа байна вэ? Яагаад? Энэ талаараа дэлгэрэнгүй ярьж өгөөч? Сайн дурын авлагагүй донор болохгүй байгаа хүмүүс Яагаад цусаа бэлэглэхгүй байна вэ?
6. Цус хандивлах ямар нэгэн үйл ажиллагааг зохион байгуулж байсан талаараа ярьж өгөөч, түүний ач холбогдол? Хүмүүст хүрдэг эсэх?
7. Хүмүүсийг цусны донор болоход бидний буюу эрүүл мэндийн байгууллага хэрхэн ажиллах, хувь хүмүүсийг зүгээс юу хийх ёстой вэ? Яаж?, ямар аргаар?, хэрхэн?(Хүн амд болон бусад байгууллагатай хамтран ажиллах талаар тодруулж асуух)
8. Хүн амд сайн дурын авлагагүй донорын талаарх мэдээллийг ямар аргаар өгөх нь зүйтэй вэ? (Мэдээллийн эх сурвалж, ямар хүмүүст хүрэх г.м) Яагаад үр дүнтэй байна гэж бодож байна? Дэлгэрэнгүй яриулах?
9. Миний асуугаагүй, таны хэлэх зүйл байна уу?

Цаг зав гарган бидэнтэй ярилцсан танд баярлалаа.

ГАНЦААРЧИЛСАН БОЛОН БҮЛГИЙН ЯРИЛЦЛАГЫН УДИРДАМЖ

(Хүн амд зориулав)

1. Та бүхэн өөрсдийгөө танилцуулна уу? (Гэр бүлийн байдал, ажил эрхлэлт, боловсрол, хүүхэд г.м)
2. Та нар цусны донорын талаар сонсож байсан уу? Энэ талаар сонсож дуулсан зүйлсээ яриач?
3. Та нараас хэн нэг нь цусаа бэлэглэж байсан уу? Тийм бол энэ талаараа ярьж өгөөч? Эсвэл хэн нэгэн цусны донор хүнийг таних уу?
4. Цусны донор хүнийг хараад юу боддог вэ? (Эерэг, сөрөг бодлыг нь тодруулах)
5. Цусны донороос авсан цусыг хэрхэн ашигладаг талаараа мэдэх зүйлээ ярьж өгөөч? Яагаад?
6. Ямар хүн цусаа өгч болохгүй, ямар хүн өгч болох талаар мэдээх зүйлээ хэлж өгөөч? Яагаад?
7. Ер нь хүмүүс яагаад цусаа бэлэглэхгүй байна гэж боддог вэ? Яагаад?
8. Хүмүүсийг сайн дурын авлагагүй цусны донор болоход бидний буюу эрүүл мэндийн байгууллага хэрхэн ажиллах ёстой вэ? Мөн хувь хүмүүсийн зүгээс юу хийх ёстой вэ? Яаж?, ямар аргаар?, хэрхэн?
9. Цусаа бэлэглэж байгаа ямар нэг зохион байгуулалттай үйл ажиллагааг хараад цусаа бэлэглэх талаар бодож байсан уу? Тийм бол тэр талаараа ярьж өгөөч? Үгүй бол ийм үйл ажиллагааг хэрхэн зохион байгуулах хэрэгтэй вэ?
10. Хүн амд сайн дурын авлагагүй донорын талаарх мэдээллийг ямар аргаар өгөх нь зүйтэй вэ? (Мэдээллийн эх сурвалж, ямар хүмүүст хүрэх г.м) Яагаад үр дүнтэй байна гэж бодож байна? Дэлгэрэнгүй яриулах?
11. Миний асуугаагүй, таны хэлэх зүйл байна уу?

Цаг зав гарган бидэнтэй ярилцсан танд баярлалаа.

ГАНЦААРЧИЛСАН БОЛОН БҮЛГИЙН ЯРИЛЦЛАГЫН УДИРДАМЖ

(Сайн дурын авлагагүй цусны донорт зориулав)

1. Өөрсдийгөө танилцуулна уу? (Гэр бүлийн байдал, ажил эрхлэлт, боловсрол, хүүхэд г.м).
2. Та нар анх цусаа бэлэглэж байсан талаараа ярьж өгөөч? Яагаад анх цусаа бэлэглэх болсон талаараа? Хэдэн жил болж байгаа вэ?
3. Цусны донор байх ямар санагддаг вэ? (Эерэг, сөрөг бодлыг нь тодруулах). Хүмүүс таныг сайн дурын авлагагүй донор гэхэд хэрхэн хүлээж авдаг болоо?
4. Та цусаа бэлэглэх үйл явцаас ярьж өгөөч? Энэ үйлчилгээний сайн, муу, дутагдалтай, сайжруулах боломжтой саналаа хэлээч?
5. Та өөр хэн нэгнийг сайн дурын авлагагүй донор болгох талаар ятган үнэмшүүлэх, ярих байдлаар цусны донор болгосон уу? Тийм бол хэдэн хүнийг хэрхэн болгосон бэ?
6. Ер нь хүмүүс яагаад цусаа бэлэглэхгүй байна гэж боддог вэ? Яагаад?
7. Хүмүүсийг сайн дурын авлагагүй цусны донор болоход бидний буюу эрүүл мэндийн байгууллага хэрхэн ажиллах ёстой вэ? Мөн хувь хүмүүсийн зүгээс юу хийх ёстой вэ? Яаж?, ямар аргаар?, хэрхэн?
8. Цусаа бэлэглэж байгаа ямар нэг зохион байгуулалттай үйл ажиллагааг хараад цусаа бэлэглэх талаар хүмүүс боддог боов уу? Тийм бол тэр талаараа ярьж өгөөч? Үгүй бол ийм үйл ажиллагааг хэрхэн зохион байгуулах хэрэгтэй вэ?
9. Хүн амд сайн дурын авлагагүй донорын талаарх мэдээллийг ямар аргаар өгөх нь зүйтэй вэ? (Мэдээллийн эх сурвалж, ямар хүмүүст хүрэх г.м) Яагаад үр дүнтэй байна гэж бодож байна? Дэлгэрэнгүй яриулах?
10. Миний асуугаагүй, таны хэлэх зүйл байна уу?

Цаг зав гарган бидэнтэй ярилцсан танд баярлалаа.